

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních studií

Katedra Německých a rakouských studií

Diplomová práce

2018

Barbora Volfová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních studií

Katedra Německých a rakouských studií

**Podpora AfD ve spolkových zemích Brémy,
Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko**

Diplomová práce

Autor práce: Barbora Volfová

Studijní program: Německá a středoevropská studia

Vedoucí práce: Jakub Eberle, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ... 31. 7. 2018

Barbora Volfová

Bibliografický záznam

VOLFOVÁ, Barbora. *Podpora AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko*. Praha, 2018. 81 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Mezinárodních studií. Katedra Německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce Jakub Eberle, Ph.D.

Rozsah práce: 151 124 znaků

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá podporou AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko. Konkrétně si klade za cíl vysvětlit podporu AfD oprávněnými voliči Brém, Saska-Anhaltska a Bádenska-Württemberska při posledních proběhlých zemských volbách, které se v Brémách konaly dne 10. května 2015 a v Bádensku-Württembersku a Sasku-Anhaltsku dne 13. března 2016. Jedná se o disciplinovanou interpretativní případovou studii, která využívá existujících modelů volebního chování k vysvětlení volby AfD v Brémách, Sasku-Anhaltsku a Bádensku-Württembersku: Využívá sociologický model volebního chování a model racionální volby. Cílem je zjistit, zda lze podporu AfD ve třech vybraných spolkových zemích vysvětlit pomocí těchto modelů volebního chování, případně který model volebního chování vysvětluje podporu AfD nejlépe. Nejprve jsou v diplomové práci představeny modely volebního chování, které jsou v práci použity k analýze podpory AfD. Další část diplomové práce se zabývá stranou Alternativa pro Německo. Následuje hlavní část práce věnovaná samotné analýze podpory AfD, a to nejprve v zemi Bádensko-Württembersko, poté v zemích Sasko-Anhaltsko a Brémy. V závěru práce jsou zodpovězeny výzkumné otázky.

Annotation

This thesis concerns the support for the AfD in the federal states Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg. In particular, the goal is to explain the support for the AfD among the eligible voters of Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg at the most recently elections held in Bremen on 10 May 2015 and in Baden-Württemberg and Saxony-Anhalt on 13 March 2016. This is a disciplined, interpretive case study, which uses the existing models of voting behaviour to explain the voting for the AfD in Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg. It employs a sociological model of voting behaviour and a model of rational choice. The goal is to determine whether the support for the AfD in the three selected federal states can be explained using these models of voting behaviour, and if so, which model of voting behaviour best explains the support for the AfD. First, the thesis presents the models of voting behaviour that are used in the study for analysis of the support for the AfD. The next portion of the thesis deals with the party

Alternative for Germany. The section of the thesis that follows is devoted to the actual analysis of support for the AfD, first in Baden-Württemberg and then in the federal states Saxony-Anhalt and Bremen. The answers to the research question are presented at the conclusion of the thesis.

Klíčová slova

modely volebního chování, model racionální volby, sociologický model, podpora AfD, Alternativa pro Německo, Brémy, Sasko-Anhaltsko, Bádensko-Württembersko

Keywords

models of voting behaviour, rational choice model, sociological model, AfD's support, Alternative for Germany, Bremen, Saxony-Anhalt, Baden-Württemberg

Title

AfD's support in federal states of Bremen, Saxony-Anhalt and Baden-Württemberg

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své rodině, svým blízkým a přátelům za podporu při psaní diplomové práce. Velký dík patří také vedoucímu mé diplomové práce, panu doktoru Jakubovi Eberlemu, který mi s psaním práce pomohl.

Obsah

1 Úvod	3
1.1 Vymezení tématu	3
1.2 Stanovení výzkumné otázky	4
1.3 Způsob zpracování	4
1.4 Operacionalizace	6
1.5 Použitá literatura a zhodnocení dosavadní literatury o AfD	7
1.6 Struktura práce	9
2 Modely volebního chování	10
2.1 Sociologický model	10
2.2 Model racionální volby	11
3 Alternativa pro Německo/Alternative für Deutschland	14
3.1 Vznik a vývoj strany, program strany	14
3.2 Spolkové volby 2013 a 2017 a úspěch AfD v těchto volbách	17
4 Analýza vybraných spolkových zemí	19
4.1 Bádensko-Württembersko	19
4.1.1 Exkurz	19
4.1.2 Zemské volby v Bádensku-Württembersku	21
4.1.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model	22
4.1.4 Kampaň: Model racionální volby	24
4.1.4.1 Rozhodující témata voleb	24
4.1.4.2 Zemský volební program 2016 AfD Bádensko-Württembersko	27
4.1.5 Shrnutí	33
4.2 Sasko-Anhaltsko	36
4.2.1 Exkurz	36
4.2.2 Zemské volby v Sasku-Anhaltsku	38
4.2.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model	39
4.2.4 Kampaň: Model racionální volby	41
4.2.4.1 Rozhodující témata voleb	41
4.2.4.2 Zemský volební program 2016 AfD Sasko-Anhaltsko	42
4.2.5 Shrnutí	49
4.3 Brémy	52
4.3.1 Exkurz	52
4.3.2 Zemské volby v Brémách	54
4.3.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model	54
4.3.4 Kampaň: Model racionální volby	56
4.3.4.1 Rozhodující témata voleb	56
4.3.4.2 Zemský volební program 2015 AfD Brémy	58
4.3.5 Shrnutí	66
Závěr	69
Summary	71
Použitá literatura	74

Seznam zkratek

AFD – Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland)

ALFA – Aliance pro pokrok a obrodu (Allianz für Fortschritt und Aufbruch)

ARD – Asociace veřejnoprávních televizních společností Spolkové republiky Německo (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland)

BHE – Blok vyhnaných a zbavených práv (Block der Heimatvertriebenen und Entrechteten)

BIW – „Občané v hněvu“ (Bürger in Wut)

CDU/CSU – Křesťansko-demokratická unie/Křesťansko-sociální unie (Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union)

DVU – Německá lidová unie (Deutsche Volksunion)

FDP – Svobodná demokratická strana (Freie Demokratische Partei)

NPD – Národnědemokratická strana Německa (Nationaldemokratische Partei Deutschlands)

PDS – Strana demokratického socialismu (Partei des Demokratischen Sozialismus)

SPD – Sociálnědemokratická strana Německa (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)

SRN – Spolková republika Německo (Bundesrepublik Deutschland)

ZDF – Druhá německá televize (Zweites Deutsches Fernsehen)

1 Úvod

1.1 Vymezení tématu

Následující diplomová práce se zabývá podporou Alternativy pro Německo ve spolkových zemích Bádensko-Württembersko, Sasko-Anhaltsko a Brémy. Zabývá se poměrně novou politickou stranou, která byla založena teprve v roce 2013 v SRN v reakci na záchrannou politiku eura. Strana je označována za pravicovou a populistickou. Odliv části německého voličstva etablovaných stran směrem k AfD tak představuje aktuální fenomén příklonu voličů několika zemí Evropy k pravicově-populistickým a pravicově-extremistickým stranám.

V současné době je AfD v SRN zastoupena ve čtrnácti zemských sněmech, což značí její obrovský úspěch na zemské úrovni, kterého byla schopna docílit v krátkém časovém úseku. Alternativa pro Německo není zastoupena pouze v zemských sněmech v Bavorsku a Hesensku. Na základě výsledků zemských voleb je v současnosti nejsilnější v Sasku-Anhaltsku, které je označováno za baštu AfD, nejslabší naopak v Brémách. Alternativa pro Německo nedávno zaznamenala také obrovský úspěch ve spolkových volbách, ve kterých se umístila na třetím místě za stranami CDU/CSU a Sociálnědemokratickou stranou Německa.

Diplomová práce si klade za cíl vysvětlit podporu AfD v jednotlivých spolkových zemích při posledních tamních zemských volbách. Nejde jí o spolkovou úroveň a spolkové volby. Analýza podpory AfD německými voliči je omezena na tři vybrané spolkové země, jelikož z kapacitních důvodů není možné zabývat se všemi zastoupeními AfD v zemských sněmech. Pro analýzu podpory AfD byly vybrány spolkové země Bádensko-Württembersko, Sasko-Anhaltsko a Brémy. Bádensko-Württembersko v analýze figuruje jako zástupce západních spolkových zemí, který se pyšní poměrně velkou podporou AfD tamními voliči (dne 13. března 2016 zde AfD získala 15,1 % hlasů). Sasko-Anhaltsko v analýze představuje zástupce východních spolkových zemí a baštu AfD, tedy spolkovou zemi, ve které je podpora AfD nejvyšší ze všech německých spolkových zemí (zisk AfD zde 13. března 2016 činil 24,3 % hlasů). Brémy pak v analýze představují specifickou spolkovou zemi v tom smyslu, že se jedná o svobodné hanzovní město, ve kterém mají volby do zemského sněmu specifický název *Bürgerschaftswahl*. Brémy však byly mimo jiné vybrány z toho důvodu, že se vyznačují nejnižší podporou AfD ze čtrnácti spolkových

zemí, ve kterých se AfD dostala na základě zemských voleb do zemského sněmu. Diplomová práce se zaměřuje na zemské volby, které proběhly v Bádensku-Württembersku a Sasku-Anhaltsku dne 13. března 2016 a na Bürgerschaftswahl, která se uskutečnila v Brémách dne 10. května 2015. Analýza podpory strany Alternativa pro Německo oprávněnými voliči Bádenska-Württemberska, Saska-Anhaltska a Brém se tedy vztahuje k těmto proběhlým zemským volbám.

1.2 Stanovení výzkumné otázky

Diplomová práce si klade za cíl zodpovědět následující výzkumnou otázku: „Jak lze vysvětlit podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Bádensko-Württembersko a Sasko-Anhaltsko?“ Vedle toho si klade následující podotázky: „Je možné vysvětlit podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Bádensko-Württembersko a Sasko-Anhaltsko pomocí modelů volebního chování?“ „Pokud ano, který model volebního chování vysvětluje podporu AfD nejlépe?“

1.3 Způsob zpracování

Práce je metodologicky koncipovaná jako případová studie. Podle definice případové studie Michala Kořana se jedná o detailní analýzu případu, který představuje objekt výzkumu. „Jejím cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybraného případu.“¹ Kořan definuje případ jako „dostatečně ohraničený aspekt historické epizody“² nebo „dostatečně ohraničenou historickou epizodu“³. Případ může být ohraničen časově i tematicky, nejlépe však jak časově, tak tematicky. Michal Kořan rozlišuje mezi třemi základními typy případových studií: jedinečnou a instrumentální případovou studií a disciplinovanou interpretativní studií. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že jedinečná případová studie má za úkol detailně prozkoumat daný případ a instrumentální případová studie má oproti tomu „komunikovat s teoriemi“⁴, přičemž si klade za cíl otestovat již existující teorii, nebo vytvořit teorii novou. Poslední, disciplinovaná interpretativní případová studie, využívá již existujících teorií k interpretaci případu.⁵ „Případ tedy neslouží jako nástroj pro práci s teorií, ale naopak teorie je vodítkem pro práci

¹ Michal Kořan, „Jednopřípadová studie“, in *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák et al. (Praha: Portál, 2008), 33.

² Ibid., 32.

³ Ibid.

⁴ Ibid., 34.

⁵ Ibid., 33-60.

s případem.“⁶ V předložené diplomové práci se bude jednat o disciplinovanou interpretativní případovou studii, která zkoumá případ ve své jedinečnosti, ale zároveň pro výzkum používá existující teorie (spíše modely volebního chování). Budou zde zkoumány celkem tři případy podpory AfD ve spolkových zemích, a to v Bádensku-Württembersku, Sasku-Anhaltsku a Brémách. Je patrné, že jednotlivé případy jsou jak tematicky, tak časově vymezeny (jedná se o podporu Alternativy pro Německo oprávněnými voliči v Německu, časově se diplomová práce omezuje na podporu AfD v proběhlých zemských volbách). Případy budou zkoumány s použitím modelů volebního chování. Konkrétně s použitím sociologického modelu a modelu racionální volby. Práce se pokusí zodpovědět výzkumné otázky na základě empirické analýzy.

Sociologický model spjatý především s knihou *The people's choice* Paula F. Lazarsfelda, Bernarda Berelsona a Hazela Gaudeta potvrzuje vliv ekonomického statusu, náboženství, bydliště, povolání a věku na volební rozhodnutí. Naopak model racionální volby Anthonyho Downse pohlíží na voliče jako na racionálního aktéra, který ve volbách zvolí tu politickou stranu, u které předpokládá, že mu poskytne nejvíce benefitů. Strany v touze získat co největší počet hlasů přizpůsobují své programy voličům. Volič se rozhoduje na základě politických témat (issues), které strany zastupují. Jednotlivé modely volebního chování jsou detailně popsány ve 2. kapitole.

Analýza nevysvětluje podporu AfD na základě dalších dvou základních modelů volebního chování, tedy pomocí modelu dominantní ideologie a modelu stranické identifikace. Model stranické identifikace předpokládá dlouhodobou vazbu voliče ke konkrétní politické straně.⁷ Jelikož AfD představuje poměrně novou politickou stranu, která se zúčastnila zemských voleb v Bádensku-Württembersku, Sasku-Anhaltsku a v Brémách poprvé, není možné vysvětlit podporu AfD ve vybraných spolkových zemích na základě tohoto modelu. Model dominantní ideologie, který je spjatý s Patrickem Dunleavym a Christopherem T. Husbandsem, pracuje se zcela jiným faktorem působícím na voliče v podobě médií.⁸ Abychom mohli zjistit případný vliv médií na volební rozhodnutí ve spolkových zemích Bádensko-Württembersko, Sasko-Anhaltsko a Brémy,

⁶ Ibid., 34.

⁷ Klára Vlachová, „Stranická identifikace v České republice“ (Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000), 11-13, https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/134_00-5wptext.pdf (staženo 10. 7. 2018).

⁸ Thomas A. Koelble, „Social Democracy between Structure and Choice“, *Comparative Politics* 24, č. 3 (duben 1992): 359-367, <https://www.jstor.org/stable/pdf/422137.pdf?refreqid=excelsior%3Aed8bd402477970a4cb78376511ff2414> (staženo 14. 5. 2018).

bylo by nutné provést analýzu mediálního diskursu. Mohly by být například analyzovány články, které vyšly měsíc před zemskými volbami v nejčtenějších novinách třech spolkových zemí. Pomocí analýzy mediálního diskursu však nelze zjistit, zda analyzované články četli také voliči AfD. Vedle toho je známo, že jsou příznivci AfD vůči klasickým médiím skeptičtí a považují je dokonce za tzv. „Lügenpresse“ (lživý tisk).⁹ Navíc se již v Německu postojem AfD k médiím zabýval autor Marcus Voigt.¹⁰

1.4 Operacionalizace

Na základě sociologického modelu volebního chování byla definována tři kritéria, která jsou nejrelevantnější k analýze souvislostí mezi volebním rozhodnutím a sociologickými charakteristikami voliče:

- 1) ekonomická situace
- 2) vzdělání (povolání)
- 3) náboženství

Jak již bylo zmíněno, Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson a Hazel Gaudet se ve své knize zabývají vlivem ekonomického statusu, náboženství, bydliště, povolání a věku na volební rozhodnutí. Přičemž autoři sociologického modelu volebního chování považují socioekonomický status voliče a náboženství za dva hlavní faktory ovlivňující voličské rozhodování (viz kapitola 2). Faktor ekonomická situace, který jsem vybrala, představuje ekonomický status voliče. Co považuji za velice důležitý faktor, je vzdělání, který autoři ve své knize zmínili, avšak se jím dále nezabývali, protože ho úzce spojovali se sociálně-ekonomickým statutem voliče. Jsem toho názoru, že vzdělání mělo vliv na volbu AfD, proto jsem ho zahrnula do své analýzy jako podstatný faktor. Povolání souvisí s ekonomickým statutem voliče, ale také se vzděláním voliče, proto je tento faktor zahrnut do analýzy jako podpůrný. U (potenciálních) voličů Alternativy pro Německo budou tudíž zkoumány tři vybrané faktory uvedené výše. Diplomová práce se pokusí interpretovat souvislost mezi sociologickými charakteristikami a volbou AfD. K tomu jí pomohou již

⁹ „AfD: Von „Lügenpresse“ bis „Newsroom““, Deutsche Welle, <https://www.dw.com/de/afd-von-luegenpresse-bis-newsroom/a-43696773> (staženo 17. 7. 2018).

¹⁰ Viz Marcus Voigt, *Die >Lügenpresse<-Ein nützliches Instrument für den (Rechts-)Populismus?: Politische Kommunikation der AfD* (Marburg: Büchner-Verlag, 2018).

existující dotazníky, které byly provedené v Německu v období před volbami a ve volební dny.

Co se týče modelu racionální volby, ten vychází z předpokladu racionálních aktérů – jak voličů, tak politických stran. Zatímco voliči dávají svůj hlas takové politické straně, která jim dle nich přinese největší užitek, a rozhodují se na základě politických témat (issues), snaží se politické strany o maximalizaci počtu hlasů, tudíž přizpůsobují své programy voličům. Na základě modelu racionální volby byl vybrán následující faktor:

4) volební kampaň (issues)

Pod faktorem volební kampaň (issues) jsou v diplomové práci míněna témata, která prezentovala AfD ve třech vybraných spolkových zemích, tedy v Bádensku-Württembersku, Sasku-Anhaltsku a Brémách, ve svých volebních programech. V diplomové práci jsou popsány jednotlivé programy a jejich body s cílem zjistit, která témata v jednotlivých spolkových zemích AfD nejvíce akcentovala. Aby mohla být zjištěna případná souvislost mezi volbou AfD a jejím programem, pracuje případová studie s daty získanými prostřednictvím výzkumných šetření v Německu, která byla provedena v období kolem zemských voleb. Jedná se jak o předvolební průzkumy, které provedla převážně Forschungsgruppe Mannheim, tak o data, která publikovala ARD a ZDF po volbách. Tato data se zakládají na průzkumných šetřeních uskutečněných v den voleb (tzv. exit polls ankety).

1.5 Použitá literatura a zhodnocení dosavadní literatury o AfD

Diplomová práce používá jak primární, tak sekundární zdroje. Primární zdroje představují programy strany AfD¹¹, které slouží k vysvětlení podpory AfD ve spolkových

¹¹ „Alternative für Deutschland Landesverband Bremen: Wahlprogramm 2015“, [abgeordnetenwatch.de, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_wahlprogramm_2015_bremen_v2.6.pdf](https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_wahlprogramm_2015_bremen_v2.6.pdf) (staženo 20. 4. 2018) a „Landtagswahlprogramm 2016 der AfD Baden-Württemberg“, Alternative für Deutschland Baden-Württemberg, https://afd-bw.de/afd-bw/wahlprogramme/landtagswahlprogramm_afd_2016_1.pdf (staženo 15. 12. 2017) a „Programm für Deutschland: Kurzfassung des Wahlprogramms der Alternative für Deutschland für die Wahl zum Deutschen Bundestag am 24.09.2017“, Alternative für Deutschland, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/08/AfD_kurzprogramm_a4-quer_210717.pdf (staženo 23. 6. 2018) a „Wahlprogramm Zur Landtagswahl am 13. März 2016: „Wir für unsere Heimat““, Alternative für Deutschland Sachsen-Anhalt, https://cdn.afd.tools/sites/88/2016/12/11210138/Wahlprogramm_31102015v2.pdf (staženo 26. 2. 2018).

zemích Bádensko-Württembersko, Sasko-Anhaltsko a Brémy pomocí modelu racionální volby a k nastínění základních politických cílů AfD. Diplomová práce využívá také data získaná z průzkumů veřejného mínění, které byly uskutečněny v Německu v období kolem zemských voleb, aby mohla být vysvětlena podpora AfD pomocí sociologického modelu a modelu racionální volby.

Co se týče sekundárních zdrojů, představují stěžejní knihy ty tituly, jež obsahují teoretický rámec diplomové práce. Jedná se o knihu Paula F. Lazarsfelda, Bernarda Berelsona a Hazela Gaudeta, *The People's Choice*¹², která vysvětluje sociologický model volebního chování a knihu Anthonyho Downse, *An economy theory of democracy*¹³, která se zabývá modelem racionální volby. V diplomové práci byl rovněž zmíněn model dominantní ideologie autorů Patricka Dunleavyho a Christophera T. Husbandse a model stranické identifikace. K interpretaci těchto modelů byly použity následující zdroje: Odborná studie Kláry Vlachové¹⁴ a odborný článek Thomase A. Koelbleho¹⁵. Ostatní knihy posloužily k vysvětlení metodologického postupu, k popisu politické strany AfD, k vysvětlení taktického hlasování či k popisu situace ve spolkových zemích. Z důvodu aktuálnosti tématu využívá diplomová práce také hojně internetové zdroje.

Obecně lze říci, že je literatura o AfD především v posledních dvou letech na vzestupu. Knihy o AfD se nicméně spíše zabývají její programatikou, vznikem či vedoucími osobnostmi AfD¹⁶. Někdy jednotlivé knihy postrádají vědeckost, protože se jedná o knihy redaktorů¹⁷, nebo ekonomů¹⁸ namísto politologů. Některé tituly se věnují

¹² Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson a Hazel Gaudet, *The People's Choice* (New York and London: Columbia University Press, 1965).

¹³ Anthony Downs, *An economy theory of democracy* (Boston: Addison-Wesley, 1985).

¹⁴ Klára Vlachová, „Stranická identifikace v České republice“ (Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000), https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/134_00-5wptext.pdf (staženo 10. 7. 2018).

¹⁵ Thomas A. Koelble, „Social Democracy between Structure and Choice“, *Comparative Politics* 24, č. 3 (duben 1992): 359-372, <https://www.jstor.org/stable/pdf/422137.pdf?refreqid=excelsior%3Aed8bd402477970a4cb78376511ff2414> (staženo 14. 5. 2018).

¹⁶ Jedná se například o následující tituly: Alexander Häusler a Rainer Roeser, *Die rechten >Mut<-Bürger: Entstehung, Entwicklung, Personal & Positionen der »Alternative für Deutschland«* (Hamburg: VSA, 2015) a Marcus Bensmann, ed., *Schwarzbuch AfD: Fakten, Figuren, Hintergründe* (Essen: CORRECTIV, 2017).

¹⁷ Jedná se například o následující tituly: Melanie Amann, *Angst für Deutschland: Die Wahrheit über die AfD: wo sie herkommt, wer sie führt, wohin sie steuert* (München: Droemer, 2017) a Justus Bender, *Was will die AfD?: Eine Partei verändert Deutschland* (München: Pantheon, 2017).

¹⁸ Jedná se o titul Albana Wenera, *Was ist, was will, wie wirkt die AfD?* (Köln/Karlsruhe: Neuer ISP Verlag, 2015).

pouze specifickým tématům¹⁹, některé jsou zasazeny do širšího kontextu pravicových hnutí²⁰. Ve výzkumu o AfD jsou jednoznačně mezery. V současnosti chybí vědecké publikace, které by se zabývaly podporou AfD v jednotlivých zemích (které by podporu v jednotlivých zemích analyzovaly na základě nějaké teorie). Předložená práce si klade za cíl tuto mezeru ve výzkumu alespoň částečně zaplnit.

1.6 Struktura práce

Diplomová práce je rozdělena na čtyři hlavní kapitoly. První kapitola (2) zachycuje teoretický základ práce, protože pojednává o modelech volebního chování. Konkrétně se jedná o sociologický model (2.1) a model racionální volby (2.2), které jsou v diplomové práci využity k objasnění podpory AfD v zemích Bádensko-Württembersko, Sasko-Anhaltsko a Brémy. Následující kapitola (3) se zabývá stranou Alternativa pro Německo: Věnuje se její historii, politické orientaci, základním programovým bodům, jejím představitelům a úspěchům v zemských volbách (3.1). Samostatná podkapitola (3.2) je věnována úspěšnosti AfD na spolkové úrovni. Předposlední kapitola (4) tvoří jádro práce. Obsahuje analýzu podpory AfD ve spolkových zemích Bádensko-Württembersko (4.1), Sasko-Anhaltsko (4.2) a Brémy (4.3). Analýza podpory AfD v každé jednotlivé zemi obsahuje stejnou strukturu. Poté, co je čtenář seznámen s politickou, ekonomickou a náboženskou situací v zemi (4.1.1, 4.2.1 a 4.3.1), následuje krátké shrnutí výsledků posledních voleb do zemského sněmu (4.1.2, 4.2.2 a 4.3.2). Následuje analýza podpory AfD pomocí sociologického modelu (4.1.3, 4.2.3 a 4.3.3) a modelu racionální volby (4.1.4, 4.2.4 a 4.3.4). Každá analýza také obsahuje krátké shrnutí (4.1.5, 4.2.5 a 4.3.5). Diplomová práce končí závěrem.

¹⁹ Jedná se například o následující titul: Jürgen Bellers a Markus Porsche-Ludwig, *Warum Christen AfD wählen: Wo die linken Großkirchen geschlafen haben: Islam, Ausbeutung der Leistungsträger, Gender-Ideologie, Zerfall der Familie, Pazifismus-Illusion usw.* (Nordhausen: Verlag Traugott Bautz, 2016).

²⁰ Jedná se například o následující tituly: Andreas Speit, *Bürgerliche Scharfmacher: Deutschlands neue rechte Mitte-von AfD bis Pegida* (Zürich: Orell Füssli, 2016) a Helmut Kellershohn a Wolfgang Kastrup, eds., *Kulturkampf von rechts: AfD, Pegida und die Neue Rechte* (Münster: Unrast, 2016).

2 Modely volebního chování

2.1 Sociologický model

V knize *The people's choice* Paula F. Lazarsfelda, Bernarda Berelsona a Hazela Gaudeta je popsán tzv. sociologický model volebního chování. Autoři si ve svém výzkumu kladli za cíl zjistit, „jak a proč se lidé rozhodli volit tak, jak volili“²¹. Autoři se rozhodli zkoumat, jakým způsobem se mění postoj voliče po dobu, co běží politická kampaň, protože jen takový výzkum dle autorů dokáže „blíže zjistit roli několika vlivů na hlasování“²². Autoři ve svém výzkumu použili panelovou metodu, na jejímž základě byli vybraní lidé opakovaně dotazováni ne nejruznější otázky týkající se voleb. Průzkum se konal v Erie County, ve státě Ohio. Tazatelé bylo vybráno 3 tisíce obyvatel, kteří reprezentovali Erie County jako celek.²³

Studii se podařilo vědecky potvrdit, že ekonomický status, náboženství, bydliště, povolání a popřípadě věk hrají roli při volbě politické strany. Ve studii bylo zjištěno, že ztotožňování se s nějakou konkrétní skupinou, které si lidé vytvoří ve své mysli, má větší vliv na jejich hlasování než jejich zaměstnání. Průzkum Lazarsfelda, Berelsona a Gaudeta byl konkrétně zaměřen na rozdíly mezi voliči Demokratické a Republikánské strany. Autoři dospěli k závěru, že lidé, kteří disponovali lepším majetkem a kteří měli obchodní zájmy, byli obvykle republikány. Chudší lidé nosící horší oblečení, jejichž obydlí byla méně kvalitní než obydlí bohatších vrstev, tzv. vrstva, která se ztotožňovala s pracující třídou, byli demokaty. V rámci průzkumu byla dále potvrzena důležitost náboženského přesvědčení voličů, protože během průzkumu v květnu mělo v úmyslu volit republikány 60 % protestantů, ale pouhých 23 % katolíků. Bylo zjištěno, že důvodem podpory demokratů ze strany katolíků nebyl jejich nižší ekonomický status, nýbrž že náboženská afilace předurčuje politickou afilaci. To znamená, že i bohatý katolík většinou volí demokaty a nikoliv republikány. Co se týče věku, došli autoři k závěru, že „mladí protestanté jsou méně republikánští než staří protestanté a mladí katolíci méně demokratičtí než staří katolíci“²⁴. Vliv věku na voličské rozhodování se tedy lišil u katolíků a protestantů: Zatímco starší protestanté byli více republikánští, starší katolíci byli více

²¹ Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson a Hazel Gaudet, *The People's Choice* (New York and London: Columbia University Press, 1965), 1.

²² *Ibid.*, 2.

²³ *Ibid.*, 1-3.

²⁴ *Ibid.*, 25.

demokratičtí. Autoři tento fakt vysvětlovali tím, že mladí lidé nejsou tolik ovlivněni církví. Autoři došli k závěru, že dva hlavní vlivy na voličské rozhodování představují sociálně-ekonomický status a náboženské vyznání. Přičemž sociálně-ekonomický status, který se odvíjí od majetku, úzce spojovali s mírou vzdělání jedince. Byly zjištěny i další faktory ovlivňující volební chování. Například na vesnicích bylo o 14 % voličů Republikánské, tedy konzervativnější strany, více než ve městě Sandusky. Byl také dokázán rozdíl mezi politickými preferencemi žen a mužů: Ženy měly větší sklon volit Republikánskou stranu.²⁵

2.2 Model racionální volby

Anthony Downs si stanovil za cíl poskytnout model chování demokratických vlád a zjistit důsledky tohoto chování, jelikož role demokratických vlád nebyla do té doby dostatečně zpracována pomocí ekonomických teorií. Downs ve svém výzkumu vycházel z předpokladu, že vláda jedná racionálně podobně jako racionální spotřebitelé či producenti. Vycházel přitom z tradičních ekonomických teorií a z předpokladu racionálního spotřebitele.²⁶ Model racionální volby Anthonyho Downse je založen na předpokladu racionální akce, tedy akce, která je „účinně stanovena k dosažení vědomě vybraných politických nebo ekonomických cílů aktéra“²⁷. Racionálně přitom dle tohoto modelu jednají jak demokratické vlády, aby maximalizovaly svou politickou podporu, tak jednotliví voliči, kteří odevzdají svůj hlas straně, u které předpokládají, že jim poskytnou ze všech politických stran nejvíce benefitů v následujícím volebním období. Volič se přitom rozhoduje na základě tzv. „aktuálního diferenciálu stran“²⁸, tedy na základě rozdílu mezi příjmem užítka, který volič obdržel od vládnoucí strany v aktuálním volebním období, které je díky nadcházejícím volbám téměř u konce, a předpokládaného užítka, který by mu v tomto volebním období poskytla strana opoziční. Aby však volič ve své kalkulaci neopominul budoucí volební období (protože při vytváření aktuálního diferenciálu stran porovnává dosavadní volební období), používá dva modifikátory, které aplikuje na svůj aktuální diferenciál stran.²⁹

První z modifikátorů se nazývá tzv. „trend factor“³⁰, který představuje aktuální

²⁵ Ibid., 16-25.

²⁶ Anthony Downs, *An economy theory of democracy* (Boston: Addison-Wesley, 1985), 3-7.

²⁷ Ibid., 20.

²⁸ Ibid., 40.

²⁹ Ibid., 20-40.

³⁰ Ibid., 41.

trend současného volebního období. Pokud si například volič myslí, že aktuální vládnoucí strana v současném volebním období chybovala, ale nyní se ve své činnosti zlepšuje a v tomto trendu bude pokračovat i v následujícím volebním období, může dát svůj hlas této straně, i kdyby měl na základě výsledku aktuálního diferenciálu stran zvolit stranu opoziční. Problém nastává tehdy, když volič vnímá programy vládnoucí a opoziční strany jako stejné a neví, jaké konkrétní změny nastanou, když bude zvolena opozice. V tomto případě volič aplikuje druhý faktor, tzv. „performance rating“ (neboli zhodnocení výkonu vlády). Nepoužívá ho však v případě, když se domnívá, že by mu druhá strana poskytla stejný užitek jako strana vládnoucí. Volič se v případě druhého modifikátoru zaměří na otázku, zda dosavadní vládnoucí strana vládla stejně dobře jako její předchůdci. Volič v tomto případě porovnává činnost dosavadní vládní strany s ideálním výkonem, který od vládní strany očekává a který si vytvořil na základě zkušeností s jinými vládami. Tím získá zhodnocení výkonu vlády. Při porovnávání zhodnocení výkonu jednotlivých vlád zjistí, zda strana vládne dobře, či nikoliv.³¹ Volič se racionálně zdrží hlasování tehdy, když si myslí, že „politické změny, které by nastolila opozice, když by byla zvolena, by neměly žádný netto efekt na jeho příjem užitku“³², nebo když se domnívá, že „tyto změny mohou ovlivnit jeho příjem, ale pravděpodobnost, že by ho zvýšily je přesně stejná jako pravděpodobnost, že by ho snížily, tzn., že očekávaná změna je nulová“³³.

Downs ve své knize nejprve předpokládá existenci systému dvou stran, tedy jedné vládnoucí a jedné opoziční strany, nicméně později dodává, že jsou závěry aplikovatelné také na systémy více politických stran. V systému více politických stran volič porovnává vládnoucí stranu s tou opoziční stranou, která by mu dle něj přinesla největší užitek, kdyby vládla. Na tomto místě však Downs zdůrazňuje, že v systému více stran volič někdy může zvolit politickou stranu, která není jeho favoritkou. A to tehdy, když strana, kterou preferuje, nemá ve volbách téměř žádnou šanci. V tomto případě dá volič svůj hlas jiné politické straně, která má dle něj šanci ve volbách uspět, aby se vyhnul skutečnosti, že volby vyhraje ta strana, kterou preferuje ze všech nejméně. Downs vedle toho zmiňuje hlasování orientované do budoucnosti. Na základě takového hlasování může volič volit jím preferovanou stranu i přesto, že dle něj nemá téměř žádnou šanci ve volbách uspět. Tím jí dává šanci se zlepšit. Volič zároveň může odevzdat svůj hlas některé z politických stran

³¹ Ibid., 41-45.

³² Ibid., 43.

³³ Ibid.

jako varování ostatním stranám, aby změnilly svůj program, jestliže chtějí, aby je v budoucnu volil.³⁴ Jedná se o protestní hlasování, které spadá pod taktické hlasování. Uplatňuje se tehdy, jestliže volič nehlasuje podle svých preferencí.³⁵ V tomto případě by dle teorie racionální volby příjem užitku, který si volič slibuje od preferované strany, převýšil předpokládaný užitek, který by mu poskytla strana, kterou volí z protestu. I přesto volič jedná takticky. Děje se tak, když volič nesouhlasí s některými body politiky preferované strany.³⁶

Podle modelu racionální volby „každý občan odevzdá svůj hlas straně, u které věří, že mu poskytne více užitku než jakákoliv jiná strana“³⁷. Volič se rozhoduje na základě politických témat (issues): Volič odevzdá svůj hlas straně, která je mu v tomto ohledu nejbližší.³⁸ Přičemž Downs definuje politickou stranu jako uskupení lidí, kteří formují svůj program tak, aby vyhovoval voličům, ale zároveň takovým způsobem, aby strana ve volbách získala co nejvíce hlasů voličů.³⁹ Model přitom kalkuluje s racionálním voličem, který má k dispozici kompletní informace, které jsou bezplatné, nicméně reálný svět se vyznačuje jistou dávkou nejistoty a nedostatkem informací. Proto se Downs ve své studii zabývá také rolí nejistoty, která způsobuje, že nerozhodnutí voliči mohou být ovlivněni skrze poskytnutí dodatečných informací zainteresovaných jedinců nebo skupin, které mají za cíl přesvědčit voliče, aby volil nějakou konkrétní politickou stranu.⁴⁰

³⁴ Ibid., 47-50.

³⁵ Ladislav Cabada, Michal Kubát et al., eds., *Úvod do studia politické vědy* (Praha: Eurolex Bohemia, 2002), 307.

³⁶ Ibid.

³⁷ Downs, *An economy theory of democracy*, 36.

³⁸ Vlachová, „Stranická identifikace v České republice“, 9.

³⁹ Downs, *An economy theory of democracy*, 88.

⁴⁰ Ibid., 45 a 94.

3 Alternativa pro Německo/Alternative für Deutschland

3.1 Vznik a vývoj strany, program strany

Alternativa pro Německo byla založena dne 14. dubna 2013 v Berlíně po tříletém zakládacím procesu. Její počátky tedy sahají až do roku 2010, ve kterém byl odsouhlasen první záchraný balík pro Řecko. Toto politické rozhodnutí vyvolalo řadu kritiky. Profesor ekonomie Bernd Lucke podnítil vznik tzv. Pléna ekonomů, kteří se vyznačovali odmítavým postojem vůči záchrané politice eura a snažili se ovlivnit německou politiku. Následně bylo v roce 2012 založeno nadstranické hnutí „Bündnis Bürgerwille“, které prosazovalo zapojení občanů do rozhodovacích procesů. Jako poslední byl založen spolek „Wahlalternative 2013“, a to na podzim roku 2012, jejímiž představiteli byli Bernd Lucke a Konrad Adam. Následně se tento spolek přeměnil v politickou stranu, která se krátce po svém založení účastnila spolkových voleb, ve kterých však nepřekročila 5% hranici a nedostala se tak do německého parlamentu. Současně se se spolkovými volbami konaly také zemské volby v Hesensku, ve kterých AfD dosáhla víceméně stejného výsledku.⁴¹ Obdržela v nich 4,1 % hlasů.⁴² Obrovský úspěch však zaznamenala ve volbách do Evropského parlamentu, které se konaly o rok později v květnu a ve kterých dosáhla volebního výsledku 7,1 %. Úspěch zaznamenala také ve třech následujících zemských volbách v Braniborsku, Durynsku a Sasku, které se uskutečnily v roce 2014. V Braniborsku a v Durynsku strana dokonce dosáhla dvojciferného výsledku.⁴³ Volby v Durynsku vynesly Alternativě pro Německo 10,6 % hlasů, zemské volby v Braniborsku dokonce 12,2 % hlasů. V Sasku strana získala podporu 9,7 % voličů.⁴⁴

První úspěchy vystřídaly vnitrostranické konflikty týkající se otázky předsednictví strany, postoje vůči hnutí Pegida a směřování strany. Tyto konflikty se odrazily v zemských volbách Brém a Hamburku. AfD získala ve volbách do zemského sněmu Hamburku, které se konaly dne 15. února 2015, „pouhých“ 6,1 % hlasů. V Brémách stranu podpořilo dokonce o pár desetin procent voličů méně. Strana si tak přišla dne

⁴¹ „Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung,

<https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

⁴² „Stimmenanteile der AfD bei den jeweils letzten Landtagswahlen in den Bundesländern bis Oktober 2017“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/320946/umfrage/ergebnisse-der-afd-bei-den-landtagswahlen/> (staženo 14. 5. 2018).

⁴³ „Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung,

<https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

⁴⁴ „Stimmenanteile der AfD bei den jeweils letzten Landtagswahlen in den Bundesländern bis Oktober 2017“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/320946/umfrage/ergebnisse-der-afd-bei-den-landtagswahlen/> (staženo 14. 5. 2018).

10. května 2015 na 5,5 % hlasů. Krátce po zemských volbách v Brémách se uskutečnil sjezd strany v německém městě Essen, na kterém byla Frauke Petry zvolena první mluvčí strany. Stranu od té doby vedl kromě Petry Jörg Meuthen, šéf parlamentní frakce AfD v Bádensku-Württembersku. Bernd Lucke, který ze strany odstoupil, založil novou, vlastní politickou stranu. AfD se i přesto těšila zisku dvojciferného výsledku počtu hlasů v zemských volbách v Bádensku-Württembersku, Sasku-Anhaltsku, Porýní-Falci, Meklenbursku-Předním Pomořansku a Berlíně v roce 2016. Tento úspěch může být přičítán akcentaci uprchlické problematiky stranou Alternativa pro Německo.⁴⁵ V zemských volbách v roce 2017 AfD již dvojciferných výsledků nedosáhla. V Sársku stranu podpořilo 6,2 procent voličů, ve Šlesvicku-Holštýnsku měla podporu 5,9 procent voličů. V zemských volbách v Severním Porýní-Vestfálsku činil zisk strany 7,4 procent hlasů, v Dolním Sasku 6,2 procent hlasů.⁴⁶ Z volebních výsledků je však patrné, že se AfD od roku 2014 dostala do všech zemských sněmů na základě proběhlých zemských voleb.⁴⁷ Postupem času se AfD rozdělila do tří proudů. Jednalo se o durynské pravicově-populistické křídlo Björna Höckeho, nacionálně-konzervativní křídlo Alexandra Gaulanda (Braniborsko) a pragmatické křídlo, jehož zástupce představovali Frauke Petry a Marcus Pretzell.⁴⁸ Frauke Petry odstoupila z AfD v září roku 2017.⁴⁹

Alternativa pro Německo bývá často označována za extremistickou stranu. Její stanovky přitom uvádějí, že strana může přijímat bývalé členy extremistických uskupení jen tehdy, když k tomu dá souhlas dvoutřetinová většina příslušného zemského představenstva.⁵⁰ Zařazení AfD do pravicového spektra není jednoduché. Strana se sama řadí mezi pravicové, euroskeptické strany. Nepovažuje se však za pravicově-

⁴⁵ „Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung,

<https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

⁴⁶ „Stimmanteil bei Landtagswahlen und Landtagssitze der AfD in den Bundesländern“, Alternative für Deutschland KV Zweibrücken, <https://www.afd-zweibruecken.de/2017/10/27/stimmanteil-bei-landtagswahlen-und-landtagssitze-der-afd-in-den-bundeslaendern/> (staženo 15. 5. 2018).

⁴⁷ „Parteiprofile: Wer steht zur Wahl?: Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/wer-steht-zur-wahl/bundestagswahl-2017/254700/afd> (staženo 15. 5. 2018).

⁴⁸ „Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung,

<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

⁴⁹ „AfD-Rücktritt vollzogen: Frauke Petry tritt aus der Partei aus“, Kölnische Rundschau, <https://www.rundschau-online.de/politik/afd-ruecktritt-vollzogen-frauke-petry-tritt-aus-der-partei-aus-28509156> (staženo 22. 7. 2018).

⁵⁰ Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung,

<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

extremistickou stranu, ani pravicově-populistickou stranu.⁵¹ Spolkový úřad na ochranu ústavy definuje pravicový extremismus následovně: „V pravicovém extremismu převládá názor, že příslušnost k etnické skupině, národu nebo rase rozhoduje o hodnotě člověka. Lidové společenství zakládající se na těchto kritériích jako protinávrh k existujícímu pluralistickému uspořádání společnosti by nerespektovalo centrální hodnoty svobodného demokratického zřízení. Pravicově-extremistická agitace se vyznačuje xenofobií a rasismem, antisemitismem a revizionismem dějin, stejně jako zásadním nepřátelstvím k demokracii“⁵² AfD tuto definici pravicového extremismu nenaplnuje. Například není nepřitelem demokracie – naopak více přímé demokracie prosazuje. Sociolog Alexander Häusler a Rainer Roeser by v tomto ohledu mohli nabídnout určité vodítko. Ve své knize *Die rechten >Mut<-Bürger: Entstehung, Entwicklung, Personal & Positionen der »Alternative für Deutschland«* označili AfD za pravicově-populistickou stranu s národně-liberálními a národně-konzervativními tendencemi, ačkoliv se Alternativa pro Německo označení „pravicově-populistická strana“ brání.⁵³

Zatímco se v počátku svého vzniku strana zabývala především tématem eurokrize, soustředila se AfD v následných zemských volbách na jiná témata jako např. na rodinnou, vzdělávací, energetickou či přistěhovaleckou politiku.⁵⁴ Základní programové body lze vyčíst z jejích programů pro volbu do spolkového sněmu. Alternativa pro Německo prosazuje vystoupení SRN z eurozóny. Odmítá tzv. „Vereinigten Staaten von Europa“ (Spojené státy Evropy), tedy Evropskou unii sestávající ze států, které omezují svou suverenitu v její prospěch. AfD stejně jako v zemských programech prosazuje také ve spolkovém programu více přímé demokracie (konkrétně lidové hlasování a přímou volbu prezidenta). V rámci bezpečnostní politiky podporuje znovuzavedení branné povinnosti. Alternativa pro Německo vystupuje proti islámu, který „nerespektuje náš [německý, B.V.] právní řád, nebo proti němu dokonce bojuje, a vznáší mocenský nárok jako jediné platné náboženství“⁵⁵. Požaduje proto zákaz plného zahalení na veřejnosti.

⁵¹ Alexander Häusler a Rainer Roeser, *Die rechten >Mut<-Bürger: Entstehung, Entwicklung, Personal & Positionen der »Alternative für Deutschland«* (Hamburg: VSA, 2015), 13.

⁵² „Was ist Rechtsextremismus?“, Bundesamt für Verfassungsschutz, <https://www.verfassungsschutz.de/de/arbeitsfelder/af-rechtsextremismus/was-ist-rechtsextremismus> (staženo 21. 6. 2018).

⁵³ Häusler a Roeser, *Die rechten >Mut<-Bürger*, 145.

⁵⁴ „Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung, <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

⁵⁵ „Programm für Deutschland: Kurzfassung des Wahlprogramms der Alternative für Deutschland für die Wahl zum Deutschen Bundestag am 24.09.2017“, Alternative für Deutschland, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/08/AfD_kurzprogramm_a4-quer_210717.pdf (staženo 23. 6. 2018).

Odmítá multikulturalismus, který přispívá ke vzniku paralelních společností. Stejně jako v zemských programech odmítá gender mainstreaming, který stírá rozdíly mezi pohlavími a nabourává tak koncept tradiční rodiny, který má občanům SRN sloužit jako vzor.⁵⁶

3.2 Spolkové volby 2013 a 2017 a úspěch AfD v těchto volbách

Ve spolkových volbách v roce 2017 slavila Alternativa pro Německo úspěch. Získala o 7,9 % hlasů více, než v předchozích spolkových volbách v roce 2013. Umístila se tak s 12,6 % hlasů na třetím místě. Nejvíce hlasů obdržely strany CDU/CSU, celkem 33 % hlasů. V pořadí druhá se umístila SPD se ziskem 20,5 % hlasů. U obou vítězných stran lze však pozorovat značný propad. CDU a CSU ztratily 8,5 % hlasů oproti minulým volbám, SPD 5,2 % hlasů. Z voleb se vedle AfD těšila také FDP, kterou ve volbách podpořilo o 5,9 % více voličů než v roce 2013. Celkem si v minulém roce strana přišla na 10,7 % hlasů. Strana Die Linke zaznamenala jen nepatrný nárůst hlasů, a to nárůst 0,6 %, stejně jako strana Zelených, která získala o 0,5 % hlasů více než v předchozích spolkových volbách. Umístily se tak s 9,2 % (Die Linke) a 8,9 % hlasy (Zelení) na pátém a šestém místě.⁵⁷

Na základě voleb proběhlo rozdělení mandátů následovně: CDU a CSU obsadily ve spolkovém sněmu 246 křesel z celkového počtu 709. SPD, která ve volbách dosáhla druhého nejlepšího výsledku, získala 153 křesel. AfD obdržela celých 94 mandátů. Zbylé mandáty si rozdělily strany FDP (80), Die Linke (69) a Zelení (67).⁵⁸

AFD se v těchto spolkových volbách těšila velké podpoře zejména ve východních zemích. Na východě Německa volební výsledek Alternativy pro Německo činil 22,5 %. Díky tomuto výsledku zde AfD skončila na druhém místě, a to za Křesťansko-demokratickou unií, která získala 28,2 % hlasů. Třetí nejlepší výsledek zaznamenala s 17,4 % hlasů strana Die Linke, která utrpěla těžké ztráty. Stranu SPD podpořilo ve spolkových volbách jen 14,3 % voličů. SPD následovaly strany FDP (7,3 % hlasů) a Zelení (4,7 % hlasů).⁵⁹

Trochu jiný trend lze pozorovat v západních zemích, ve kterých se AfD umístila až na třetím místě s 11,1 % hlasů. Největší podporu voličů měly na západě Německa strany

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ „Wahl 2017“, SPIEGEL ONLINE, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2017-allergebnisse-im-ueberblick-a-1167247.html> (staženo 17. 4. 2018).

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ „Wahlergebnisse 2017: So haben die Bundesländer bei der Bundestagswahl 2017 gewählt“, FOCUS ONLINE, https://www.focus.de/politik/deutschland/bundestagswahl_2017/wahlergebnisse-2017-so-haben-die-bundeslaender-bei-der-bundestagswahl-gewaehlt_id_7631289.html (staženo 17. 4. 2018).

CDU/CSU (33,9 % hlasů) a SPD (22,1 % hlasů). Na čtvrtém místě, těsně za AfD, se umístila FDP s 11 % hlasů. FDP následovaly strany Zelení (9,8 % hlasů) a Die Linke (7,4 % hlasů). Ačkoliv tradiční strany CDU, CSU a SPD vyhrály volby, ztratily podporu mnoha voličů. Naopak politické strany AfD a FDP zaznamenaly značný nárůst hlasů.⁶⁰

⁶⁰ Ibid.

4 Analýza vybraných spolkových zemí

4.1 Bádensko-Württembersko

4.1.1 Exkurz

Od založení Bádenska-Württemberska v roce 1952 se CDU podílela téměř na všech tamních zemských vládách. Výjimku tvořila první vláda Reinholda Maiera, kterou tvořily strany SPD, FDP/DVP a BHE a která zanikla v roce 1953. Druhou výjimku představovala vláda Winfrieda Kretschmana, která byla činná od roku 2011 a kterou tvořila koalice stran SPD a Zelených. Tato vláda byla nahrazena novou vládou CDU a strany Zelených v roce 2016. CDU tedy představuje tradiční stranu Bádenska-Württemberska. Během let 1972 a 1992 dokonce vytvořila tzv. Alleinregierung, tedy vládu jedné strany, přičemž se mezi léty 1972 a 1984 pyšnila absolutní většinou. CDU vyhrála všechny zemské volby s výjimkou zemských voleb v roce 2016. Je však nutno podotknout, že tradiční strana CDU ztrácí v současné době podporu voličů: Zatímco v zemských volbách v roce 2006 obdržela 44,2 % hlasů, ztratila v zemských volbách v roce 2011 podporu 5,2 % voličů. V roce 2016 ji podpořilo „pouhých“ 27 % voličů. Další tradiční stranu Bádenska-Württemberska představuje SPD. SPD se oproti CDU podílela na celkem osmi zemských vládách. Konkrétně to bylo mezi léty 1952-1960, 1966-1972, 1992-1996 a 2011-2016. Liberálové tvořili vládu během let 1952-1966, ale také mezi léty 1996 a 2011. Celkem byli součástí 11 vlád Bádenska-Württemberska. Strana Zelených se stala součástí vládních koalic až od roku 2011. Nejprve s SPD, posléze s CDU.⁶¹

SPD se ve všech zemských volbách až do roku 2011 umístila na druhém místě za stranou CDU. Výjimku tvoří zemské volby, které se uskutečnily v roce 2011 a 2016, ve kterých SPD utrpěla ztrátu hlasů. Zatímco v zemských volbách v roce 2006 SPD získala 25,2 % hlasů, které jí vynesly 38 mandátů v zemském sněmu, získala v zemských volbách 2011 23,1 % hlasů a umístila se až na místě třetím, za stranou Zelených, kteří obdrželi 24,2 % hlasů. V zemských volbách v roce 2016 klesly její preference dokonce natolik, že se

⁶¹ „Die Regierungen Baden-Württembergs seit 1952“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landtagswahl-bw.de/9482.html> (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahlen 1952 bis 2006“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahlen_1952-20060.html (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahl 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahl_20110.html (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html?&MP=9574-9676 (staženo 23. 5. 2018).

umístila až na čtvrtém místě s podporou pouhých 12,7 % voličů. Také tradiční strana SPD tedy v Bádensku-Württembersku ztrácí podporu voličů. Vrcholu podpory voličů dosáhla v Bádensku-Württembersku v roce 1972, kdy v zemských volbách obdržela 37,6 % hlasů, na jejichž základě získala 45 mandátů.⁶²

Liberálové od zemských voleb v roce 1952, ve kterých obdrželi 18 % hlasů, kontinuálně ztrácely podporu voličů. V letech 1988 a 1992 se dokonce jen těsně dostali do zemského sněmu. Od té doby jsou jejich volební výsledky kolísavé. Zatímco si polepšili v zemských volbách v roce 1996 díky zisku 9,6 % hlasů, ztratili v následujících volbách v roce 2001 opět podporu voličů. Jejich volební zisk činil 8,1 % hlasů. V roce 2006 stranu podpořilo 10,7 % voličů.⁶³ V zemských volbách v roce 2011 se museli vypořádat se ztrátou 5,4 % hlasů. Strana se málem nedostala do zemského sněmu.⁶⁴ V posledních volbách Liberálové získali podporu 8,3 % voličů.⁶⁵

Strana Zelených se poprvé v Bádensku-Württembersku dostala do parlamentu v roce 1980, kdy získala 5,3 % hlasů a 6 mandátů v zemském sněmu.⁶⁶ Jejich volební zisky se o hodně zvýšily až v posledních dvou zemských volbách. V roce 2011 stranu Zelených podpořilo 24,2 % voličů a ta se díky tomuto výsledku umístila na druhém místě za stranou CDU.⁶⁷ V roce 2016 Zelení vyhráli volby díky podpoře 30,3 % voličů.⁶⁸

⁶² „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahlen 1952 bis 2006“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahlen_1952-20060.html (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahl 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahl_20110.html (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html?&MP=9574-9676 (staženo 23. 5. 2018).

⁶³ „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahlen 1952 bis 2006“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahlen_1952-20060.html (staženo 23. 5. 2018).

⁶⁴ „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahl 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahl_20110.html (staženo 23. 5. 2018).

⁶⁵ „Landeskunde Baden-Württemberg: Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html?&MP=9574-9676 (staženo 23. 5. 2018).

⁶⁶ „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahlen 1952 bis 2006“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahlen_1952-20060.html (staženo 23. 5. 2018).

⁶⁷ „Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahl 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahl_20110.html (staženo 23. 5. 2018).

⁶⁸ „Landeskunde Baden-Württemberg: Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html?&MP=9574-9676 (staženo 23. 5. 2018).

Při sčítání lidu v roce 2011 se 72 % obyvatel Bádenska-Württemberska přihlásilo k římsko-katolické (38 %) a evangelické církvi (34 %). 22 % obyvatel uvedlo, že nepatří do žádné veřejnoprávní náboženské společnosti. Zbytek obyvatelstva se přihlásil k ortodoxní církvi (2 % obyvatel), 1 % pak ke Svobodné evangelické církvi. V Bádensku-Württembersku mimo to žije přes 9200 židů, kteří patří do židovské náboženské společnosti. Počet věřících tradičních náboženství v této spolkové zemi klesá. Má to své historické důvody (např. příchod nevěřících Němců z bývalé NDR), ale i jiné důvody (příchod přistěhovalců, kteří namísto tradičních náboženství vyznávají muslimskou víru).⁶⁹

31. prosince 2015 činil počet obyvatel Bádenska-Württemberska 10,88 milionů. V roce 2015 mělo 18,4 % obyvatel Bádenska-Württemberska ukončené základní vzdělání, 47,4 % obyvatel disponovalo ukončeným vzděláním na reálné škole a 29,4 % obyvatel disponovalo vzděláním, které je nutné k přijetí na vysokou školu, či na technickou vysokou školu. Ukončené základní vzdělání nemělo 4,8 % obyvatel. Na každých 1000 obyvatel mělo v roce 2015 4,7 žáků dokončené vzdělání připravující na výkon povolání ukončené maturitou. V roce 2014 činilo HDP na jednoho obyvatele 40 964 euro. Disponibilní příjem domácností na jednoho obyvatele činil v roce 2014 22 869 euro.⁷⁰

4.1.2 Zemské volby v Bádensku-Württembersku

Volby do zemského sněmu ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko se konaly dne 13. března 2016. Volební účast činila 70,4 procent. Politická strana Alternativa pro Německo v nich obdržela 15,1 % hlasů, a to mimo jiné díky 209 000 bývalých nevoličů, kteří se AfD rozhodli volit.⁷¹ Největší počet hlasů ve volbách však získaly strany Zelení (30,3 %) a CDU (27 %). AfD se umístila na třetím místě. Do zemského sněmu se rovněž dostaly strany SPD (12,7 %) a FDP (8,3 %). Pětiprocentní hranici nepřekročila strana Die Linke, která získala pouhých 2,9 % hlasů. Největší propad zaznamenaly strany CDU a

⁶⁹ „Landeskunde Baden-Württemberg: Religionen und Konfessionen“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/religionen_bw.html (staženo 23. 5. 2018) a „Landeskunde Baden-Württemberg: Jüdische Gemeinden“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/juedisch.html> (staženo 23. 5. 2018).

⁷⁰ „Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Baden-Württemberg“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-8.html> (staženo 26. 5. 2018).

⁷¹ „Wahlbeteiligung bei der Landtagswahl am 13. März 2016“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/wahlbeteiligung_ltw2016.html (staženo 14. 12. 2017) a „Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html (staženo 14. 12. 2017).

SPD: CDU přišla o 12 % hlasů a strana SPD o 10,4 % hlasů.⁷²

Co se týče rozdělení mandátů, získali nejvíce křesel Zelení (47) a CDU (42). AfD, která se poprvé dostala do zemského sněmu Bádenska-Württemberska, obdržela 23 křesel. Zbytek mandátů z celkového počtu 143 si rozdělily strany SPD (19) a FDP (12).⁷³ Na základě výsledků voleb tak byla rudo-zelená koalice nahrazena velkou koalicí CDU-Die Grünen (CDU-Zelení).⁷⁴

4.1.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model

Studie zveřejněná institutem GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences, kterou provedla Forschungsgruppe Mannheim, poskytuje řadu dat týkajících se oprávněných voličů Bádenska-Württemberska. Studie byla provedena v Bádensku-Württembersku těsně před volbami v období mezi 7. a 11. březnem roku 2016. Zúčastnilo se jí celkem 1025 oprávněných voličů. Průzkum probíhal telefonicky.⁷⁵ Co se týče ekonomické situace, považovalo na základě tohoto předvolebního průzkumu 31,4 % potenciálních voličů AfD hospodářskou situaci v Bádensku-Württembersku za částečně dobrou a částečně špatnou. 7,8 % respondentů označilo hospodářskou situaci v zemi dokonce za špatnou. 58,8 % příznivců AfD shledalo hospodářskou situaci v Bádensku-Württembersku za dobrou.⁷⁶ Tyto výsledky více méně potvrdila ARD, která zprostředkovává výsledky Infratestu dimap, podle které 79 % voličů AfD považovalo hospodářskou situaci za dobrou a pouhých 21 % voličů za špatnou. Svoji vlastní ekonomickou situaci považovalo 64 % voličů AfD za dobrou a 35 % za špatnou.⁷⁷ V předvolebním průzkumu zhodnotilo svou vlastní ekonomickou situaci 11,8 % příznivců AfD jako špatnou, 29,4 % jako částečně dobrou a částečně špatnou a 56,9 % jako dobrou. Nicméně 37,3 % sympatizantů AfD se domnívalo, že se jejich ekonomická situace během jednoho roku zhorší. 49 % bylo toho názoru, že jejich ekonomická situace zůstane stejná.

⁷² „Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html (staženo 14. 12. 2017).

⁷³ Ibid.

⁷⁴ „Der Koalitionsvertrag zwischen Grünen und CDU Baden-Württemberg (2016 bis 2021)“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landtagswahl-bw.de/gruenswarzer-koalitionsvertrag.html> (staženo 14. 12. 2017).

⁷⁵ „Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016“, Leibniz Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 3. 6. 2018).

⁷⁶ Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

⁷⁷ „Das Wichtigste im Überblick: Was sind die wichtigsten Gründe für das Wahlergebnis in Baden-Württemberg? Ergebnisse der Umfragen unter Wählern und Wahlberechtigten“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/index.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

Naopak pouhých 13,7 % věřilo, že se jejich ekonomická situace během jednoho roku zlepší. Ještě zajímavější je fakt, že se většina z 5 % z celkového počtu respondentů (jednalo se o potenciální voliče AfD) domnívala, že ekonomickou situaci v zemi vyřeší nejlépe CDU (23,5 % sympatizantů AfD). Další politickou stranu, která je schopna vyřešit hospodářské problémy země, představovala pro AfD sympatizanty Alternativa pro Německo (9,8 %).⁷⁸ Lze říci, že hospodářská situace nepředstavovala nejdůležitější faktor pro volbu Alternativy pro Německo.

Z výzkumů také vyplynulo, že AfD preferují lidé s nižším vzděláním.⁷⁹ Předvolební průzkum ukázal, že 21,6 % dotazovaných příznivců AfD disponovalo základním vzděláním, 51 % středním vzděláním a 25,5 % maturitou. Pouhých 13,7 % dotázaných mělo ukončenou vysokou školu. 82,4 % sympatizantů AfD uvedlo, že mají ukončené vzdělání potřebné k výkonu povolání.⁸⁰ Dle ZDF, která prezentuje výsledky⁸¹ Forschungsgruppe Wahlen, dalo svůj hlas AfD 16 % voličů se základním vzděláním, 19 % voličů se středním vzděláním, 15 % voličů s maturitou a 11 % voličů s vysokoškolským vzděláním.⁸² ARD, která prezentuje výsledky Infratestu dimap, uvedla, že AfD volilo 17 % oprávněných voličů s nízkým vzděláním a 11 % s vyšším vzděláním.⁸³ (Anketa rozdělila vzdělání na dvě kategorie „einfache“ a „hohe“.) Dle ARD dalo svůj hlas Alternativě pro Německo 32 % nezaměstnaných voličů, 30 % manuálních pracovníků, 17 % zaměstnanců, 13 % soukromníků a pouhých 10 % důchodců.⁸⁴

Z průzkumu jasně vyplynulo, že poměrně velké procento příznivců AfD nepatří do žádné náboženské společnosti (29,4 %). Potenciální voliče AfD představovali vedle toho katolíci (29,4 %) a protestanté/evangelíci (35,3 %). 3,9 % sympatizantů AfD uvedlo, že

⁷⁸ Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

⁷⁹ „Wahlanalysen zu Baden-Württemberg: Im Ländle Volkspartei“, SPIEGEL ONLINE, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-2016-wie-die-gruenen-volkspartei-wurden-a-1081493.html> (staženo 6. 3. 2018).

⁸⁰ Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

⁸¹ Výsledky se zakládají na průzkumu provedeném v den voleb. Průzkumu se zúčastnilo 19076 voličů.

⁸² „Wer wählte die AfD nach Bildung“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-BW.html> (staženo 18. 7. 2017).

⁸³ „2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wer wählte was?“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

⁸⁴ „2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wähler nach Tätigkeit“, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-job.shtml> (staženo 6. 3. 2018).

patří do jiné náboženské společnosti.⁸⁵ Tento fakt potvrdila ARD, podle které volilo Alternativu pro Německo poměrně stejné procento katolíků a evangelíků, tzn. 13 % katolíků a 14 % evangelíků.⁸⁶

4.1.4 Kampaň: Model racionální volby

4.1.4.1 Rozhodující témata voleb

Zajímavá fakta týkající se voličů AfD lze získat pomocí předvolebních anket, které poskytují řadu odpovědí na otázky vztahující se k postojům a názorům příznivců AfD v Bádensku-Württembersku. Tzv. ankety „Baden-WürttembergTREND März 2016“ se zúčastnilo celkem 1002 respondentů, kteří byli v období mezi 29. únorem a 2. březnem roku 2016 telefonicky dotazováni na konkrétní otázky týkající se voleb, tedy v období těsně před volbami. Z ankety jednoznačně vyplývá, že voliči AfD byli nejvíce nespokojeni s činností zemské vlády, jelikož se celých 71 % příznivců AfD vyslovalo, že nejsou s prací vládní koalice (vůbec) spokojeni. Více jak 50 % příznivců každé ze stran CDU, FDP, SPD a strany Zelených se naopak vyslovalo, že je s činností zemské vlády spokojeno. Velké téma představovala ve volbách uprchlická krize. Voliči byli tudíž dotázáni, která strana se dle nich zvládne nejlépe vypořádat s uprchlickou situací. 60 % příznivců AfD zodpovědělo, že strana AfD.⁸⁷

Podle „BW-Trend Februar 2016“, ankety, kterou provedl Infratest dimap mezi 11. a 16. únorem 2016 a které se telefonicky účastnilo 1000 oprávněných voličů Bádenska-Württemberska, představovala uprchlická politika a vnitřní bezpečnost pro 93 % voličů AfD klíčové téma voleb. Jako další klíčové téma uvedli voliči AfD hospodářství a práci (36 % voličů AfD). Dalšími důležitými tématy byly pro AfD příznivce vzdělání (19 % voličů) a sociální spravedlnost (15 %). Za klíčové téma považovalo životní prostředí a energii jen 5 % dotazovaných.⁸⁸

Podle již zmíněného předvolebního průzkumu, který provedla Forschungsgruppe

⁸⁵ Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

⁸⁶ „2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wer wählte was?“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

⁸⁷ „Baden-WürttembergTREND März 2016: Eine Umfrage im Auftrag der ARD, ARD-aktuell, <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend-517.pdf> (staženo 6. 3. 2018).

⁸⁸ „BW-Trend Februar 2016: CDU verliert dramatisch, AfD bei zwölf Prozent“, SWR, <https://www.swr.de/swraktuell/bw/bw-trend/bwtrend-umfrage-februar-2016/-/id=14298842/did=16973734/nid=14298842/kd3omg/index.html> (staženo 7. 3. 2016).

Wahlen, odpovědělo celkem 51 respondentů na otázku, která politická strana se jim líbí nejvíce, Alternativa pro Německo. Jedná se o 5 % všech respondentů. 70,6 % dotazovaných z tohoto zlomku respondentů následně uvedlo uprchlickou krizi a přistěhovalectví jako nejdůležitější problém Bádenska-Württemberska (36 oprávněných voličů). Další klíčová témata pro sympatizanty AfD představovala infrastruktura (9,8 %), vzdělání (7,8 %) a frustrace z politiky (7,8 %). Z dotazníku jasně vyplynulo, že příznivci AfD mají obecně poměrně blízko k CDU: 35,3 % z nich v posledních zemských volbách v březnu roku 2011 dalo svůj hlas straně CDU. Zajímavý je také fakt, že velká část AfD sympatizantů v minulých zemských volbách k volbám nepřišla (13,7 %).⁸⁹

Ačkoliv v tomto průzkumu označilo 9,8 % příznivců AfD infrastrukturu za nejdůležitější problém Bádenska-Württemberska, jen 3,9 % potenciálních voličů AfD se nejvíce líbila dopravní politika strany Alternativa pro Německo. Více sympatizantů AfD se spíše v době průzkumu ztotožňovalo s dopravní politikou CDU (15,7 %), FDP (7,8 %), nebo strany Zelených (7,8 %).⁹⁰ Dopravní politika tedy pravděpodobně nehrála roli ve volbě AfD.

Vzdělávací politika jistou roli v konečné volbě AfD hrát mohla. 15,7 % potenciálních voličů AfD bylo nejvíce spokojeno se vzdělávací politikou, kterou představila strana Alternativa pro Německo. Stejně procento potenciálních voličů AfD se však ztotožňovalo se vzdělávací politikou CDU. Ostatní sympatizanti AfD preferovali vzdělávací politiku Zelených (5,9 %), SPD (5,9 %), FDP (3,9 %), nebo Die Linke (2 %).⁹¹

Naopak energetická politika pravděpodobně nehrála velkou roli při volbě AfD. Jednak téma energie, jak již bylo zmíněno, většina voličů AfD nepovažovala za klíčové téma. Jednak se dle průzkumu Forschungsgruppe Mannheim pouhá 2 % potenciálních voličů AfD ztotožňovala s energetickou politikou AfD. Příznivci AfD se spíše ztotožňovali s energetickou politikou CDU (25,5 %), Zelených (13,7 %), nebo strany Die Linke (3,9 %). Některým sympatizantům AfD se líbila energetická politika SPD (2 %), FDP (2 %), nebo strany ALFA (2 %).⁹²

Největší procento potenciálních voličů AfD se však v rámci průzkumu shodlo na

⁸⁹ Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

tom, že budoucí problémy v zemi dokáže nejlépe vyřešit Alternativa pro Německo (45,1 %). 17,6 % příznivců AfD se domnívalo, že budoucí problémy nejlépe vyřeší CDU. Ostatní se domnívali, že problémů, které v Bádensku-Württembersku nastanou, se nejlépe zhostí strana Zelených (7,8 %), nebo strana FDP (7,8 %). Někteří sympatizanti AfD byli toho názoru, že problémy nejlépe nevyřeší žádná strana (9,8 %). 11,8 % potenciálních voličů AfD nevedlo žádnou politickou stranu.⁹³

Klíčovou politiku AfD jak se zdá představovala azylová a uprchlická politika: 80,4 % z voličů, kteří v průzkumu uvedli, že se jim strana Alternativa pro Německo líbí ze všech nejvíce, se ztotožňovalo s azylovou a uprchlickou politikou AfD. Pouhým 3,9 % potenciálních voličů AfD se nejvíce líbila azylová a uprchlická politika CDU, 3,9 % pak azylová a uprchlická politika SPD. 5,9 % sympatizantů AfD nevedlo žádnou politickou stranu a 3,9 % potenciálních voličů AfD se neztotožňovalo s žádnou azylovou a uprchlickou politikou. To, že bylo uprchlické téma důležité pro volební rozhodnutí, vzápětí potvrdilo 27,5 % příznivců AfD. Pro 62,7 % příznivců AfD bylo uprchlické téma dokonce velice důležité pro jejich volební rozhodnutí. Pouhým 7,8 % sympatizantů AfD nepřipadalo uprchlické téma tolik důležité. Většina potenciálních voličů AfD se nicméně shodla na tom, že Bádensko-Württembersko není schopné zvládnout uprchlickou situaci (74,5 %). Pouhých 19,6 % se domnívalo, že je Bádensko-Württembersko schopné postarat se o uprchlíky z krizových oblastí. 5,9 % příznivců AfD na otázku neodpovědělo.⁹⁴

ARD prezentující výsledky Infratestu dimap označila za rozhodující témata voleb u voličů AfD uprchlickou problematiku (69 % voličů AfD), sociální spravedlnost (37 %), vnitřní bezpečnost (32 %) a hospodářství a práci (21 %).⁹⁵

Je však nutno podotknout, že ne všichni voliči AfD volili Alternativu pro Německo na základě jejích politických požadavků. Podle ZDF, tedy výsledků Forschungsgruppe Wahlen, dalo 43 % voličů AfD svůj hlas Alternativě pro Německo díky jejím politickým požadavkům, ale 55 % voličů volilo AfD z protestu.⁹⁶ Ačkoliv si tyto voliči od jiné strany, kterou preferovali, slibovali větší užitek (co se týče všech issues, které pro ně byly důležité), dali přesto svůj hlas Alternativě pro Německo. Tímto se zde uplatnila metoda

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ „2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wahlentscheidende Themen“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-wahlentscheidend.shtml> (staženo 19. 5. 2018).

⁹⁶ „Die AfD wird hauptsächlich gewählt...“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-BW.html> (staženo 18. 7. 2017).

taktického hlasování, která v tomto případě sloužila jako výstraha ostatním stranám.

4.1.4.2 Zemský volební program 2016 AfD Bádensko-Württembersko

V zemském volebním programu AfD z roku 2016 pro Bádensko-Württembersko jsou již v preambuli vyjmenovány hlavní problémy Německa, které se staly zároveň problémy Bádenska-Württemberska: tzv. Energiewende (obrat v energetice), záchranná politika eura a azylová a uprchlická politika současné německé vlády. Za spolupachatelku problémů je zde označena rudo-zelená zemská vláda Bádenska-Württemberska, jelikož proti tomuto negativnímu vývoji nečinila konkrétní kroky. Nejvíce je zde kritizována právě azylová a uprchlická politika. AfD označuje spolkovou a zemskou vládu za „sabotéry státu a společnosti“⁹⁷, kteří „ničí občanský řád“^{98, 99}.

Ve druhé části, která se nazývá „Za větší bezpečnost a účinnější boj s kriminalitou“, se Alternativa pro Německo zabývá poskytnutím vnitřní bezpečnosti obyvatelstvu, které považuje za klíčovou úlohu státu. Obecně v této části AfD požaduje důsledné aplikování trestních zákonů, jakož i poskytnutí potřebných právních, personálních a materiálních zdrojů policejním složkám a justici.¹⁰⁰

Konkrétně navrhuje zavedení důslednějších trestů pro lidi, kteří se dopouštějí vandalismu, ale také opatření vedoucí ke snížení počtu domovních vloupání. Těžkou kriminalitu a dětskou pornografii má za cíl potlačit skrze uchovávání klíčových dat po delší dobu. Zasazuje se o potlačení islamismu, jakož i levicového a pravicového extremismu, o efektivní zajištění ochrany ústavy státu a znovuzavedení všeobecné branné povinnosti pro muže.¹⁰¹

Co se týče policejních složek, požaduje personální navýšení v této oblasti, aby Bádensko-Württembersko dosáhlo úrovně Meklenburska-Předního Pomořanska, kde na 301 obyvatel připadá jeden policista. Dále prosazuje navýšení platů policistům, kteří riskují své životy ve službě pro veřejnost. Policisté mají být dle AfD vybaveni kamerami, aby bylo možné doložit napadení policisty pachatelem před soudem. V zemském sněmu má být zavedena funkce zmocněnce policie, který má zajistit kontrolu policejní organizace

⁹⁷ „Landtagswahlprogramm 2016 der AfD Baden-Württemberg“, Alternative für Deutschland Baden-Württemberg, https://afd-bw.de/afd-bw/wahlprogramme/landtagswahlprogramm_afd_2016_1.pdf (staženo 15. 12. 2017).

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

a který má pravidelně informovat parlament.¹⁰²

V oblasti justice se AfD zasazuje o personální navýšení a lepší materiální vybavení, dále o zlepšenou ochranu svědků a obětí. Vystupuje taktéž proti existenci paralelní justice. Dále požaduje zpřísnění trestů pro pachatele, kteří se opakovaně dopouštějí trestných činů – zde upozorňuje na to, že cizinci by v takových případech měli být vyhoštěni ze země. Nakonec požaduje snížení věkové hranice plné trestní odpovědnosti na 18 let.¹⁰³

Následující část programu je věnována přímé demokracii, občanským právům a ochraně dat. Alternativa pro Německo zde podporuje prvky přímé demokracie na zemské i komunální úrovni. Občané se mají podílet na politickém rozhodovacím procesu pomocí referend, lidové iniciativy a dalších nástrojů přímé demokracie. V této části AfD prosazuje mimo jiné garanci práva na demonstraci, které je dle strany v současnosti v SRN často omezováno. Dále prosazuje reformu rozhlasového zákonodárství a reformu Zemského stavebního řádu (tzv. LBO) bránícího ve výstavbě bytů. Odmítá omezení zbrojního práva, tedy zpřísnění zákona o zbraních, a monopolizaci internetu. Občanům SRN chce zajistit ochranu osobních dat, ale také ochranu zemského know-how aktivním bojem s kyberkriminalitou.¹⁰⁴

V programu AfD následuje rozsáhlá část, která je věnovaná masovému přistěhovalectví a zneužívání azylu. V této části Alternativa pro Německo kritizuje vládní politiku Angely Merkelové, která v očích strany porušila Dublinskou smlouvu, když tak zvaně „otevřela hranice uprchlíkům“. AfD se vůči tomuto vývoji staví kriticky. Koncept multikulturní společnosti považuje za ztroskotaný a navrhuje konkrétní změny, které mají být v oblasti azylové a přistěhovalécké politiky učiněny. V rámci reformy azylového práva prosazuje nový zákon, který by individuální základní právo na azyl ukotvil a reguloval. Prosazuje zřízení center pro podávání žádostí o azyl, a to v regionech původu žadatelů. Žadatelé o azyl mají být rozděleni do jednotlivých evropských zemí podle celoevropského klíče, aby nedocházelo k přetížení kapacity SRN. Alternativa pro Německo podporuje zavedení ochrany hranic podle australského vzoru, přičemž má dojít k přerušení platnosti Schengenské dohody. Strana také nelibě nahlíží na signály, které německá vláda vysílá směrem za hranice: AfD se domnívá, že vláda vysílá takové podněty, které podporují

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

ekonomickou migraci.¹⁰⁵

AfD se zde zabývá odmítnutými žadateli o azyl, kteří mají být důsledněji deportováni z území Spolkové republiky Německo. AfD považuje jednání zemské vlády v tomto ohledu za nedostatečné. Alternativa pro Německo také prosazuje zákaz udělení azylu člověku, který jakýmkoliv způsobem zatajuje údaje o své osobě a tím se dopouští porušování zákonů. V oblasti přistěhovalecké politiky navrhuje sérii zemsko-právních opatření, která mají za cíl převzít kontrolu nad neudržitelnou situací. AfD si klade za cíl snížit počet přistěhovalců a navrhuje akceptovat pouze imigraci politicky pronásledovaných, ale zároveň podporuje přistěhovalectví kvalifikovaných pracovních sil. V SRN má být pobyt umožněn jen lidem podobně smýšlejícím, kteří nevystupují proti německým hodnotám. Co se týče imigrace a integrace, měli by být obyvatelé Německa zahrnuti do rozhodovacích procesů a zároveň by se měli podílet na kritické diskusi, která by se přistěhovalectví a integrace týkala. Pokud se imigranti nepřizpůsobí poměrům v SRN a německé společnosti, má dojít k udělení sankcí. Politicko-náboženské elementy neslučitelné s demokratickým zřízením a křesťanskými hodnotami mají být zakázány (nošení burky apod.). Na území SRN mají být společností akceptováni jen takoví vyznavači islámu, kteří nemají problém s integrací do německé společnosti.¹⁰⁶

Změny by měly nastat mimo jiné v oblasti sociální podpory přistěhovalců, aby mohlo dojít k jejich lepší hospodářské integraci. AfD striktně odmítá dvojí občanství. Německé státní občanství má být uděleno jen po úspěšné hospodářské a sociální integraci.¹⁰⁷ Skutečnost, že je tato část programu nejrozsáhlejší ze všech, souvisí s uprchlickou krizí v Německu v roce 2015, kdy za rok 2015 přišlo do SRN cca 890 000 lidí hledajících azyl.¹⁰⁸

V další sekci programu nazvané „Za spořivost, zodpovědnost a transparenci v zacházení s daňovými prostředky“ se Alternativa pro Německo zasazuje o potrestání nejen daňové zpronevěry, ale také o potrestání mrhání daňovými finančními prostředky. Za cíl si klade splacení starých dluhů. K tomu má dopomoci zachování dluhové brzdy, které pro AfD představuje prioritu. V této kratičké části se strana vymezuje proti záchraně

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ „890.000 Asylsuchende im Jahr 2015“, Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat, <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/DE/2016/09/asylsuchende-2015.html> (staženo 24. 7. 2018).

eura a podporuje reformu tzv. Länderfinanzausgleich, mechanismu, který znevýhodňuje Bádensko-Württembersko. Obecně se zasazuje o transparentnost veřejných výdajů. Navrhuje zavedení veřejně prospěšných prací v rozsahu 30 hodin týdně pro dlouhodobě nezaměstnané namísto aplikování reformy Hartz-IV.¹⁰⁹

Zajímavý je postoj AfD k instituci rodiny, které je věnována samostatná část programu. Tu se ve svém programu rozhodla chránit a podporovat, už jen kvůli nízké porodnosti jak v SRN, tak v Bádensku-Württembersku. Ochrany a podpory rodiny chce docílit například zesílenou finanční podporou či zlepšením postavení obrazu rodiny ve společnosti. AfD zde rozpracovává několik bodů. Za důležité můžeme považovat, že strana akceptuje registrovaná partnerství, nicméně adopci dětí schvaluje jen u tradičních manželství. Zároveň odmítá metodu gender mainstreamingu, která dle AfD přispívá k rozbíjení instituce tradiční rodiny.¹¹⁰

AfD se následně zabývá diferencovaným vzdělávacím systémem. Chce předat kulturní, hospodářské a technické vědění následujícím generacím, a proto odmítá vzdělání zaměřené pouze na hospodářskou „užitkovatelnost“ absolventů. Vzdělání má být bezúčelné. AfD se vymezuje vůči Vzdělávacímu plánu rudo-zelené vlády, který považuje za ideologický. Děti nemají být nuceni chodit do škol, ve kterých výuka probíhá celý den. AfD totiž klade důraz na rozvoj dětí mimo školu, a to například v rámci sportovních aktivit nebo výuky hry na hudební nástroj. Diferencované vzdělávání má být zachováno. To v praxi znamená, že mají být zastaveny pokusy o zavádění nových společných škol (pospolitých škol) pro všechny a že má být zachována pestrost školství v podobě gymnázií, reálných škol, specializovaných zvláštních škol se speciálně vzdělaným personálem a tzv. Werkrealschulen. AfD požaduje znovuzavedení závazného doporučení pro výběr střední školy, aby nedocházelo ke snížení úrovně některých středních škol, ve kterých se mísí žáci s odlišnými vědomostmi. AfD se v této části zabývá taktéž vysokým školstvím, jehož autonomie a svoboda má být zachována. Alternativa pro Německo se v oblasti vysokého školství zasazuje o rovnost příležitostí mezi muži a ženami, která je narušována zavedením ženských kvót a pověřenci pro zrovnoprávnění.¹¹¹

V oblasti hospodářství si AfD klade za cíl udržet atraktivitu Bádenska-

¹⁰⁹ „Landtagswahlprogramm 2016 der AfD Baden-Württemberg“, Alternative für Deutschland Baden-Württemberg, https://afd-bw.de/afd-bw/wahlprogramme/landtagswahlprogramm_afd_2016_1.pdf (staženo 15. 12. 2017).

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

Württemberska jak pro nové potenciální, tak pro stávající podniky, které zde sídlo již mají. Dále podporuje snížení daní a poplatků podniků. Zaměřuje se především na zesílenou podporu středních a menších podniků, které představují největší zdroj pracovních míst. Ostře se vymezuje proti smlouvám TIP a TISA, které znamenají omezení suverénních práv států EU, jakožto proti sankcím vůči Rusku. Zemská politika má představovat partnera hospodářství.¹¹²

Co se týče infrastruktury, prosazuje AfD zavedení daně pro motorová vozidla. Výtěžek z daní má být následně aplikován jako prostředek na výstavbu a údržbu silnic, mostů a tunelů. V této části se věnuje také v obecné rovině opatřením týkajících se infrastruktury, která mají být dle AfD realizována důsledně, ale hlavně rychleji. Strana si dále klade za cíl zvýšit atraktivitu městské hromadné dopravy, a tak podporuje další výstavbu osobní dopravy na krátké vzdálenosti, ale také vlakové dopravy. Ve městech má být k dispozici dostatek parkovacích míst. Města by zároveň měla prosazovat a podporovat nové koncepty mobility, které by nabízely alternativu k běžné osobní dopravě (např. sdílená auta). Alternativa pro Německo se rovněž vymezuje proti snížení rychlosti na komunikacích, která považuje za nežádoucí. Prosazuje spíše investice do ochrany proti hluku. Nakonec se zabývá širokopásmovým připojením k internetu, které má být aplikováno celoplošně, tedy zejména na vesnicích, kde je pokrytí nedostatečné.¹¹³

Další část programu je věnována energetické oblasti. V programu je kritizován předpis na úsporu energie EU, který si klade za cíl do roku 2020 snížit primární spotřebu jednotlivých členských států o 20 %, jelikož tento předpis lidem neumožňuje cenově dostupné bydlení. Program zároveň odmítá politiku snížení produkce CO₂, protože „Energiewende“ narušuje energetickou bezpečnost země, poškozují průmysl a představuje explozi nákladů. Navíc je podíl Německa na produkci CO₂ ve světě minimální. AfD chce namísto toho ponechat současný energetický mix po dobu deseti let, během nichž má Německo přemýšlet o dalším vývoji v této oblasti. AfD apeluje na přizpůsobení využívání obnovitelné energie fyzikálním a ekonomickým skutečnostem. To v praxi znamená, že odmítá jejich subvenci, ale i např. výstavbu větrných turbín v hustě osídlených oblastech. Větrné turbíny mají být instalovány v oblastech, které se vyznačují dostatkem větrné síly, kde není zapotřebí subvencí. Strana se staví skepticky k trendu ústupu SRN od jádra a požaduje účast SRN ve výzkumu jaderné technologie. Odmítá používání inteligentních

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

přístrojů měřících a evidujících privátní spotřebu energie, které zasahují do soukromé sféry občanů, stejně jako metodu hydraulického štěpení, pomocí které se získává zemní plyn a ropa. Krátce zmiňuje oblast Oberrheingraben, kde má dojít k využití geotermální energie jen při souhlasu většiny tamních občanů.¹¹⁴

V programu následují poslední dvě části zabývající se životem na venkově a zdravotním systémem. Venkov, který představuje kulturní dědictví země, musí být zachován a podporován. Cílem AfD je odstranění důvodů, které obyvatele vesnic nutí stěhovat se za prací a vzděláním do měst. Je tedy nutné zavést opatření posilující infrastrukturu na venkově, dále je zde nutná podpora výstavby internetu. Velký důraz AfD klade na lékařskou péči, která na venkově dosahuje nedostatečné úrovně. Lékaři mají být finančně podporováni ve zřízení ordinací mimo města, stejně tak má dojít k posílení zdravotnické záchranné služby. Program se dále dotýká zemědělství, které v dnešní době v SRN vykazuje negativní rysy. Jednak jsou zemědělci nuceni soustředit se především na masovou produkci namísto kvality produktů, jednak mají co do činění s přehnanou byrokracií. Tento trend má být zvrácen. Zemědělství je povoláním, kterého je nutné si cenit. AfD navrhuje zřídit ombudsmana, na kterého by se mohli zemědělci obracet. AfD se mimo jiné negativně staví k oboru genetického inženýrství. Důraz klade na kvalitu a bezpečnost zemědělské výroby. Program se poměrně podrobně zabývá chovem hospodářských zvířat. Chovné systémy a porážku zvířat navrhuje přizpůsobit vždy konkrétnímu druhu. Do popředí tak staví především tak zvané zvířecí dobro. Zároveň má být upuštěno od pokusů na zvířatech, které mají být nahrazeny alternativními metodami. Strana je také nespokojena se současným loveckým právem, které nezohledňuje připomínky lovců a zemědělců. Nutné je ochránit přírodu, tedy zaměřit se především na přílišné přehnojení zemědělských ploch, na ochranu proti erozi. Nutné je mimo jiné zabránit zastavění půdy, které má negativní dopady na životní prostředí. Do této podkapitoly programu spadá i garance spotřebitelských práv. Alternativa pro Německo prosazuje zavedení Ministerstva ochrany spotřebitele na zemské úrovni, dále navrhuje znesnadnění výstavby nových nákupních center, které poškozují maloobchodníky. Zasaduje se o zvýšení bezpečnosti potravin, a to například tím, že prosazuje kontroly v zemědělství.¹¹⁵

Poslední část programu je věnována „silnému a financovatelnému zdravotnímu

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

systému“. Německo se v současnosti potýká s celou škálou jevů, které ohrožují udržitelnost stávajícího zdravotního systému a vybízí tak k jeho reformování. Zaprve se Německo potýká se stárnutím populace, což znesnadňuje financování zdravotnictví v budoucnosti, jednak jsme svědky stále se prohlubujícího lékařského a technického pokroku. Oba tyto jevy představují příčiny zdražování úkonů ve zdravotnictví. AfD proto vsází na zvýšení prevence ve zdravotnictví, díky kterému by náklady ve zdravotnickém sektoru poklesly. Preventivní opatření lze provést jak v nemocnicích (zlepšením tamní hygieny), tak ve školách zavedením alespoň tří hodin sportovní výuky týdně.¹¹⁶

Program se jednoznačně nejvíce zabývá masovým přistěhovalectvím a zneužitím azylu (celkem na osmi stranách), životem na vesnici (8 stran), vzděláním (7 stran) a bezpečností a bojem s kriminalitou (7 stran). Poměrně hodně, ale v menší míře, se dále věnuje rodinné problematice (5 stran), energetické politice (5 stran) a zemské politice jakožto partnerovi hospodářství (5 stran). Naopak témata přímá demokracie (3 strany), infrastruktura (2 strany) a zdravotnictví (3 strany) akcentuje nejméně.

4.1.5 Shrnutí

AfD představuje v Bádensku-Württembersku novou politickou stranu, jejíž voliči se částečně rekrutují z bývalých řad voličů tradičních stran. Její současný úspěch v Bádensku-Württembersku na zemské úrovni (podpora 15,1 % voličů) je hodný analýzy volebního chování. K této analýze byl vybrán sociologický model volebního chování a model racionální volby. Na základě sociologického modelu voliči volí na základě svých sociologických charakteristik. Jak již bylo stanoveno v úvodu, jsou na základě tohoto modelu u každé spolkové země zkoumána tři kritéria, která byla vybrána jako nejrelevantnější k vysvětlení volebního rozhodnutí pomocí sociologických charakteristik. Jedná se o faktory *ekonomická situace*, *vzdělání (povolání)* a *náboženství*. V rámci analýzy bylo zjištěno, že všechny uvedené faktory hrály roli ve volbě AfD.

V rámci analýzy volebního chování pomocí sociologického modelu bylo konkrétně zjištěno, že většina sympatizantů AfD, ale i následných voličů Alternativy pro Německo, považovala svoji ekonomickou situaci v období zemských voleb za dobrou. Je však nutno podotknout, že naprostá většina příznivců AfD byla toho názoru, že se jejich ekonomická situace v následujícím roce nezlepší, tedy zůstane stejná, nebo se dokonce zhorší. Lze říci, že jsou voliči AfD skeptičtí ohledně své budoucí finanční situace a vesměs nemají

¹¹⁶ Ibid.

vyhlídky na její zlepšení. Není divu, že právě voliče vyznačující se „strachem o svou ekonomickou situaci“ oslovila AfD, která ve volebním programu požadovala reformu mechanismu *Länderfinanzausgleich* znevýhodňujícího obyvatele Bádenska-Württemberska, ale také například prosazovala změny v rámci sociální podpory přistěhovalců. Dále bylo zjištěno, že AfD volili z větší části lidé s nižším vzděláním (poměr nižšího a vyššího vzdělání zde činil zhruba 3:2), přičemž největší procento z nich představovali nezaměstnaní voliči a voliči manuálně pracující. Tento fakt může souviset se sociální politikou AfD (Alternativa pro Německo například prosazovala zesílenou finanční podporu rodinám). Vedle toho bylo zjištěno, že část sympatizantů AfD byla nevěřících, a to 29,4 %. 29,4 % nevěřících podporovatelů AfD v předvolebním průzkumu představuje poměrně velké procento vzhledem k míře religiozity v Bádensku-Württembersku, kde pouhých 22 % obyvatel nepatří do žádné náboženské společnosti. Voliči AfD nicméně vyznávali také katolickou a protestantskou víru, a to v poměrně stejném poměru. Podporu AfD v Bádensku-Württembersku lze vysvětlit pomocí sociologického modelu volebního chování následovně: V Bádensku-Württembersku inklinovali v roce 2016 k volbě AfD oprávnění voliči s převážně nižším vzděláním, kteří byli často nevěřící a kteří, ačkoliv se Bádensko-Württembersko vyznačuje ekonomickou prosperitou, téměř neměli vyhlídky na zlepšení vlastní ekonomické situace do budoucna.

Na základě modelu racionální volby voliči odevzdají svůj hlas té straně, která jim dle nich v příštím volebním období přinese největší užitek. Rozhodují se přitom na základě issues, tedy klíčových témat, která jim prezentují jednotlivé politické strany. Někdy však voliči dají hlas jiné než preferované straně, když k tomu mají racionální důvody. Jak již bylo stanoveno v úvodu diplomové práce, je na základě tohoto modelu u každé spolkové země zkoumán jeden faktor, který byl vybrán k vysvětlení volebního rozhodnutí pomocí modelu racionální volby. Jedná se o faktor *volební kampaň (issues)*. V rámci analýzy volebního chování pomocí modelu racionální volby bylo zjištěno, že lze podporu AfD dokonce velmi dobře vysvětlit pomocí tohoto modelu.

Pro voliče AfD představovala azylová a uprchlická politika jednoznačně nejdůležitější téma voleb, kterým se také program AfD Bádensko-Württembersko zabývá v největší míře v sekci „Za konec masového přistěhovalectví a zneužití azylu“. V rámci předvolebního průzkumu, který provedla Forschungsgruppe Mannheim, většina potenciálních voličů AfD nejvíce souhlasila s azylovou a uprchlickou politikou právě

strany Alternativa pro Německo (80,4 % podporovatelů AfD). Podporovatelé AfD svou oblíbenou stranu označili za kompetentní v řešení azylové a uprchlické situace. Podle modelu racionální volby však nelze říci, že voliči AfD volili Alternativu pro Německo jen proto, že si od ní slibovali užitek v podobě vyřešení uprchlické situace v SRN. Ne všichni příznivci AfD totiž vnímali uprchlické téma za klíčové téma voleb. Další klíčové téma pro volební rozhodnutí podle průzkumů představovalo téma vnitřní bezpečnosti, kterému se zemský program také věnuje ve velké míře. Klíčové bylo i téma vzdělání: Sympatizanti AfD v rámci průzkumu, který uskutečnila Forschungsgruppe Mannheim, dokonce z části označili AfD za kompetentní v této problematice. Zajímavé je, že AfD na vzdělávací problematiku v programu klade opět velký důraz. Svou roli také sehrálo téma hospodářství a práce, kterým se program zabývá ve středním rozsahu a které voliči AfD považovali za klíčové pro volební rozhodnutí. Voliči AfD mimo jiné považovali za důležité téma sociální spravedlnost, které může souviset s uprchlickou problematikou či tématem hospodářství a práce. Ačkoliv se program AfD Bádenska-Württemberska ve velké míře zabývá životem na vesnici a uvádí problémy v energetické oblasti za klíčové, nesouvisí tato témata s podporou politické strany Alternativa pro Německo oprávněnými voliči Bádenska-Württemberska. Sympatizanti AfD neoznačili život na vesnici a energetickou politiku za klíčová témata voleb. Podle modelu racionální volby lze podporu AfD oprávněnými voliči v Bádensku-Württembersku vysvětlit následovně: Podporovatelé AfD si volbou strany Alternativa pro Německo slibovali užitek v azylové a uprchlické problematice, ve vzdělávací politice, v oblasti vnitřní bezpečnosti a v oblasti hospodářství a práce.

Ačkoliv je z této analýzy patrné, že některá témata voliče AfD velmi oslovila, bylo v rámci analýzy zjištěno, že někteří voliči volili AfD z protestu (55 % voličů AfD). Na základě politických požadavků, které AfD prosazovala, dalo svůj hlas Alternativě pro Německo 43 % voličů AfD.

4.2 Sasko-Anhaltsko

4.2.1 Exkurz

První zemský sněm v Sasku-Anhaltsku po sjednocení Německa sestával z celkem pěti politických stran: CDU, SPD, FDP, PDS a strany Zelených. V zemských volbách, které se uskutečnily dne 14. října 1990, byla nejúspěšnější Křesťansko-demokratická unie, která získala 39 % hlasů. Na druhém místě se umístila SPD se ziskem 26 % hlasů. Ministerským předsedou vzniklé křesťansko-liberální koalice (CDU-FDP) se stal Gerd Gies. První volební období však provázely nejrůznější kauzy, které měly politický dopad a způsobily to, že v čele zemské vlády byly v průběhu čtyř let celkem tři premiéři. Gerd Gies byl v červenci roku 1991 vystřídán Wernerem Münchem, který se své funkce zřekl v listopadu roku 1993. Po zbytek volebního období stál v čele vlády Christoph Bergner.¹¹⁷

Následující zemské volby nedopadly pro CDU příznivě. CDU sice získala 34,4 % hlasů, ale přišla o svého koaličního partnera, stranu FDP. SPD, která se pyšnila výsledkem 34 % hlasů, vytvořila novou, menšinovou vládu se stranou Zelených, kteří obdrželi 5,1 % hlasů. Jejím předsedou se stal Reinhard Höppner. Do zemského sněmu se na základě voleb dostaly celkem čtyři politické strany: CDU, SPD, PDS a Zelení.¹¹⁸

Na základě dalších voleb, které se konaly dne 26. dubna 1998, byla opět vytvořena menšinová vláda, která však sestávala pouze ze strany SPD. V zemských volbách si opět polepšila SPD, která získala o 1,9 % hlasů více a dosáhla tak výsledku 35,9 % hlasů. Stejně jako CDU v minulých volbách, tak nyní i SPD v těchto volbách ztratila svého koaličního partnera, jelikož se straně Zelených nepodařilo dostat se do zemského sněmu. CDU zaznamenala propad, jelikož ztratila podporu dalších 12,4 % voličů. Nevyhrála kvůli tomuto výsledku volby. Do zemského sněmu se také dostala pravicově radikální strana DVU díky zisku 12,9 % hlasů a strana PDS.¹¹⁹

Následující zemské volby v roce 2002 vyhrála CDU, kterou podpořilo 37,3 % voličů. Naopak vítězka předchozích voleb SPD ztratila 15,9 % hlasů a získala tak pouhých 20 % hlasů. Umístila se na třetím místě za stranou PDS. Do zemského sněmu se nově opět dostali Liberálové se ziskem 13,3 % hlasů. Pravicová DVU se voleb neúčastnila. Na

¹¹⁷ Lukáš Novotný, „Strany a stranické systémy nových spolkových zemí Německa“ (habilitační spis, Vysoká škola ekonomická, 2017), 151-152.

¹¹⁸ Ibid., 152-153.

¹¹⁹ Ibid., 153-154.

základě výsledků voleb vznikla opět křesťansko-liberální koalice CDU a FDP, v jejímž čele stál Wolfgang Böhmer.¹²⁰

Ve volbách do zemského sněmu v roce 2006 CDU potvrdila své vítězství ziskem 36,2 % hlasů. Následována byla stranou PDS (24,1 % hlasů), SPD (21,4 % hlasů), stranou FDP (6,7 %) a Zelenými (3,6 % hlasů). Zelení tak nepřekročili hranici pro vstup do zemského sněmu.¹²¹ Volby daly vzniknout tzv. Velké koalici (CDU-SPD), která v Sasku-Anhaltsku vládla až do roku 2016. Strany CDU, PDS a Die Linke dosáhly v zemských volbách v roce 2011 poměrně stejných výsledků, proto Velká koalice vládla dvě po sobě jdoucí volební období. CDU obdržela 32,5 % hlasů, Die Linke 23,7 % hlasů a SPD 21,5 % hlasů. Od roku 2011 byl premiérem zemské vlády Reiner Haseloff. Do zemského sněmu se na základě voleb 2011 nedostali Liberálové, jejichž zisk činil 3,8 % hlasů. Mandáty v zemském sněmu naopak získali Zelení. Stranu Zelených podpořilo 7,1 % voličů.¹²²

S výjimkou zemských voleb v roce 1998 byla vítězkou voleb vždy Křesťansko-demokratická unie (CDU). V roce 1998 ji předčila Sociálnědemokratická strana. Výsledky zemských voleb strany SPD od roku 1990 jsou velice obstojné: SPD se do roku 2002 vždy umístila na druhém místě (kromě zmíněného roku 1998, kdy se stala vítězkou voleb). Od roku 2002 však lepší výsledky vykazovala strana Die Linke. Politická kultura v Bádensku-Württembersku a Sasku-Anhaltsku se liší tím, že na východě SRN, tedy zde v Sasku-Anhaltsku, má tradičně větší podporu strana Die Linke. Volební výsledky jsou v Sasku-Anhaltsku nicméně velmi proměnlivé. Jak uvádí Novotný, jsou voliči v Sasku-Anhaltsku charakterističtí svou nestálostí a racionalitou.¹²³ V případě Saska-Anhaltska se tudíž přímo nabízí analýza podpory AfD pomocí modelu racionální volby. Ačkoliv jsou výsledky zemských voleb v Sasku-Anhaltsku kolísavé, je trend poklesu voličské základny tradičních stran alespoň patrný z výsledku zemských voleb v Sasku-Anhaltsku v roce 2016: CDU utrpěla ztrátu ziskem 29,8 % hlasů, SPD a Die Linke ztratily velkou část svého voličstva (viz 4.2.2).

31. prosince 2015 činil počet obyvatel Saska-Anhaltska 2,25 milionů. Ke dni 9. května 2011 se hlásilo 3,4 % obyvatel k římsko-katolické církvi, 13,6 % obyvatel

¹²⁰ Ibid., 155.

¹²¹ „Landtagswahl Sachsen-Anhalt 2006“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2006-03-26-LT-DE-ST/> (staženo 22. 5. 2018).

¹²² „Landtagswahl Sachsen-Anhalt 2011“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2011-03-20-LT-DE-ST/> (staženo 24. 7. 2018) a Novotný, „Strany a stranické systémy“, 156.

¹²³ Novotný, „Strany a stranické systémy“, 151.

k evangelické církvi. 83 % obyvatel Saska-Anhaltska patřilo do jiné, nebo nepatřilo do žádné náboženské společnosti, nebo o nich nebyly záznamy, že by patřili do nějaké veřejnoprávní náboženské společnosti. Co se týče všeobecně vzdělávacích škol (tedy nikoliv škol, které předávají odborné vzdělání potřebné k výkonu povolání), mělo v roce 2015 9,4 % obyvatel Saska-Anhaltska ukončenou základní školu, 50,2 % obyvatel reálnou školu a 29,8 % obyvatel vzdělání zakončené maturitou, které je potřebné ke studiu na vysoké škole. 10,6 % obyvatel nemělo ukončené základní vzdělání. Na každých 1000 obyvatel mělo v roce 2015 1,8 obyvatel dokončené vzdělání připravující na výkon povolání ukončené maturitou. HDP v roce 2014 na jednoho obyvatele činilo 24 600 euro. Disponibilní příjem domácností na jednoho obyvatele v roce 2014 činil 17 735 euro.¹²⁴ Nezaměstnanost v Sasku-Anhaltsku má v současné době klesající tendenci. V roce 2017 činila 8,4 %. Tento údaj představoval pokles o 1,2 % oproti roku 2016.¹²⁵ V červnu roku 2018 činila nezaměstnanost Saska-Anhaltska 7,6 %. Ačkoliv má nezaměstnanost v Sasku-Anhaltsku klesající tendenci, je třetí nejvyšší v Německu. Vyšší nezaměstnanost mají aktuálně jen spolkové země Berlín (7,9 %) a Brémy (9,7 %).¹²⁶

4.2.2 Zemské volby v Sasku-Anhaltsku

Tzv. Landtagswahl se v Sasku-Anhaltsku konala tentýž den jako v Bádensku-Württembersku, tedy dne 13. března 2016. Na základě těchto zemských voleb, ve kterých AfD získala 24,3 % hlasů, se Sasko-Anhaltsko stalo baštou AfD, jelikož se jednalo o nejlepší výsledek, který kdy AfD obdržela ve volbách na zemské úrovni. Nicméně volby celkově vyhrála CDU s 29,8 % hlasy, a to stejně jako v předchozích volbách v roce 2011. AfD se umístila na druhém místě, Die Linke s 16,3 % hlasů na místě třetím. Do zemského sněmu se dále dostaly strany SPD (10,6 %) a Zelení (5,2 %). Volební účast zaznamenala nárůst o 9,9 % a činila 61,1 %. Největší propad zaznamenaly strany Die Linke a SPD, které

¹²⁴ „Bundestagswahl 2017: Hinweise zu den Strukturdaten“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/beschreibung.html#67636a2c-d005-458d-9129-28f5a9cfc920> (staženo 22. 5. 2018) a „Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Sachsen-Anhalt“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-15.html> (staženo 22. 5. 2018).

¹²⁵ „Arbeitslosenquote in Sachsen-Anhalt von 1998 bis 2017“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2523/umfrage/entwicklung-der-arbeitslosenquote-in-sachsen-anhalt-seit-1999/> (staženo 24. 6. 2018).

¹²⁶ „Arbeitslosenquote in Deutschland nach Bundesländern (Stand: Juni 2018)“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/> (staženo 24. 6. 2018).

přišly o 7,3 % (Die Linke) a 10,9 % hlasů (SPD).¹²⁷

Do zemského sněmu se tedy celkem dostalo pět stran. Největším počtem křesel opět disponuje CDU (30 křesel), která však mimo jiné kvůli úspěchu AfD o 11 křesel přišla. Alternativa pro Německo, která ještě v předchozích tamějších zemských volbách vůbec nefigurovala, získala hned 25 mandátů. Volební výsledek vynesl straně Die Linke 16 mandátů, SPD 11 a Zeleným pouhých 5 mandátů.¹²⁸ Na základě voleb vznikla vládní koalice CDU, SPD a Zelených.¹²⁹

4.2.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model

Před volbami do zemského sněmu provedla Forschungsgruppe Wahlen z Mannheimu v Sasku-Anhaltsku telefonický průzkum. Průzkumu, který se uskutečnil 7. 3. – 11. 3. 2016, se zúčastnilo 1010 oprávněných voličů Saska-Anhaltska.¹³⁰ Z celkového počtu 1010 respondentů sympatizovalo 88 respondentů s AfD. Toto číslo představovalo 8,7 % z celkového počtu dotazovaných osob. Tento vzorek respondentů z velké části považoval hospodářskou situaci Saska-Anhaltska za špatnou (40,9 %). Někteří sympatizanti AfD vnímali hospodářskou situaci jako částečně špatnou a částečně dobrou (43,2 %). Jen 13,6 % potenciálních voličů AfD v Sasku-Anhaltsku bylo toho názoru, že je hospodářství Saska-Anhaltska v pořádku (13,6 %). Svoji vlastní ekonomickou situaci označilo 45,5 % příznivců AfD za dobrou, 33 % za částečně dobrou a částečně špatnou a 21,6 % za špatnou.¹³¹ Výsledky opět více méně potvrdila ARD, dle níž 26 % voličů AfD považovalo hospodářskou situaci Saska-Anhaltska za dobrou a 70 % za špatnou. Nicméně svou vlastní ekonomickou situaci považovali voliči AfD spíše za dobrou (60 %) než špatnou (40 %).¹³² Nejvíce příznivců AfD se v předvolebním průzkumu domnívalo, že jejich ekonomická situace zůstane během následujícího roku stejná (46,6 %). Ostatní se

¹²⁷ „Wahl des 7. Landtages von Sachsen-Anhalt am 13. März 2016: Sachsen-Anhalt: Endgültiges Ergebnis“, Statistisches Landesamt Sachsen-Anhalt, <http://www.stala.sachsen-anhalt.de/wahlen/lt16/index.html> (staženo 15. 12. 2017).

¹²⁸ „Wahl des 7. Landtages von Sachsen-Anhalt am 13. März 2016: Sitzverteilung im Landtag von Sachsen-Anhalt“, Statistisches Landesamt Sachsen-Anhalt, <http://www.stala.sachsen-anhalt.de/wahlen/lt16/index.html> (staženo 15. 12. 2017).

¹²⁹ Novotný, „Strany a stranické systémy“, 157.

¹³⁰ „Landtagswahl in Sachsen-Anhalt“, Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 3. 6. 2018).

¹³¹ Landtagswahl in Sachsen-Anhalt 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6909 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12906. doi:10.4232/1.12906, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 27. 1. 2018).

¹³² „Das Wichtigste im Überblick: Was sind die wichtigsten Gründe für das Wahlergebnis in Sachsen-Anhalt? Ergebnisse der Umfragen unter Wählern und Wahlberechtigten“, ADR-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/index.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

domnívali, že se jejich ekonomická situace zhorší (36,4 %). Jen 15,9 % příznivců AfD věřilo, že se jejich ekonomická situace během jednoho roku zlepší. Hospodářské problémy dle příznivců AfD nejlépe vyřeší Alternativa pro Německo (15,9 %), CDU (13,6 %), žádná politická strana (10,2 %), nebo FDP (2,3 %).¹³³

59,1 % příznivců AfD v tomto průzkumu disponovalo středním vzděláním, 29,5 % příznivců AfD maturitou. Základním vzděláním disponovalo 11,4 % sympatizantů AfD. 17 % potenciálních voličů Alternativy pro Německo mělo ukončené univerzitní vzdělání či vzdělání na vysoké škole, nebo technické vysoké škole. Ukončené odborné vzdělání k výkonu povolání mělo dle odpovědí 95,5 % sympatizantů AfD.¹³⁴ ARD potvrdila fakt, že AfD preferovali voliči s nižším vzděláním: Dle výsledků Infratestu dimap volilo AfD 24 % voličů s nižším vzděláním a pouhých 15 % voličů s vyšším vzděláním.¹³⁵ Na základě údajů¹³⁶, které zveřejnila ZDF, dalo svůj hlas Alternativě pro Německo 24 % oprávněných voličů se základním vzděláním, 31 % oprávněných voličů se středoškolským vzděláním, 21 % voličů s maturitou a pouhých 12 % vysokoškoláků.¹³⁷ Dle ARD volilo AfD 36 % nezaměstnaných, 35 % manuálních pracovníků, 22 % samostatně výdělečně činných, 21 % zaměstnanců a 18 % lidí v důchodu. Největší podíl nezaměstnaných sasko-anhaltských voličů volil právě Alternativu pro Německo (36 %), AfD volil také největší podíl manuálních pracovníků v Sasku-Anhaltsku (35 %). Nezaměstnaní v Sasku-Anhaltsku také ve velké míře volili Die Linke (16 %), manuální pracovníci naopak hojně vedle AfD volili CDU (20 %). Zajímavé je, že AfD volil mimo to velký počet osob samostatně výdělečně činných (22 %). Větší procento samostatně výdělečně činných volilo CDU (38 %).¹³⁸ Většina příznivců AfD v předvolebním dotazníku uvedla, že nepatří do žádné náboženské společnosti (84,1 %). 13,6 % příznivců AfD se přihlásilo k protestantské/evangelické víře.

¹³³ Landtagswahl in Sachsen-Anhalt 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6909 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12906. doi:10.4232/1.12906, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 27. 1. 2018).

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ „2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wer wählte was?“, ADR-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

¹³⁶ Jedná se o výsledky průzkumného šetření, které provedla Forschungsgruppe Mannheim. Konkrétně o průzkum provedený v den voleb, v jehož rámci bylo dotazováno 15 537 voličů.

¹³⁷ „Wer wählte die AfD nach Bildung“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-ST.html> (staženo 18. 7. 2018).

¹³⁸ „2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wähler nach Tätigkeit“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-job.shtml> (staženo 26. 6. 2018).

2,3 % respondentů nevedlo žádný údaj, co se týče jejich náboženského vyznání.¹³⁹

4.2.4 Kampaň: Model racionální volby

4.2.4.1 Rozhodující témata voleb

Příznivci Alternativy pro Německo vnímali jako největší problémy Saska-Anhaltska přistěhovaleckou a uprchlickou situaci v zemi (54,5 %), nezaměstnanost (14,8 %), školství (4,5 %), rodinnou politiku stávající vlády (3,4 %), nespokojenost s politickou situací (3,4 %), výši platů a pracovní dobu (3,4 %), kriminalitu (3,4 %), zadlužení země (1,1 %), hospodářskou situaci (1,1 %), sociální rozdíly (1,1 %) a hodnoty ve společnosti (1,1 %).¹⁴⁰

Nejvíce sympatizantů AfD uvedlo, že je Alternativa pro Německo nejvíce kompetentní pro vytvoření nových pracovních míst v Sasku-Anhaltsku (15,9 %). 13,6 % příznivců AfD bylo toho názoru, že nová pracovní místa v zemi spíše vytvoří CDU (13,6 %). Ostatní příznivci AfD se domnívali, že problémy na trhu práce vyřeší SPD (2,3 %), FDP (2,3 %), nebo Die Linke (1,1 %). 6,8 % respondentů se domnívalo, že nová pracovní místa není schopna vytvořit žádná politická strana.¹⁴¹ Politika pracovního trhu pravděpodobně hrála roli při volbě AfD. Navíc problém nezaměstnanosti, jak již bylo zmíněno, označilo 14,8 % příznivců AfD za největší problém Saska-Anhaltska.

Nejvíce sympatizantů AfD se ztotožňovalo se vzdělávací politikou AfD (19,3 %). Někteří příznivci AfD se ztotožňovali se vzdělávací politikou strany CDU (6,8 %). Někteří příznivci AfD se ztotožňovali se vzdělávacími politikami strany Die Linke (5,7 %), SPD (5,7 %) a FDP (1,1 %).¹⁴² Vzdělávací politika mohla hrát taktéž roli v konečné volbě AfD.

Příznivci AfD se relativně shodli na tom, která z politických stran dokáže nejlépe vyřešit budoucí problémy Saska-Anhaltska: 46,6 % uvedlo, že je pro to nejvíce kompetentní Alternativa pro Německo. Ostatní sympatizanti AfD se domnívali, že budoucí problémy v Sasku-Anhaltsku nejlépe vyřeší strana CDU (8 %), SPD (4,5 %), Die Linke (3,4 %), FDP (1,1 %) a Zelení (1,1 %). 21,6 % potenciálních voličů AfD se domnívalo, že

¹³⁹ Landtagswahl in Sachsen-Anhalt 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6909 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12906. doi:10.4232/1.12906, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 27. 1. 2018).

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

nejlépe budoucí problémy nevyřeší žádná politická strana.¹⁴³

Pro sympatizanty AfD hrálo obrovskou roli uprchlické téma: 53,4 % z nich uvedlo, že je uprchlické téma velmi důležité pro jejich volební rozhodnutí a 34,1 % považovalo uprchlické téma za důležité pro volební rozhodnutí. Pouhých 8 % respondentů označilo uprchlickou problematiku za ne tolik důležitou a pouhých 2,3 % sympatizantů AfD se domnívalo, že není uprchlické téma vůbec důležité. Většina příznivců AfD se navíc v době průzkumu ztotožňovala s azylovou a uprchlickou politikou AfD (71,6 %). Některým sympatizantům AfD se nejvíce líbila azylová a uprchlická politika CDU (8 %), některým azylová a uprchlická politika strany Die Linke (1,1 %), nebo azylová a uprchlická politika strany NPD (1,1 %). 10,2 % příznivců AfD se neztotožňovalo s žádnou uprchlickou a azylovou politikou, kterou reprezentovaly jednotlivé politické strany. 8 % dotazovaných žádnou politickou stranu nevedlo. Většina potenciálních voličů Alternativy pro Německo považovala za nemožné, aby se Sasko-Anhaltsko postaralo o všechny uprchlíky z krizových oblastí (67 %). Pouhých 23,9 % příznivců AfD bylo toho názoru, že se s tímto problémem Sasko-Anhaltsko dokáže vyrovnat.¹⁴⁴

Dle ARD, která zveřejňuje výsledky Infratestu dimap, byla pro voliče AfD rozhodujícími tématy voleb následující témata: uprchlická problematika (56 %), sociální spravedlnost (42 %), vnitřní bezpečnost (27 %), hospodářství a práce (25 %).¹⁴⁵

Stejně jako v Bádensku-Württembersku, tak i v Sasku-Anhaltsku se někteří voliči při hlasování chovali takticky. Dle ZDF volilo 52 % voličů AfD díky jejím politickým požadavkům, avšak 47 % z protestu.¹⁴⁶

4.2.4.2 Zemský volební program 2016 AfD Sasko-Anhaltsko

Preambule zemského volebního programu Bádenska-Württemberska a Saska-Anhaltska se v jistých ohledech liší. Zatímco v preambuli programu Bádenska-Württemberska je zmíněna prosperita země a funkce spolkové země jako čistého přispěvovatele do státního rozpočtu, je v preambuli Saska-Anhaltska uvedena nepříznivá sociální situace země, která se projevuje především vysokou nezaměstnaností. Tato

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ „2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wahlentscheidende Themen“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-wahlentscheidend.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

¹⁴⁶ „Die AfD wird hauptsächlich gewählt...“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-ST.html> (staženo 18. 7. 2018).

skutečnost je postavena do kontrastu k bohaté historii regionu. V preambuli programu Saska-Anhaltska se objevují nové prvky: AfD se zde zasazuje o zachování federalismu a principu subsidiarity, o posílení regionální, ale také nacionální identity, o zavedení výchovy k sociální odpovědnosti, o vyrovnaný zemský rozpočet. V obou preambulích je kladen důraz na posílení prvků přímé demokracie. V obou preambulích je kritizováno masové přistěhovalectví.¹⁴⁷

Rodinná politika programu Saska-Anhaltska se v mnoha věcech shoduje s rodinnou politikou AfD Bádenska-Württemberska. Nicméně, objevují se zde nové prvky. AfD navrhuje v rámci finančního odlehčení rodinám zrušit poplatky za školky od 4. roku života dětí. Dále vystupuje proti zneužívání příspěvků na děti občany členských států EU, kteří sice v Německu platí sociální pojištění, ale jejichž děti žijí na území jiného státu. AfD také prosazuje model „studování s dítětem“, který má umožnit založení rodiny i v průběhu studií. V rámci tohoto modelu má být matkám nabídnuta například flexibilnější výuka či rozsáhlejší možnosti dálkového studia. AfD ve svém programu dále podporuje zlepšení pracovních podmínek pro rodiny, aby bylo možné skloubit rodinu s povoláním. V rámci zlepšených pracovních podmínek mají být například vytvořena nová pracovní místa na vesnicích, podporovány privátní školy nebo flexibilní otevírací doby školek. Alternativa pro Německo dále podporuje rozvoj služeb, které pomáhají rodinám s dětmi. Zajímavý je bod rodinné politiky, ve kterém se strana zabývá volnočasovými aktivitami vesnické mládeže. AfD si klade za cíl vytvořit na vesnicích pro mládež atraktivní prostředí, aby neodcházelo k odlivu tamních obyvatel do měst. Navrhuje například zavedení bezplatných jízdenek, které by podpořily volnočasovou mobilitu dětí. AfD Sasko-Anhaltsko rodinnou politiku zaměřuje mimo jiné na lékařskou a ošetrovatelskou péči: Vymezuje se proti monopolům ve zdravotnictví a zároveň si klade za cíl udržet kvalifikované lékaře v Sasku-Anhaltsku například pomocí boje s byrokracií, která lékaře demotivuje zakládat si vlastní lékařské praxe. Náklady na zdravotnictví mají být sníženy výchovou ke zdraví ve školách a školkách.¹⁴⁸

V oblasti vzdělávání, které je „akutně ohroženo“¹⁴⁹, klade AfD Sasko-Anhaltsko důraz na zachování principu federalismu, nicméně zdůrazňuje, že je nutné tento princip

¹⁴⁷ „Wahlprogramm Zur Landtagswahl am 13. März 2016: „Wir für unsere Heimat“, Alternative für Deutschland Sachsen-Anhalt, https://cdn.afd.tools/sites/88/2016/12/11210138/Wahlprogramm_31102015v2.pdf (staženo 26. 2. 2018).

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

uchovat v určitých mezích. Například není možné, aby ukončené vzdělání získané v jednotlivých spolkových zemích nebylo možné mezi sebou porovnávat. Strana také zmiňuje negativní jev, který se ve školství objevuje, a to, že nadání dítěte ne vždy hraje primární roli k dosažení kýženého vzdělání. Stejně jako AfD Bádensko-Württembersko požaduje AfD Sasko-Anhaltsko poskytování takového vzdělání, které není zaměřeno pouze na ekonomické a technické aspekty, nýbrž požaduje vzdělání, které jednoduše dává smysl. Program podporuje privátní školy a jejich zrovnoprávnění se školami státními. Strana odmítá povinnost dětí navštěvovat pouze takovou školu, která se nachází v okrsku jejich bydliště. AfD Sasko-Anhaltsko se totiž zasazuje o možnost volby školy. V rámci základního školství klade důraz na čtení, psaní a počítání, na socializační úlohu školy, tedy na zprostředkování základních pruských ctností, dále na zachování menších základních škol, které jsou v současné době hojně zavírány. Program následně přechází ke středoškolskému vzdělání. Stejně jako program Bádenska-Württemberska, tak i volební program Saska-Anhaltska prosazuje zachování diferencovaného školského systému. AfD Sasko-Anhaltsko dále podporuje omezení počtu žáků ve třídě. Jako ideální počet stanovuje 20 žáků v jedné třídě. Co v programu Bádenska-Württemberska nenajdeme, je podpora střední školy jako instituce, která má u studentů posilovat národní identitu. Program dále zmiňuje sportovní výuku ve školách, jejíž týdenní hodinovou dotaci strana požaduje zdvojnásobit. Cílem jsou čtyři hodiny sportovní výuky týdně. Sportovní výuka se v programu Bádenska-Württemberska objevuje také, nicméně v rámci části programu „Za silný a financovatelný zdravotní systém“. AfD následně v programu hájí zachování zvláštního školství, stejně jako v programu předešlém. Do sekce školství je opět zařazeno vysokoškolské studium. AfD se v rámci vysokoškolského studia vymezuje opět proti Boloňskému procesu ve školství, které zavedlo modularizované studijní programy a které ztížilo mobilitu studentů. Nový prvek v programu představuje tzv. juniorská profesura, tedy oprávnění učit na vysokých školách bez předchozí habilitace. Juniorskou profesuru strana odmítá. Namísto toho se zasazuje o zavedení pracovních míst na dobu neurčitou pro doktorandy, kteří se chtějí vydat na akademickou profesní dráhu. Zajímavá je podkapitola *Kulturní politika*, ve které se AfD v Sasku-Anhaltsku zasazuje o péči o tzv. německou Leitkultur (vůdčí kulturu), podporu inscenací klasických německých děl v zemských divadlech, ale také o zesílenou finanční podporu kultuře. Vedle toho se zasazuje o podporu menších projektů v kulturní oblasti, které bývají často nerealizovány, protože přednost

získávají velké projekty.¹⁵⁰

Azylová, integrační a přistěhovalecká politika AfD Saska-Anhaltska je téměř totožná s azylovou a přistěhovaleckou politikou AfD Bádenska-Württemberska. Zde se programy ve všech zásadních bodech shodují. Čtenář si nicméně na první pohled všimne skutečnosti, že program Saska-Anhaltska staví mnohem více svá tvrzení a své požadavky na konkrétních číselných údajích. V programu je detailně popsáno, kolik činí náklady na jednoho žadatele o azyl (9 300 eur) v Sasku-Anhaltsku a z jakých rozpočtů jsou tyto náklady financovány. Dále je zde uveden konkrétní počet žadatelů o azyl v Německu za rok 2014, ale také například počet odmítnutých žadatelů o azyl, kteří v Německu přesto zůstali. Oba programy se v této oblasti liší jen v drobných nuancích. AfD Sasko-Anhaltsko např. požaduje zavést občanskou práci pro nezaměstnané přistěhovance. Tento bod v programu Bádenska-Württemberska není. Naopak zde nenajdeme podněcování k veřejné diskusi o přistěhovalectví. Také zde není zmíněno udělování státního občanství.¹⁵¹

V rámci hospodářské a finanční politiky a politiky středních podniků se Alternativa pro Německo vymezuje vůči sankcím proti Rusku, klade si za cíl posílit současné hospodářství a konkurenceschopnost podniků především pomocí vědy, omezit administrativní výdaje, vytvořit nová pracovní místa a vylepšit vysokorychlostní internetovou síť. Dále navrhuje konkrétní opatření vedoucí ke snížení zadluženosti země. Do popředí staví malé podniky, jejichž konkurenceschopnost má být zvýšena. Zabývá se také řemeslnickou činností, v jejímž rámci v dnešní době dochází k negativnímu trendu, kvůli němuž je ohroženo odborné vzdělání. AfD se zasazuje o zadávání veřejných stavebních projektů menším firmám, nikoliv velkým koncernům. Cílem je také odstranění nadměrné regulace, byrokracie v hospodářství.¹⁵²

Energetická politika je v programu Saska-Anhaltska mnohem stručněji rozpracována. Je zde kritizována „Energiewende“ a její ekonomické dopady na spotřebitele a hospodářství, ale také její subvencování. AfD Sasko-Anhaltsko proto podporuje další využívání hnědého uhlí k výrobě elektrické energie. Program opět odmítá metodu hydraulického štěpení a další zbytečnou výstavbu větrných elektráren. Namísto toho je zde prosazován repowering, tedy modernizace stávajících zařízení a užití nových technologií vedoucích ke snížení spotřeby. Ačkoliv Sasko-Anhaltsko jadernými

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

elektrárnami nedisponuje, strana se zasazuje o prodloužení doby jejich provozu. Nově je zde také kladen důraz na snížení osobní spotřeby energie občany a decentralizaci zásobování energií. Jako poslední strana opět zmiňuje důležitost účasti SRN na jaderném výzkumu.¹⁵³

Dopravní politika se v programu dotýká hlavně železniční dopravy. Cílem je zabránit stagnaci investic v této oblasti pomocí investičního programu a zabránit další privatizaci železnic. Aby tento typ veřejné dopravy nabyl na atraktivitě pro občany, navrhuje AfD Sasko-Anhaltsko zavést sníženou sazbu DPH pro cestující vlakem, dále navrhuje železniční dopravu lépe propojit s ostatními druhy dopravy. Strana se také zasazuje o výstavbu nákladní dopravy, aby nedocházelo k přetížení silniční sítě. V rámci silniční dopravy je podporována sanace stávajících silnic namísto nové výstavby a maximální povolená rychlost na dálnicích přizpůsobená konkrétním podmínkám. Stejně jako v programu AfD Bádenska-Württemberska, tak i zde strana podporuje výstavbu veřejné komunální dopravy na krátké vzdálenosti a rozvoj inovativních dopravních konceptů. Větší důraz je zde kladen na rozvoj cyklistické dopravy.¹⁵⁴

Venkovská politika opět vybízí k rozvoji infrastruktury na vesnicích, k výstavbě vysokorychlostního internetu a dostatečnému zajištění lékařské péče. Staví se proti nucené vestavbě biologických čističek odpadních vod a odmítá povinné pojištění proti povodním. Zajímavě se program popral s problematikou poklesu počtu obyvatel na vesnicích: Program vybízí k podpoře usazování se lidí z měst na vesnicích, například pomocí aktivnější nabídky dostupných nemovitostí na venkově. AfD Sasko-Anhaltsko přikládá velký význam soudržnosti venkovské společnosti, která je v dnešní době ohrožena. Proto navrhuje vytvořit nová místa setkávání občanů a posílit aktivní účast obyvatel venkova v jednotlivých spolcích (sportovních a jiných). Vedle toho má dojít k posílení dobrovolnické činnosti občanů mimo jiné v hasičských sborech. Tato činnost má být kompenzována zrušením sociálních odvodů pro dotyčné osoby. Důraz je v programu kladen na princip subsidiarity. V rámci venkovské politiky to znamená následující: Jednotlivé obce mají spravovat své záležitosti a rozhodovat o nich. Strana dále podporuje zavedení příspěvku 5 eur pro obce na 1 obyvatele za rok, který lze následně použít na cokoliv, avšak se souhlasem obecní rady. AfD Sasko-Anhaltsko se opět ostře vymezuje proti genetickému inženýrství a stejně jako v Bádensku-Württembersku podporuje

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid.

regionální zemědělskou produkci. Strana však nově v programu staví do popředí nutnost reformy agrární politiky EU, aby menší zemědělské podniky získaly finanční podporu potřebnou pro jejich přežití. Program se dále věnuje aktuálním problémům s půdou, tedy zdražování půdy v Sasku-Anhaltsku a s tím souvisejícímu zdražování pronájmů půdy. S tímto vývojem má co do činění firma BVVG (Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH), která půdu prodává lidem nečinným v zemědělství a zvyšuje ceny půdy. AfD odmítá používání glyfosátu před sklizní kvůli jeho pravděpodobně nežádoucímu účinku na lidský organismus.¹⁵⁵

Poslední část programu AfD Saska-Anhaltska se zabývá správou, vnitřní bezpečností a právem. AfD zde nejprve řeší úlohy státu: Staví se proti veřejné správě orientované primárně na tržní hospodářství, proti umělému financování státního rozhlasu (AfD navrhuje omezit počet kanálů na dva). Podporuje navýšení platů zaměstnanců veřejné služby. Za cíl si klade posílit Zemský správní úřad, který představuje záruku právního státu. Dále se zasazuje o boj proti monopolům na komunální úrovni, protože dochází k monopolizaci komunální samosprávy, kdy zásobování a likvidaci provádí často pouze jedna firma. Proti tomuto trendu na komunální úrovni má zakročit stát tím, že tyto úlohy převezme. Taktéž odmítá privatizaci síťového rozvodu.¹⁵⁶

V oblasti vnitřní bezpečnosti se stejně jako v Bádensku-Württembersku zasazuje o personální navýšení policejních složek a jejich lepší vybavení. Dále prosazuje efektivnější práci policie, a to v podobě jejich oproštění od administrativní práce, kterou mají vykonávat lidé k tomu určení. V boji proti násilí a kriminalitě má v budoucnu pomoci prevence, tedy výchova dětí a mladistvých (tento bod najdeme také v programu Bádenska-Württemberska). Podporuje resocializaci pachatelů, zasazuje se o zveřejňování původu a národnosti pachatelů. V oblasti justice klade opět více do popředí ochranu svědků. AfD Sasko-Anhaltsko striktně odmítá strukturální reformu ministra vnitra zvanou „Organisationsfortentwicklung“, která s sebou nese snižování stavů policie, zavírání policejních stanic a centralizaci policejní správy. AfD naopak prosazuje navýšení zemské policie, a to střednědobě na celkem 7000 pracovních míst. Navíc má být zaveden systém, který by motivoval zaměstnance policie a který by umožňoval jejich kariérní postup. Stejně jako v Bádensku-Württembersku, prosazuje AfD Sasko-Anhaltsko důsledné udělování trestů pro pachatele, kteří se dopustili násilí na policistech. Dále se v programu

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid.

strana opět zasazuje se o potlačení extremistických tendencí v zemi. V části programu týkající se vnitřní bezpečnosti se objevuje specifický požadavek na zavedení státní centrály pro případ katastrofy, který souvisí s povodněmi, kterým Sasko-Anhaltsko v minulosti muselo čelit. Krátce zmiňuje úlohu Bundeswehru, kterou považuje za důležitou, a proto se staví proti snižování jejích stavů. Další zemské specifikum v programu představuje požadavek zavádění dobrovolných občanských stráží na místech s vysokou kriminalitou, které by plnily funkci pomocné policejní síly. AfD tento požadavek staví do přímé souvislosti s faktem, že je Sasko-Anhaltsko nejnebezpečnější spolkovou zemí.¹⁵⁷

V oblasti práva AfD podtrhuje důležitost nezávislosti justice a zasazuje se tak o justici bez jakéhokoliv politického vlivu. Proto navrhuje např. dosazování soudců grémiem, které by sestávalo pouze z již dosazených soudců. Dále se staví proti zvýšení počtu pracovních míst politických úředníků, aby nedocházelo k uplatňování politického vlivu ve veřejné službě. V této části programu je také obecně kladen důraz na znovuzískání důvěry občanů ve vládu a správní orgány pomocí transparency a modernizace správy. Na rozhodovacích procesech má participovat společnost, hospodářství a věda. Stejně jako v programu předešlém, i zde AfD prosazuje vykázaní přistěhovalců ze země, kteří se na území SRN dopustí porušení právního řádu a kterým je udělen trest odnětí svobody alespoň na období jednoho roku. AfD v Sasku-Anhaltsku opět podporuje důsledné stíhání daňových podvodů, ale i mrhání daňovými prostředky. Dále se tu opět objevuje požadavek nutnosti posílení prvků přímé demokracie: Sasko-Anhaltsko se má dokonce stát „vzorovou zemí přímé demokracie“¹⁵⁸. V souvislosti s prosazováním přímé demokracie AfD v Sasku-Anhaltsku prosazuje zkrácení legislativní periody zemského sněmu o jeden rok. Zajímavý je specifický požadavek na snížení volební klauzule z pěti procent na pouhá tři procenta v zemském sněmu.¹⁵⁹

Program AfD Sasko-Anhaltsko se v největší míře zabývá správou, vnitřní bezpečností a právem (13 stran), poté přistěhovalectvím, azylem a integrací (10 stran), vzděláním (vzdělávací politika AfD je obsažena na 9 stranách) a rodinou politikou (8 stran programu). Program AfD Saska-Anhaltska se mnohem stručněji věnuje hospodářské a finanční politice, politice středních podniků, energetické a dopravní politice a politice venkova.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

4.2.5 Shrnutí

V Sasku-Anhaltsku lze aktuálně pozorovat trend klesající podpory stran CDU, SPD a Die Linke, která si pohoršila v rámci posledních zemských voleb, ačkoliv v roce 2002 svými výsledky na zemské úrovni předčila stranu SPD. Raketový start naopak zaznamenala AfD, pro kterou se Sasko-Anhaltsko stalo její baštou. Podporu AfD v Sasku-Anhaltsku v zemských volbách si diplomová práce kladla za cíl vysvětlit nejprve pomocí sociologického modelu volebního chování. Podle sociologického modelu voliči volí na základě svých sociologických charakteristik. Co se týče analýzy Saska-Anhaltska, opět byla zkoumána tři kritéria, která byla vybrána jako nejrelevantnější k vysvětlení volebního rozhodnutí pomocí sociologických charakteristik (faktory *ekonomická situace, vzdělání/povolání a náboženství*). V rámci analýzy bylo zjištěno, že pouze faktory *ekonomická situace* a *vzdělání/povolání* hrály roli při volbě AfD v Sasku-Anhaltsku.

Většina voličů AfD se přiklonila k tvrzení, že je hospodářská situace v Sasku-Anhaltsku špatná (70 % voličů). Nicméně svou vlastní ekonomickou situaci považovali voliči AfD spíše za dobrou (60 %). Jen 15,9 % příznivců AfD však v době předvolebního výzkumu věřilo, že se jejich ekonomická situace během následujícího roku zlepší. Lze tedy říci, že většina sympatizantů AfD byla se svojí ekonomickou situací v době voleb více méně spokojena, avšak neměla vyhlídky na zlepšení vlastní ekonomické situace do budoucna.

Co se týče podporovatelů AfD a jejich náboženského vyznání, kopíruje jejich náboženské vyznání, které sympatizanti AfD uvedli v rámci předvolebního průzkumu, více méně procentuální rozdělení obyvatel Saska-Anhaltska do jednotlivých náboženských skupin. Jak bylo zmíněno výše, přihlásilo se v roce 2011 3,4 % obyvatel k římsko-katolické církvi, 13,6 % obyvatel k evangelické církvi a 83 % obyvatel Saska-Anhaltska patřilo do jiné, nebo nepatřilo do žádné náboženské společnosti, nebo o nich nebyly záznamy, že by patřili do nějaké veřejnoprávní náboženské společnosti. Sympatizanti AfD se přihlásili k protestantské/evangelické víře (13,6 %), nebo uvedli, že jsou nevěřící (84,1 %). V dotazníku tedy nikdo neuvedl římsko-katolické vyznání. Vliv náboženství na podporu AfD z těchto údajů nelze vyvodit, jelikož je v Sasku-Anhaltsku malé procento obyvatel, kteří patří do nějaké náboženské společnosti. Navíc náboženské vyznání sympatizantů AfD více méně kopirovalo rozložení náboženství ve společnosti v Sasku-Anhaltsku.

Co se týče vzdělání, preferovali AfD lidé s nižším vzděláním. Poměr nižšího a vyššího vzdělání u voličů AfD činil zhruba 5:3. Voliči AfD představovali největší podíl nezaměstnaných ve společnosti (36 %) a největší podíl manuálních pracovníků (35 %). Skutečnost, že tyto skupiny obyvatel měly tendenci volit AfD, může opět souviset se sociální politikou strany Alternativa pro Německo (důraz na vytvoření nových pracovních míst, zrušení poplatků za školy od čtvrtého roku dítěte a jiné požadavky). Podporu AfD v Sasku-Anhaltsku lze na základě sociologického modelu volebního chování vysvětlit následovně: V Sasku-Anhaltsku inklinovali v roce 2016 k volbě AfD oprávnění voliči s převážně základním a středním vzděláním, kteří byli většinou spokojeni se svojí ekonomickou situací, nicméně většinou neměli vyhlídky na zlepšení vlastní ekonomické situace do budoucna. Většina voličů AfD nepatřila do žádné náboženské společnosti, což odpovídalo rozložení náboženství v Sasku-Anhaltsku. Náboženská příslušnost tedy nevysvětluje volbu AfD.

Diplomová práce si v této podkapitole kladla za cíl vysvětlit podporu AfD v Sasku-Anhaltsku také pomocí modelu racionální volby. Podle tohoto modelu volebního chování voliči odevzdávají svůj hlas takové politické straně, od které si v následujícím volebním období slibují největší užitek. Aby mohli zjistit, o kterou politickou stranu se jedná, rozhodují se na základě jednotlivých témat (issues), která jim prezentují politické strany. V rámci analýzy podpory AfD v Sasku-Anhaltsku pomocí modelu racionální volby byl opět zkoumán faktor *volební kampaň (issues)*. Na základě analýzy bylo zjištěno, že lze podporu AfD vysvětlit taktéž pomocí modelu racionální volby.

Příznivci AfD vnímali jako největší problémy přistěhovaleckou a uprchlickou situaci v zemi (54,5 %), nezaměstnanost (14,8 %) a školství (4,5 %). Většina příznivců AfD označila Alternativu pro Německo za kompetentní v řešení azylové a uprchlické situace, 15,9 % příznivců AfD se domnívalo, že AfD dokáže nejlépe vyřešit problém nezaměstnanosti, a 19,3 % příznivců AfD považovalo vzdělávací politiku AfD za jim nejbližší. Vzdělání, přistěhovalectví, azyl a integrace přitom představují podstatnou část programu AfD Saska-Anhaltska. Tato témata byla v programu hodně akcentována. Co se týče hospodářské politiky, tou se program zabývá v menší míře. V průběhu čtení programu je však čtenář na několika místech konfrontován se špatnou sociální situací Saska-Anhaltska. Není divu, že voliči AfD spatřovali nezaměstnanost jako velký problém Saska-Anhaltska, především vzhledem k aktuální vysoké nezaměstnanosti. Voliči AfD

považovali za rozhodující téma voleb také vnitřní bezpečnost (27 %), které se program podrobně věnuje v části programu „Správa, vnitřní bezpečnost, právo“. Za další klíčové téma považovali sociální spravedlnost (42 %), které souvisí s uprchlickou problematikou a hospodářskou politikou. Na základě modelu racionální volby lze podporu AfD v Sasku-Anhaltsku vysvětlit následovně: Voliči AfD si od volby strany Alternativa pro Německo slibovali budoucí užitek v řešení uprchlické a azylové situace, v oblasti vzdělání, v řešení vysoké nezaměstnanosti a hospodářských problémů, a v oblasti vnitřní bezpečnosti.

V rámci analýzy bylo zjištěno, že ačkoliv si někteří voliči slibovali od AfD největší užitek v následujícím volebním období (52 %), dali někteří voliči AfD svůj hlas Alternativě pro Německo z protestu (47 % voličů AfD).

4.3 Brémy

4.3.1 Exkurz

Die Freie Hansestadt Bremen sestává ze tří územních samosprávných celků: Brém, Bremerhavenu a země Brémy. Do zemského sněmu je voleno 83 poslanců, 67 z města Brémy a 16 poslanců z Bremerhavenu. Do roku 2003 bylo voleno dokonce 100 poslanců, 80 z Brém a 20 z Bremerhavenu. Počet poslanců byl v roce 2003 snížen.¹⁶⁰ Po druhé světové válce se první svobodné zemské volby konaly dne 12. října 1947. Od té doby představuje SPD nejsilnější stranu v zemi. Mezi léty 1947-1951 vládla v Brémách koalice SPD a FDP, mezi léty 1951 až 1959 koalice stran SPD, FDP a CDU. Následovalo období vlády SPD a FDP, které bylo přerušeno ještě před volbami do zemského sněmu v roce 1971 kvůli neshodám ohledně univerzity. Od té doby vládla SPD sama. Ve volbách do zemského sněmu v roce 1991 zaznamenala SPD značný propad hlasů, což mělo za následek následnou vládu SPD, strany Zelených a FDP. Strana Zelených mezitím zaznamenala úspěch v rámci zemských voleb v roce 1979, kdy se poprvé ze všech spolkových zemí dostala do zemského sněmu. V letech 1995-2007 v Brémách vládla Velká koalice.¹⁶¹

Vedle vládnoucích koalic je důležité zobrazit zastoupení stran v zemském sněmu. Mezi léty 1999 a 2007 byly součástí zemského sněmu politické strany SPD, CDU a Zelení. Od roku 2007 byly v zemském sněmu zastoupeny také strany Die Linke a FDP. V zemských volbách v roce 2007 obdržela SPD 36,7 % hlasů. Díky tomuto výsledku vyhrála volby. Na druhém místě se umístila CDU s 25,6 % hlasů. Zelení získali podporu 16,5 % voličů. Strana Die Linke získala 8,4 % hlasů a FDP 6 % hlasů – obě strany tak překročily hranici pro vstup do zemského sněmu. Rok 2011 nebyl šťastný pro FDP, která získala pouhých 2,4 % hlasů. Do zemského sněmu se na základě voleb dostaly jen čtyři strany: SPD, CDU, Zelení a Die Linke. V těchto volbách CDU neobhájila místo druhé nejoblíbenější strany v Brémách. Umístila se až na třetím místě za stranou Zelených s podporou 20,4 % voličů. Strana Zelených naopak slavila úspěch a obdržela o 6 % hlasů více (celkem 22,5 % hlasů). SPD obhájila místo vítězky voleb díky zisku 38,6 % hlasů. Tento výsledek znamenal nárůst počtu hlasů o 1,9 %. Zatímco stranu SPD a stranu Zelených podpořilo v zemských volbách 2011 více voličů než v předchozích volbách do

¹⁶⁰ Michael Scherer, „Freie Hansestadt Bremen“, in *Die deutschen Länder: Geschichte, Politik, Wirtschaft*, ed. Hans-Georg Wehling (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004), 119-120.

¹⁶¹ *Ibid.*, 125-131.

zemského sněmu v roce 2007, ztratila Die Linke stejně jako CDU podporu voličů, konkrétně přišla o 2,8 % hlasů. Od roku 2007 vládla v Brémách rudo-zelená koalice. Rudo-zelená koalice nahradila Velkou koalici.¹⁶²

Strana SPD představuje nejsilnější stranu v Brémách, která se podílela na všech zemských vládách od roku 1947. Její podpora je více méně konstantní: Ve volbách do zemského sněmu v roce 2007 získala 36,7 % hlasů, v následujících volbách 38,6 % hlasů, v posledních zemských volbách zaznamenala menší propad ztrátou 5,8 % hlasů (viz níže). Brémy se obecně vyznačují poměrně stabilní podporou tradičních politických stran.

Co se týče hospodářství, nejsou na tom Brémy statisticky nejlépe. Brémy vykazují největší zadlužení na obyvatele. Na konci roku 2014 činilo zadlužení Brém přes 20 miliard euro, přičemž zadlužení na obyvatele od roku 2015 činí přes 30 000 euro. V Brémách se také nachází největší podíl příjemců sociální pomoci na počet obyvatel ze všech spolkových zemí. V Brémách je dále nejvíce rozšířená chudoba mladistvých v porovnání s ostatními spolkovými zeměmi. Brémy se mimo jiné potýkají s vysokou nezaměstnaností. V březnu roku 2015 činila nezaměstnanost v Brémách 11,1 %. Co se týče nezaměstnanosti, je na tom velmi špatně Bremerhaven, který vykazuje jednu z největších měr nezaměstnanosti ze všech velkých německých měst. Na druhou stranu jsou Brémy pátou největší průmyslovou lokalitou v Německu, která se pyšní nejrůznějšími průmyslovými odvětvími. Hospodářský vývoj Brém představuje kontrast k negativním jevům uvedeným výše, jelikož Brémy mají obrovskou hospodářskou sílu.¹⁶³ V roce 2014 činilo HDP na jednoho obyvatele 45 660 euro. Disponibilní příjem domácností na jednoho obyvatele činil v roce 2014 20 054 euro.¹⁶⁴

V roce 2015 mělo 17,3 % obyvatel Brém ukončené základní vzdělání, 37,6 % obyvatel disponovalo ukončeným vzděláním na reálné škole a 39,1 % obyvatel disponovalo vzděláním, které je nutné k přijetí na vysokou školu. Tento údaj je procentuálně vyšší než v Bádensku-Württembersku. Ukončené základní vzdělání nemělo 6,0 % obyvatel. Ke dni 31. prosince 2015 činil počet obyvatel Brém 671 500. 10,9 % obyvatel se ke dni 9. 5. 2011 hlásilo k římsko-katolické církvi, 40,2 % k evangelické církvi

¹⁶² Lothar Probst, „Vorwahlenanalyse zur Bürgerschaftswahl in Bremen 2015“ (Universität Bremen, 2015): 7-8, http://www.lotharprobst.de/fileadmin/user_upload/redakteur/Aktuelles/2015/Vorwahlenanalyse_2015.pdf (staženo 3. 6. 2018).

¹⁶³ Ibid, 11-15.

¹⁶⁴ „Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Bremen“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-4.html> (staženo 24. 6. 2018).

a 48,9 % patřilo do jiné, nebo nepatřilo do žádné veřejnoprávní náboženské společnosti. V tomto údaji jsou také zahrnuti občané, o nichž nejsou k dispozici žádné údaje ohledně jejich náboženského vyznání.¹⁶⁵

4.3.2 Zemské volby v Brémách

Volby do zemského sněmu v Brémách (tzv. Bürgerschaftswahl) se uskutečnily dne 10. května 2015. Nejvíce hlasů opět získala Sociálnědemokratická strana (32,8 %), na druhém místě se umístila CDU (22,6 %) a na třetím místě strana Zelených (15,2 %). Na druhou stranu zaznamenaly strany SPD a Zelení největší propad hlasů. SPD přišla o 5,8 % hlasů, Zelení dokonce o 7,3 % hlasů. Další strany, které se dostaly do parlamentu, se těšily větší oblibě voličů, než ve volbách v roce 2011. CDU podpořilo 22,6 % voličů, stranu Die Linke 9,3 % voličů. FDP získala 6,8 % hlasů. Nově se do zemského sněmu dostala také strana AfD, která obdržela 5,4 % hlasů.¹⁶⁶

83 křesel bylo rozděleno celkem sedmi politickým stranám. Nejvíce mandátů získala vítězná strana voleb SPD (30 křesel). CDU obdržela 20 mandátů. 15,2 % hlasů přineslo straně Zelených celkem 14 poslanců. Zbytek mandátů připadl stranám Die Linke (8 mandátů), FDP (6 mandátů), AfD (4 mandáty) a BIW (1 mandát).¹⁶⁷

4.3.3 Ekonomická situace, vzdělání, náboženství: Sociologický model

Forschungsgruppe Wahlen z německého Mannheimu provedla před volbami do zemského sněmu v Brémách v roce 2015 průzkum mezi voliči oprávněnými volit. Dotazník probíhal v Brémách a Bremerhavenu od 4. května do 7. května 2015. Lidé byli dotazováni telefonicky.¹⁶⁸ Z celkem 7150 respondentů uvedlo 190 respondentů, že se jim politická strana Alternativa pro Německo nejvíce líbí. Jednalo se o 2,7 % dotazovaných voličů. 55,3 % voličů z tohoto vzorku (celkem 105 lidí) považovalo v době uskutečnění průzkumu hospodářskou situaci v Brémách za špatnou. Pouhých 15,8 % sympatizantů AfD v Brémách (30 voličů) považovalo hospodářskou situaci v Brémách za dobrou. 28,9 % příznivců AfD se vyjádřilo, že je hospodářská situace v Brémách dobrá jen částečně. Svou vlastní ekonomickou situaci označilo v tomto dotazníku 42,1 % potenciálních voličů AfD

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ „Bürgerschaftswahl in Bremen: Alle Ergebnisse“, SPIEGEL ONLINE, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/wahl-in-bremen-2015-alle-ergebnisse-a-1030944.html> (staženo 16. 3. 2018).

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ „Bürgerschaftswahl in Bremen 2015“, Leibniz Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 3. 6. 2018).

za dobrou, 52,6 % za částečně dobrou a částečně špatnou (100 voličů) a pouhých 5,3 % za špatnou. Nicméně jen 10,5 % sympatizantů AfD věřilo, že se jejich ekonomická situace během jednoho roku zlepší. 65,8 % z nich bylo totiž toho názoru, že jejich finanční situace zůstane stejná. Jednalo se o 125 voličů. 18,4 % si dokonce myslelo, že se jejich finanční situace během jednoho roku zhorší.¹⁶⁹ Skutečnost, že vlastní ekonomickou situaci považovali voliči Brém spíše za dobrou, potvrdila ARD zveřejňující výsledky Infratestu dimap: Dle Infratestu dimap považovalo 78 % voličů AfD vlastní ekonomickou situaci za dobrou a pouhých 21 % za špatnou.¹⁷⁰ Rozdíly mezi bohatými a chudými považovali potenciální voliči Alternativy pro Německo v předvolebním dotazníku za stále se prohlubující. 65,8 % příznivců AfD uvedlo, že rozdíly mezi bohatými a chudými v zemi jsou větší než kdysi. 13,2 % se domnívalo, že jsou rozdíly mezi bohatými a chudými dokonce mnohem větší než dříve. Většina příznivců AfD (65,8 %) byla v době průzkumu přesvědčena, že se hospodářství v Brémách nijak výrazně nemění. 23,7 % se domnívalo, že se hospodářství země spíše zhoršuje. Pouhých 7,9 % sympatizantů AfD bylo toho názoru, že hospodářství Brém dělá určité pokroky. Podporovatelé AfD si byli vědomi rozdílu v hospodářství Brém a hospodářství ostatních západoněmeckých zemí: 76,3 % (tedy 145 voličů) považovalo hospodářskou situaci Brém za horší než hospodářskou situaci ostatních západoněmeckých zemích. Jen 18,4 % příznivců AfD tento rozdíl nevnímalo. Co se týče řešení hospodářských problémů, umístila se AfD v žebříčku stran schopných hospodářskou situaci řešit až druhá za stranou CDU. 13,2 % podporovatelů AfD se domnívalo, že CDU dokáže nejlépe vyřešit momentální hospodářské problémy v zemi Brémy, 10,5 % naopak, že AfD. Ostatní se buďto domnívali, že hospodářské problémy nedokáže vyřešit žádná politická strana (10,5 %), nebo žádnou stranu, která by toho byla schopná, neuvedli (opět 10,5 % voličů).¹⁷¹

Voliči v Brémách byli opět dotázáni na otázku, do jaké náboženské společnosti patří. 13,2 % příznivců AfD se přihlásilo ke katolické víře, 39,5 % k protestantské/evangelické víře. 2,6 % uvedlo, že patří do jiné náboženské společnosti a 44,7 % uvedlo, že do žádné náboženské společnosti nepatří. Co se týče ukončeného

¹⁶⁹ Bürgerschaftswahl in Bremen 2015. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6699 Datenfile Version 1.0.0 (2016), doi:10.4232/1.12651. doi:10.4232/1.12651, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2016), https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 27. 1. 2018).

¹⁷⁰ „Bürgerschaftswahl 2015 Bremen: Umfragen Wer wählte was?“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2015-05-10-LT-DE-HB/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

¹⁷¹ Bürgerschaftswahl in Bremen 2015. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6699 Datenfile Version 1.0.0 (2016), doi:10.4232/1.12651. doi:10.4232/1.12651, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2016), https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 27. 1. 2018).

vzdělání, disponovalo 18,4 % sympatizantů AfD základním vzděláním, 39,5 % středním vzděláním a 42,1 % maturitou. 28,9 % sympatizantů AfD mělo ukončené studium na vysoké škole, univerzitě, nebo na technické vysoké škole. Ukončené odborné vzdělání potřebné k výkonu povolání mělo 81,6 % příznivců AfD.¹⁷² Zde se předvolební výsledky liší od konečného výsledku. Dle Infratestu dimap volilo AfD v Brémách 7 % oprávněných voličů se středním vzděláním, 4 % s vyšším vzděláním a 6 % se základním vzděláním.¹⁷³ Podle ARD volilo AfD v Brémách 7 % manuálních pracovníků, 5 % zaměstnanců, 3 % samostatně výdělečně činných, 5 % důchodců a 7 % nezaměstnaných.¹⁷⁴

4.3.4 Kampaň: Model racionální volby

4.3.4.1 Rozhodující témata voleb

V rámci telefonního průzkumu, který provedla Forschungsgruppe Wahlen z Mannheimu, byli obyvatelé Brém oprávněni volit tázáni na otázku, jaký byl podle jejich názoru v době před volbami nejdůležitější problém Brém. Nejvíce respondentů, kteří podporovali AfD, odpovědělo, že nejdůležitější problém Brém představovalo zadlužení, finanční situace Brém (36,8 %). Za další velký problém příznivci AfD považovali přistěhovalectví a integraci, azylovou a uprchlickou politiku (23,7 % voličů). Sympatizanti AfD dále jako největší problémy země uvedli kriminalitu (10,5 %), vzdělání (7,9 %), trh s byty (5,3 %), znevýhodnění (2,6 %), nezaměstnanost (2,6 %), daně (2,6 %) a hospodářskou situaci (2,6 %).¹⁷⁵

Politika pracovního trhu pravděpodobně nebyla nejdůležitějším faktorem, na jehož základě by voliči ve volbách podpořili Alternativu pro Německo. Jen 2,6 % voličů z těch, kteří v dotazníku uvedli, že se jim AfD jako politická strana líbí ze všech nejvíce, se domnívalo, že je nezaměstnanost největším problémem Brém. Navíc 10,5 % příznivců AfD uvedlo, že CDU je s to vytvořit nová pracovní místa, což si stejný počet příznivců AfD myslel o straně Alternativa pro Německo. Někteří se domnívali, že nezaměstnanost vyřeší Die Linke (2,6 %), ostatní byli přesvědčeni, že toho není schopná žádná strana (10,5

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Viz Robert Borsch, „Bürgerschaftswahl Bremen 10. Mai 2015: Ergebnisse und Analyse“ (Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2015): 11, <https://www.scribd.com/document/264948808/Burgerschaftswahl-Bremen> (staženo 21. 7. 2018).

¹⁷⁴ „Bürgerschaftswahl 2015 Bremen: Umfragen zur AfD“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2015-05-10-LT-DE-HB/umfrage-afd.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

¹⁷⁵ Bürgerschaftswahl in Bremen 2015. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6699 Datenfile Version 1.0.0 (2016), doi:10.4232/1.12651. doi:10.4232/1.12651, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2016), https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 27. 1. 2018).

%), nebo žádnou politickou stranu neuvedli (10,5 %).¹⁷⁶

Ačkoliv finanční situaci Brém a jejich zadlužení označilo 36,8 % příznivců AfD za největší problém Brém, pouhých 7,9 % sympatizantů AfD se domnívalo, že Alternativa pro Německo dokáže nejlépe vyřešit finanční problémy v Brémách. Více z nich bylo toho názoru, že finanční situaci nejlépe vyřeší CDU (18,4 %). Někteří příznivci AfD se domnívali, že finanční situaci může nejlépe vyřešit SPD (2,6 %), někteří byli toho názoru, že to nedokáže žádná politická strana (10,5 %). 5,3 % potenciálních voličů AfD neuvedlo žádný údaj.¹⁷⁷

Vliv na konečnou volbu AfD u potenciálních voličů AfD mohla mít vzdělávací a sociální politika. 18,4 % příznivců Alternativy pro Německo se domnívalo, že AfD nejlépe vyřeší sociální problémy v Brémách. Výsledek 18,4 % pro AfD v této otázce představuje obrovský procentuální náskok oproti ostatním stranám: 5,3 % sympatizantů AfD věřilo, že sociální problémy nejlépe vyřeší CDU, stejné procento se domnívalo, že strana Die Linke. Za sociální politiku FDP a SPD se postavilo vždy 2,6 % potenciálních voličů AfD. Nejvíce příznivců AfD se taktéž domnívalo, že má AfD nejlepší vzdělávací politiku (13,2 %). Na druhém místě se umístila vzdělávací politika CDU, která se ze všech vzdělávacích politik nejvíce líbila 10,5 % sympatizantů AfD. 5,3 % sympatizantů AfD se nejvíce líbila vzdělávací politika strany Die Linke, 2,6 % vzdělávací politika FDP a 2,6 % vzdělávací politika Zelených.¹⁷⁸

Příznivci Alternativy pro Německo se jednoznačně postavili za její cizineckou politiku. 26,3 % z nich se nejvíce ztotožňovalo s cizineckou politikou Alternativy pro Německo, pouhých 2,6 % z nich s cizineckou politickou SPD, 2,6 % s cizineckou politikou Zelených a 2,6 % s cizineckou politikou strany Die Linke. 86,8 % příznivců AfD se domnívalo, že Brémy nejsou schopny postarat se o velký počet uprchlíků z krizových oblastí.¹⁷⁹

Jen 7,9 % voličů Brém, kteří sympatizovali se stranou Alternativa pro Německo, se v době průzkumu ztotožňovalo s dopravní politikou AfD. Největšímu procentu podporovatelů AfD (15,8 %) byla nejsympatičtější dopravní politika strany CDU. Někteřím se nejvíce líbila dopravní politika SPD (2,6 %), Zelených (2,6 %), BIW (2,6 %),

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Ibid.

nebo FDP (2,6 %). 7,9 % nevedlo žádnou politickou stranu a 2,6 % příznivců AfD v Brémách se nelíbila žádná dopravní politika.¹⁸⁰ Dopravní politika pravděpodobně neměla vliv na volbu AfD. Příznivci AfD navíc dopravní problematiku nevedli jako klíčové téma voleb.

Z dotazníku je patrné, že příznivci Alternativy pro Německo mají velmi blízko k CDU. Oprávnění voliči Brém byli v rámci průzkumu dotázáni, jaká politická strana by podle jejich názoru mohla nejlépe vyřešit budoucí problémy v Brémách. Z voličů, kteří uvedli, že se jim politická strana AfD líbí ze všech nejvíce, 26,3 % odpovědělo, že budoucí problémy nejlépe vyřeší AfD. Stejně procento z nich však uvedlo stranu CDU. Někteří z nich vyjádřili svůj skeptický postoj a uvedli, že toho není schopná žádná politická strana (28,9 %). 5,3 % příznivců AfD se domnívalo, že budoucí problémy nejlépe vyřeší SPD, 2,6 % naopak věřilo Liberálům. 10,5 % nevedlo žádný údaj.¹⁸¹

ARD na základě výsledků Infratestu dimap označila za důležitá témata pro volební rozhodnutí uprchlickou problematiku a přistěhovalectví (54 % voličů AfD), rozpočet a zadlužení (22 %), vzdělávací politiku (21 %) a hospodářskou politiku (21 %). Voliči AfD přitom považovali AfD za kompetentní v uprchlické politice (62 %), v boji s kriminalitou (59 %), v dluhové politice (42 %) a v rámci řešení problémů velkoměsta (40 %).¹⁸²

Většina voličů však uvedla, že je zklamaná z činnosti ostatních politických stran (66 %). Pouhých 29 % voličů AfD uvedlo, že je přesvědčeno o straně Alternativa pro Německo.¹⁸³

4.3.4.2 Zemský volební program 2015 AfD Brémy

Preambule zemského volebního programu AfD Brémy hovoří o „těžkých časech“, které jsou přičítány dlouholeté vládě SPD. AfD zde vyjmenovává nejdůležitější problémy země: zadlužení, vysokou kriminalitu, drahé bydlení, znečištěná města.¹⁸⁴

V oblasti vzdělání v první řadě AfD kritizuje vzdělávací politiku SPD, která je údajně ideologická a která nesplňuje požadavky současného pracovního trhu. AfD Brémy

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² „Bürgerschaftswahl 2015 Bremen: Umfragen zur AfD“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2015-05-10-LT-DE-HB/umfrage-afd.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ „Alternative für Deutschland Landesverband Bremen: Wahlprogramm 2015“, [abgeordnetenwatch.de](https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_wahlprogramm_2015_bremen_v2.6.pdf), https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_wahlprogramm_2015_bremen_v2.6.pdf (staženo 20. 4. 2018).

klade velký důraz na vzdělávací politiku, protože situaci v zemi považuje za neuspokojivou. Dosavadní vzdělávací politika totiž dle AfD vedla k „poklesu kvality vzdělání a výchovy“¹⁸⁵, „výsledkem je dodatečné rozdělení společnosti“^{186, 187}. AfD tedy v programu řeší problém nedostatku kvalifikovaných pracovních sil, vycházející z chybné vzdělávací politiky. Kvalitní vzdělání je prý většině lidí nedostupné, jelikož ho poskytují ve velké míře privátní školy. Alternativa pro Německo Brémy si klade za cíl tuto neutěšenou situaci změnit.¹⁸⁸

V Brémách AfD prosazuje předškolní domácí výchovu dětí. Teprve tehdy, kdy rodiče nejsou schopni se z finančních nebo jiných důvodů o své děti starat doma, měli by své děti umístit do školek a jeslí. Zajímavý je požadavek strany, že školky mají představovat jakési místo integrace dětí s migračním pozadím. K tomu má pomáhat i výuka pouze v německém jazyce. Tímto požadavkem se strana vymezuje vůči senátorce Brém, která se zasazuje o možnost dětí užívat rodný jazyk ve školkách.¹⁸⁹

V rámci vzdělávací politiky na školách staví strana do popředí výuku historie a zprostředkování tradic a německé kultury školami, aby byla posílena německá identita dětí. Hodně požadavků v oblasti vzdělávací politiky se shoduje s požadavky, které zaznívají i v jiných zemských programech AfD (viz výše): Alternativa pro Německo podporuje menší třídy, zachování diferencovaného vzdělávacího systému, zachování gymnázií, posílení reálných škol, zprostředkování pozitivního přístupu k Německu ve školách, učňovské vzdělání odpovídající potřebám země. Co se zde objevuje nově, je požadavek na zavedení uniforem na školách, požadavek zrušení zákazu kooperace mezi spolkem a zeměmi, požadavek podporování výuky přírodovědných předmětů a výuky hudby. Stejně jako v Sasku-Anhaltsku, také vzdělávání žáků v Brémách má v sobě zahrnovat rozšířenou výuku historie.¹⁹⁰

Co se týče univerzitního vzdělání, požaduje AfD v tomto programu opět zrušení Boloňské reformy, umožnění studia v zahraničí, které je v současné době problematické, zrušení juniorské profesury. Dále opět odmítá primárně technické zaměření vysokého školství. Nově se zde objevuje prosazování příspěvku BAföG pro všechny studenty, kteří

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

ukončí studium ve standardní době studia. Místní Jacobs-Universität nemá dlouhodobě čerpat peníze ze zemského rozpočtu. V dalších požadavcích se opět objevuje požadavek nárůstu týdenních hodinových dotací tělesné výchovy ve školách.¹⁹¹

V rámci rodinné politiky AfD prosazuje poradenské a pečovatelské služby, které by pomáhaly rodičům s výchovou. Dále prosazuje dostupnost kroužků a volnočasových aktivit dětem, jejichž rodiče na tyto aktivity nemají finanční prostředky. Alternativa pro Německo v Brémách podporuje rozvoj školek a zasazuje se o jejich výstavbu v jednotlivých firmách. V této části se také strana věnuje homosexualitě. Podporuje toleranci ve společnosti, která je ohrožena „náboženským fundamentalismem“. V sekci programu „Rodina a soužití“ se také řeší problematika gender mainstreamingu a problematika inkluze dětí s handicapem ve školách. V těchto bodech se program nedotýká ničeho nového: AfD se znovu ohrazuje proti „genderové ideologii“¹⁹², jejíž financování veřejnými prostředky odmítá. Dále se opět vymezuje vůči předčasné sexuální výchově dětí a inkluzi všech dětí s omezením na školách. Inkluzi preferuje jen v konkrétních případech, když s sebou nenesou problémy. V souvislosti s výukou handicapovaných dětí na školách zmiňuje problém Brém týkající se dostupnosti osob se sníženou mobilitou. Zajímavý je bod rodinné politiky, který se zabývá péčí o starší lidi, kteří jsou odkázaní na pomoc ostatních. Alternativa pro Německo prosazuje tzv. bielefeldský model, který umožňuje výstavbu bytů pro seniory, které by byly umístěny blízko centra města. Pomocí těchto bytů by seniorům mohla být poskytnuta pomoc a potřebná péče.¹⁹³

Předtím než AfD navrhuje konkrétní opatření v sociální politice, pojednává program stručně o zdravotnictví. Co se týče zdravotnictví, upozorňuje Alternativa pro Německo na problém nedostačujících finančních prostředků, jimiž disponují komunální nemocnice, který je dle strany potřeba řešit. Za nutnou považuje dostupnou lékařskou péči pro všechny v případě nutnosti.¹⁹⁴

V čem se program Brém jednoznačně liší od programů Bádenska-Württemberska a Saska-Anhaltska, je v jeho důrazu na sociální problematiku. AfD Brémy si v programu stanovuje cíl podpořit obyvatele s omezenými finančními prostředky, přičemž se chce zaměřit především na děti, které často žijí v chudobě. AfD v Brémách, stejně jako v Sasku-

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

Anhaltsku, působí na voliče uvedením konkrétních údajů v číslech a procentech, které mají podpořit její tvrzení. Z programu se tak lze například dočíst, že od roku 2009 přesahuje nezaměstnanost 11 procent a že přibližně 60 % nezaměstnaných nemá odborné vzdělání potřebné k výkonu práce. Z tohoto důvodu podporuje AfD tzv. projekt „Bürgerarbeit“ (projekt občanské práce), na jehož základě by dlouhodobě nezaměstnaní vykonávali prospěšné práce v rozsahu cca 30 hodin.¹⁹⁵

AfD klade velký důraz na veřejnou pomoc dětem, kterým se nedostává dostatečné péče ze strany jejich rodičů. Z tohoto důvodu má dojít k navýšení veřejných finančních prostředků určených na tento účel. Jako jediný ze třech analyzovaných programů se program Brém dotýká problému bezdomovectví. Problém života bez domova AfD spojuje s poskytováním noclehu migrantům a uprchlíkům v zemi, jejichž ubytování prý vyčerpá stávající kapacity lůžek, které by jinak mohli využívat lidé bez domova. Alternativa pro Německo se dále snaží řešit problém dostupnosti bytů, tedy vysoké nájemné v městské aglomeraci a žádaných čtvrtích a snižující se kvalitu bydlení v problémových oblastech. AfD proto prosazuje výstavbu nových bytů, ulehčení nabytí bydlení do osobního vlastnictví, snížení daně z majetku, zákaz prodeje sociálních bytů za účelem zisku. Nabízí také finanční podporu obyvatelům nacházejícím se v nouzové situaci formou úhrady jejich vedlejších nákladů za vodu apod.¹⁹⁶

Finanční politika AfD v Brémách si klade za cíl zvrátit „napjatou finanční situaci Brém“¹⁹⁷. Čtenář je v programu seznámen s negativním ekonomickým vývojem Brém, tedy například s nevyrovnaným zemským rozpočtem či se špatně nastolenými zákony umožňujícími lidem a podnikům vyhnout se daňovým povinnostem. Špatná ekonomická situace je přičítána špatné hospodářské politice Sociálnědemokratické strany. AfD navrhuje vydat občanské půjčky s malou úrokovou sazbou, které lidem umožní zbavit se dluhů, dále snížit náklady na zaměstnance pomocí snížení platů lidem na vysokých pozicích ve státní sféře, ale i odstranit zbytečné investice do gender mainstreamingu apod. Naopak investice do infrastruktury mají být posíleny.¹⁹⁸

V rámci sekce programu hospodářství AfD v první řadě kritizuje dopravní politiku, která je v Brémách na špatné úrovni a která odrazuje firmy od jejich zřízení či zřízení

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

jejich poboček v Brémách. Dopravní politika je přitom pro Brémy klíčová. AfD kritizuje současné trendy omezující dopravu jako je například redukce parkovacích míst. Za klíčové považuje nutnost reformy vzdělávací politiky, aby byl k dispozici dostatek kvalifikovaných pracovních sil, které v současné době země postrádá. Zasazuje se o podporu turismu a snížení byrokracie (především chce ulehčit menším podnikům), dále vystupuje proti TTIP.¹⁹⁹

V programu následuje část věnovaná dopravní politice a infrastruktuře. Kromě redukce parkovacích míst se AfD ohrazuje proti snižování rychlosti ve městě a celkově negativnímu postoji vůči silniční motorizované osobní dopravě. Alternativa pro Německo podporuje všechny způsoby dopravy. Strana neschvaluje demontáž cest, prosazuje pozdější výuku ve školách, aby nedocházelo k přetíženosti dopravy. Problémem Brém je také doprava zboží vedená skrze hlavní nádraží. Z tohoto důvodu prosazuje Alternativa pro Německo v Brémách nákladní dopravu, jejíž trasy by se vyhnuly nádraží.²⁰⁰

V rámci energetické politiky je jednoznačně podporováno využití mořské a větrné energie. Oproti tomu strana odmítá metodu hydraulického štěpení a výrobu bioplynu. AfD upozorňuje na nutnost zabývat se výzkumem skladování energie, ale také na nutnost věnovat se řešení současného zatížení krajiny, kterou výroba energie způsobuje.²⁰¹

Dále se program zabývá životním prostředím, turismem, digitální ekonomikou, ochranou spotřebitele a dohodou o volném obchodu. V rámci politiky životního prostředí Alternativa pro Německo kritizuje opatření k redukci prachových částic, které představuje jakousi zástěrku a které neřeší problém znečištění ovzduší uhelnými elektrárnami, překládkami a přepravou uhlí a problém znečištění prostřednictvím deponií. AfD zmiňuje deponii Grauer-Wall, která se nachází hned vedle městského parku Speckenbüttel. V ní jsou uloženy škodlivé látky ohrožující zdraví nejen sportovců využívajících tamní park. Strana proto požaduje zavedení onkologického registru zahrnující oblast Speckenbüttel, ale i jiná opatření. Co se týče turismu, přeje si AfD posílit především propagaci Bremerhavenu. Turismus pro Brémy představuje důležitou oblast hospodářství, jelikož zajišťuje přibližně 60 000 pracovních míst. AfD si přeje toto odvětví hospodářství zachovat a posílit. Poměrně obsáhle se program věnuje digitální ekonomice. Jako problém spatřuje využívání přístrojů vyrobených v zahraničí ve státní správě. Je známo, že

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

používání amerických softwarů umožňuje přístup tajným službám k informacím. AfD navrhuje novou politiku informačních technologií, která by prosazovala vývoj vlastních softwarů. Za vzor považuje bavorský Mnichov, kde byla vyvinuta distribuce Linuxu zvaná Limux pro účely státní správy. AfD také prosazuje End-to-End šifrování, tedy bezpečný druh komunikace, na jehož vývoji by se mohla podílet univerzita. AfD dále navrhuje digitalizace knih ve foliovém formátu týkající se historie města. Co se týče ochrany spotřebitele, strana jednoznačně odmítá dohodu o volném obchodu mezi EU a USA nazývanou TTIP, která je v rozporu s evropským patentovým právem, s předpisy stanovenými zákony o ochraně spotřebitelů a zaměstnanců, jakož i s tarifními dohodami. Při zavedení Transatlantické dohody o obchodu a investicích (TTIP) by byl také porušen princip subsidiarity.²⁰²

V rámci vnitřní bezpečnosti se AfD snaží chránit právní řád a demokratické zřízení státu, které jsou ohroženy „jak špatně pochopenou tolerancí naší společnosti [německé společnosti, B.V.] vůči ostatním kulturám, tak i stále více lidmi, kteří je veřejně odmítají“²⁰³. V programu proto stojí následující: „Tolerance vůči intoleranci, vůči nepřátelům našeho uspořádání hodnot, je sebezničující.“²⁰⁴ Strana se v této části programu zaměřuje na poskytnutí bezpečnosti občanům. A to zaprvé pomocí prevence kladoucí důraz především na prevenci mladistvých. Ta v sobě zahrnuje zapojení institucí jako je úřad mladistvých (Jugendamt), ale i vedení databáze pachatelů s cílem zamezit dalšímu porušování zákona. Soudní procesy s mladistvými mají probíhat co nejrychleji, aby bylo dosaženo výchovného účinku, který pachatele pomůže začlenit zpět do společnosti. Obecně se mají důsledně dodržovat zákony, na jejichž základě má každý pachatel za svůj čin dostat odpovídající trest. AfD klade opět důraz na ochranu obětí. Program se dále věnuje organizované kriminalitě. Zmiňuje regionální problém etnických klanů a tzv. „Outlaw Motorcycle Gangs“. Těmto kriminálním strukturám se daří vyhýbat se trestům, jelikož zavražďují svědky. AfD navrhuje zapojení všech institucí, kterých se tento problém týká, do boje s organizovaným zločinem. V programu je dále opět vznešen požadavek na vyhoštění cizinců ze země, kteří se opakovaně dopustili trestného činu v SRN. Dále se program dotýká ochrany zaměstnanců bezpečnostních složek. AfD prosazuje, aby zaměstnanci bezpečnostních složek dostali v případě fyzického či psychického napadení

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

potřebou pomoc. Do popředí je v této části programu také postavena ochrana starších lidí a znevýhodněných osob, jelikož se tyto skupiny lidí stávají častěji oběťmi trestných činů. Jako cíl je zde stanoveno zvýšení jejich bezpečnosti a zpřísnění trestů spáchaných na lidech patřících do těchto skupin. Zajímavé je, jakým způsobem řeší Brémy problém s prostitucí. AfD v této věci například prosazuje přihlašovací povinnost pro prostitutky nebo přiznání práva vstupu na pozemky a do objektů úřadům ve městě potýkajících se s problémem prostituce.²⁰⁵

Alternativa pro Německo se v Brémách dále snaží zefektivnit práci policie, hasičů a justice. Aby bylo dosaženo kýženého cíle, navrhuje následující opatření: finanční a materiální výbavu uzpůsobenou současným potřebám, model odměňování odpovídající výkonu zaměstnance (tedy příplatky za práci ve svátek apod.), likvidaci tzv. no-go zón vyznačujících se kriminalitou, obsazení policejních míst v rozmezí 24 hodin denně, navýšení počtu pracovních míst hasičské služby a technické vybavení pro hasiče. Stejně jako program Bádenska-Württemberska, tak i program Brém prosazuje střežení prostoru a objektů kamerami, ve kterých dochází k problémům, aby bylo dosaženo „odrazujícího efektu“. Videokamery mají navíc sloužit k objasnění spáchaných trestných činů. AfD Brémy se opět zasazuje o potlačení pravicového, ale i levicového extremismu a rasismu. Vymezuje se také vůči nepřátelství k Německu. Strana navrhuje zabránit „nepřítelům ústavy“ práci ve veřejné službě. Taktéž má dojít k potlačení náboženského extremismu: Strana prosazuje „nulovou toleranci proti netolerantnímu extremismu“^{206 207}

Část programu pojednávající o integraci a přistěhovalectví se liší od stejné části v programech Bádenska-Württemberska a Saska-Anhaltska jak svým obsahem, tak svou délkou. Zásadní rozdíl mezi programem Brém a programy Saska-Anhaltska a Bádenska-Württemberska tkví v tom, že integraci a přistěhovalectví zde není přičítán takový význam. Důvodem je jednoznačně stáří programu (tento pochází z roku 2015). V přistěhovalecké a integrační politice jsou tudíž akcentována jiná témata, protože přistěhovalecká politika byla v té době stále ještě „jedním z nejvýznamnějších polí budoucnosti“²⁰⁸. Prosazován je zde kanadský model přistěhovalecké politiky, který sestává z jasných pravidel, na jejichž základě je možno integrovat jednotlivce do hodnotově jednotného státu. AfD v Brémách si přeje vytvořit bodový systém, který by umožnil hodnocení přistěhovalců, ale také vytvořit

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

internetový portál, kde má být k dispozici prezentace regionů. Program spíše pracuje s jednotlivými pojmy, jako jsou náboženská praxe či multikulturalismus a národ. Náboženskou praxi definuje jako praxi respektující Základní zákon, lidská práva a právní systém. Co se týče náboženské praxe, požaduje AfD zákaz zahalení na veřejnosti a nošení burky, zákaz uzavírání státních smluv s islámskými organizacemi, ale také zákaz výstupu zahraničních státníků v Brémách, kteří by zde volebně agitovali. Naopak podporuje výuku „všeobecné religionistiky“, která by umožnila náboženský dialog. AfD dále varuje před špatným chápáním multikulturalismu, na jehož základě „integrační průmysl německému národu představuje přistěhovalce jako homogenní masu a vymáhá multikulturní práva“²⁰⁹. AfD klade důraz na důležitost jednotlivých národních států v Evropě, v jejichž existenci se uskutečňuje „multikulturní identita Evropy“²¹⁰. Program jednoznačně odmítá „multikulturní ideologii“²¹¹ a zasazuje se o otevřenější přístup Německa. Integrační opatření mají být vytvořena na základě seznámení německých občanů s národní kulturou přistěhovalců, kteří tvoří hlavní přistěhovalecké proudy. Jako poslední bod AfD podporuje zesílenou výuku historie na školách zahrnující výuku „historického dědictví“²¹², tedy multireligiozity, přistěhovalectví a integrace v Německu.²¹³

V poslední části programu zabývající se aktivní demokracií je prosazována přímá demokracie, pomocí níž dle AfD občané získávají možnost podílet se na „reformě státu a společnosti“²¹⁴. AfD Brémy prosazuje lidovou iniciativu a lidové referendum, a to jak na zemské a komunální, tak na spolkové úrovni. Konkrétně požaduje zrušení práva parlamentu podat námitku ve finančních otázkách při lidových referendech v Brémách, jelikož je toto právo považováno za odporující demokratickému chápání. Kromě toho je stranou prosazováno zrušení závazné minimální volební účasti při lidových referendech. Zrušení tohoto kvóra má vést k větší aktivaci občanů. Dále je v programu podpořena přímá volba prezidenta Zemského účetního dvora, který má provádět nezávislou kontrolu veřejných rozpočtů (to se v současné době v Brémách nekoná). Německý občan má tímto způsobem získat přehled o státních financích. AfD se také opět věnuje problematice informační svobody a transparency ve správní oblasti či financování boje proti extremismu. Zasazuje se o finanční podporu výzkumu o islamistických tendencích a levicovém

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ Ibid.

extremismu. Do boje mají být zapojeny nejrůznější iniciativy. Občané se dále mají podílet na utváření města v rámci rad asistujících při urbanistickém plánování a stavebních záměrech (tzv. Gestaltungsbeiraten). Aktivní účast občanů Alternativa pro Německo očekává také v utváření mírové politiky, především vůči USA.²¹⁵

Program se nejvíce věnuje vnitřní bezpečnosti (7 stran programu), vzdělání (4,5 stran), integraci a přistěhovalectví (4 strany), aktivní demokracii (4 strany), poměrně hodně také rodinné politice (3,5 stran) a sociálním otázkám (3 strany). Nejméně se pak zabývá zdravím. Program obsahuje obsáhlou část nazvanou „Finance a hospodářství“, pod kterou spadá dopravní, energetická politika, životní prostředí, turismus, digitální ekonomika, ochrana spotřebitele a dohoda o volném obchodu.

4.3.5 Shrnutí

Analýza podpory AfD oprávněnými voliči Brém byla provedena jednak na základě sociologického modelu volebního chování, jednak na základě modelu racionální volby. Podle sociologického modelu je volba politické strany spjata se sociologickými charakteristikami voliče. Na základě tohoto modelu byla opět zkoumána tři kritéria k vysvětlení volebního rozhodnutí pomocí sociologických charakteristik (*ekonomická situace, vzdělání/povolání a náboženství*). V rámci analýzy podpory AfD v Brémách bylo zjištěno, že pouze faktory *ekonomická situace* a *vzdělání/povolání* hrály roli při volbě AfD.

Většina podporovatelů AfD v Brémách (55,3 %) považovala v době před volbami hospodářskou situaci v Brémách za špatnou a hospodářskou situaci Brém za horší než hospodářskou situaci v ostatních západoněmeckých zemích (76,3 %). Dle výsledků Infratestu dimap nicméně voliči AfD vnímali vlastní ekonomickou situaci spíše jako dobrou (78 %). Většina podporovatelů AfD v Brémách se však domnívala, že jejich ekonomická situace zůstane během následujícího roku stejná (65,8 %). Jen 10,5 % příznivců AfD věřilo, že se jejich ekonomická situace během následujícího rokulepší. Zdá se, že příslušnost ke konkrétní náboženské skupině neměla na volbu AfD vliv, jelikož náboženská příslušnost podporovatelů AfD v Brémách více méně korespondovala s rozložením náboženství ve společnosti ve spolkové zemi Brémy. Jinými slovy: To, že v rámci předvolebního dotazníku 44,7 % podporovatelů AfD uvedlo, že nepatří do žádné náboženské společnosti, není překvapující vzhledem k faktu, že se dle údajů z roku 2011 48,9 % obyvatel Brém přihlásilo k jiné než římsko-katolické a evangelické církvi, nebo

²¹⁵ Ibid.

uvedlo, že do žádné veřejnoprávní náboženské společnosti nepatří. Co se týče vzdělání, disponovala větší část podporovatelů AfD základním nebo středním vzděláním, menší část vzděláním vyšším. Co se týče povolání, bylo nejvíce voličů AfD v Brémách manuálními pracovníky (7 %) a nezaměstnanými (7 %). Nejméně voličů AfD v Brémách představovalo osoby samostatně výdělečně činné (3 %). Skutečnost, že tyto skupiny obyvatel měly tendenci dát svůj hlas AfD, může opět souviset se sociální politikou Alternativy pro Německo, která byla v Brémách velmi propracovaná (AfD v programu řeší problém nedostupnosti bydlení, problém bezdomovectví, problém dětí žijících v chudobě; zároveň prosazuje poradenské služby v rámci rodinné politiky, finanční podporu obyvatelům nacházejícím se v nouzové situaci a jiné).

Podporu AfD v Brémách lze vysvětlit pomocí sociologického modelu volebního chování následovně: V Brémách inklinovali v roce 2015 k volbě AfD oprávnění voliči s převážně středním vzděláním, kteří většinou nepředpokládali zlepšení své vlastní ekonomické situace do budoucna.

Diplomová práce se i v této podkapitole opět snažila vysvětlit podporu AfD ve vybrané spolkové zemi také pomocí modelu racionální volby, na jehož základě volič odevzdá svůj hlas té straně, od které si v následujícím volebním období slibuje největší užitek. V rámci analýzy podpory AfD v Brémách pomocí modelu racionální volby byl opět zkoumán faktor *volební kampaň (issues)*. Na základě analýzy bylo zjištěno, že lze podporu AfD i Brémách vysvětlit pomocí modelu racionální volby.

36,8 % sympatizantů AfD označilo zadlužení země v předvolebním průzkumu jako nejdůležitější problém Brém. Fakt, že toto téma bylo důležité pro volební rozhodnutí, potvrdil Infratest dimap, dle kterého bylo téma „rozpočet a zadlužení“ podstatné pro 22 % voličů AfD. Ačkoliv se v rámci předvolebního průzkumu „jen“ 7,9 % sympatizantů AfD domnívalo, že AfD dokáže nejlépe vyřešit finanční problémy v Brémách, považovalo dle ARD 42 % voličů AfD stranu Alternativa pro Německo za kompetentní v rámci dluhové politiky. Finanční situaci se program AfD Brémy nezabývá až v tak velké míře, nicméně na ni klade velký důraz. Již v preambuli je zadlužení zařazeno mezi nejdůležitější problémy země. Další důležitý problém představovala pro příznivce AfD v předvolebním průzkumu uprchlická a přistěhovalecká situace (23,7 %), kterou považovalo dle ARD 54 % voličů za důležité téma pro volební rozhodnutí. Přičemž se 26,3 % příznivců AfD líbila cizinecká politika strany AfD nejvíce. 62 % voličů AfD považovalo Alternativu pro

Německo kompetentní v této oblasti. Integrací a přistěhovalectvím se program zabývá v poměrně velké míře, ačkoliv například méně, než je tomu v programu Bádenska-Württemberska, což je pochopitelné vzhledem ke stáří programu. Svou roli při volbě AfD hrála i vzdělávací politika AfD, na kterou program kladl důraz. Ta se nejvíce líbila 13,2 % příznivců AfD. 7,9 % podporovatelů AfD ji označilo za největší problém Brém. Podle ARD považovalo 21 % voličů AfD vzdělávací politiku za důležité téma pro volební rozhodnutí. Další klíčové téma představovala pro voliče AfD kriminalita a řád, kterému se program AfD Brémy věnuje nejobsáhleji a kterou označilo 10,5 % příznivců AfD za nejdůležitější problém Brém. 59 % voličů AfD bylo přesvědčeno, že je AfD kompetentní v boji s kriminalitou. Důležitá byla pro příznivce AfD sociální politika, která se nejvíce líbila 18,4 % příznivců AfD. 5,3 % sympatizantů AfD označilo trh s byty za nejdůležitější problém Brém (trh s byty je v programu součástí sociální politiky). Trh s byty lze zařadit do širšího okruhu problémů, se kterými se Brémy v současnosti potýkají. 40 % voličů AfD bylo toho názoru, že je AfD kompetentní v řešení problémů velkoměsta. Volbu AfD oprávněnými voliči Brém lze na základě modelu racionální volby vysvětlit následovně: Voliči AfD si od svého volebního rozhodnutí slibovali užitek v rámci řešení finanční situace Brém, v rámci uprchlické a přistěhovalecké politiky, v oblasti vzdělávací politiky, v boji s kriminalitou a v sociální oblasti.

Ačkoliv tato témata oslovila řadu voličů AfD, volilo 66 % voličů AfD kvůli zklamání z činnosti ostatních politických stran. Pouhých 29 % voličů AfD bylo přesvědčeno o straně Alternativa pro Německo a o jejím programu.

Závěr

Předložená diplomová práce se zabývala podporou AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko tamními oprávněnými voliči. Šlo jí o podporu AfD v posledních proběhlých zemských volbách, které se v Brémách uskutečnily dne 10. května 2015 a v Sasku-Anhaltsku a Bádensku-Württembersku dne 13. března 2016. Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak lze vysvětlit podporu AfD v těchto třech spolkových zemích. Práce si kladla podotázky, zda je možné vysvětlit podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko pomocí modelů volebního chování, popřípadě který model vysvětluje podporu AfD nejlépe. Podpora AfD byla analyzována pomocí sociologického modelu volebního chování a pomocí modelu racionální volby. Na základě studia dvou modelů volebního chování byla vybrána čtyři kritéria, která sloužila k vysvětlení podpory AfD v zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko. Jednalo se o kritéria *ekonomická situace*, *vzdělání (povolání)*, *náboženství* a *volební kampaň (issues)*. První tři kritéria byla definována na základě studia sociologického modelu volebního chování, poslední kritérium bylo definováno na základě studia modelu racionální volby. K analýze volebního rozhodnutí byly použity průzkumy provedené v SRN v den voleb, ale také předvolební průzkumy.

Bylo zjištěno, že lze podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko vysvětlit pomocí obou modelů volebního chování. Zatímco podle sociologického modelu vysvětlují sociologické charakteristiky voliče jeho volební rozhodnutí (tento model tvrdí, že sociologické charakteristiky ovlivňují volební rozhodnutí), vnímá model racionální volby voliče jako racionálního aktéra, který odevzdá svůj hlas té politické straně, od které si slibuje nejvíce užítku v následujícím volebním období.

V rámci analýzy podpory AfD na základě sociologického modelu volebního chování bylo zjištěno, jakými sociologickými charakteristikami se vyznačovali voliči AfD ve vybraných spolkových zemích: Obecně se jednalo o voliče s nižším vzděláním, z nichž největší procento představovali nezaměstnaní voliči a voliči manuálně pracující, kteří většinou nepočítali s budoucím zlepšením své vlastní ekonomické situace. Faktor náboženství měl vliv na volební rozhodnutí jen v případě Bádenska-Württemberska, kde Alternativu pro Německo volili z velké části nevěřící voliči.

Model racionální volby vysvětluje volbu AfD lépe v tom smyslu, že odhaluje

přesné příčiny volby AfD. Neříká nám tedy pouze, jaké skupiny obyvatel inklinovaly k volbě strany Alternativa pro Německo. Voliči AfD v Bádensku-Württembersku si od volby strany Alternativa pro Německo slibovali užitek v azylové a uprchlické problematice, ve vzdělávací politice, v oblasti vnitřní bezpečnosti a v oblasti hospodářství a práce. V Sasku-Anhaltsku si voliči AfD volbou strany Alternativa pro Německo slibovali budoucí užitek v řešení uprchlické krize a azylové situace, v oblasti vzdělání, v oblasti vnitřní bezpečnosti, ale také užitek v podobě řešení vysoké nezaměstnanosti a hospodářských problémů. Co se týče Brém, oslovila tamní voliče finanční politika, uprchlická a azylová politika a vzdělávací politika AfD. Volbou strany AfD si tamní voliči také slibovali užitek v boji s kriminalitou a v sociální oblasti. I přesto, že některá témata prezentovaná AfD oslovila voliče natolik, aby dali svůj hlas právě jí, podpořilo ji hodně voličů z protestu. Toto taktické hlasování se uplatnilo ve všech třech spolkových zemích.

Pomocí modelu racionální volby lze mimo jiné vysvětlit *rozdílnou* podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko. Zemské volby v Bádensku-Württembersku a Sasku-Anhaltsku se konaly v době, kdy Německo zažívalo obrovskou krizi v podobě příchodu enormního množství žadatelů o azyl z krizových oblastí světa. V Bádensku-Württembersku představovala uprchlická krize a s tím spojené téma vnitřní bezpečnosti klíčové téma voleb. Alternativa pro Německo byla v očích voličů velice kompetentní k řešení této krize. Svou specifickou azylovou a přistěhovaleckou politickou oslovila hodně voličů. Ve východní spolkové zemi Sasko-Anhaltsko, jejíž voliči jsou nestálí a racionální, jich mohla AfD oslovit ještě více. Svou roli zde sehrála také hospodářská situace Saska-Anhaltska, kterou většina příznivců AfD považovala za špatnou. Voliči Alternativy pro Německo se jednoduše obávali vysokých výdajů spjatých s poskytováním azylu jednotlivým žadatelům. Naopak v Brémách, které se vyznačují stabilní politickou situací, byla klíčová i zcela jiná, lokální, témata, jako bylo zadlužení země či sociální problematika, která nebyla tolik dominantní jako uprchlická krize v následných zemských volbách v Bádensku-Württembersku. Navíc zde volby proběhly ještě před uprchlickou krizí.

Summary

The present thesis dealt with the support for the AfD among the eligible voters of Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg. It concerned the support for the AfD in the most recently held state elections in Bremen on 10 May 2015 and in Saxony-Anhalt and Baden-Württemberg on 13 March 2016. The goal of this thesis was to determine how the support for the AfD in these three federal states can be explained. The study posed sub-questions concerning whether it is possible to explain the support for the AfD in the federal states Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg with the use of models of voting behaviour, and if so, which model best explains support for the AfD. The support for the AfD was analysed using the sociological model of voting behaviour and the rational choice model. On the basis of the study of two models of voting behaviour, four criteria were chosen that served to explain the support for the AfD in the federal states Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg. The criteria were as follows: *the economic situation*, *education (occupation)*, *religion*, and *the electoral campaign (issues)*. The first three criteria were defined on the basis of the study of the sociological model of voting behaviour, while the final criterion was defined on the basis of the study of the rational choice model. For analysis of the voters' decisions, surveys conducted in the Federal Republic of Germany on election day and pre-election surveys were used.

It has been determined that the support for the AfD in the federal states Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg can be explained using both voting behaviour models. While according to the sociological model, the sociological characteristics of voters explain their decisions on casting votes (this model asserts that sociological characteristics influence voters' decisions), the rational choice model sees the voter as a rational person who gives his/her vote to the political party from which he/she expects the greatest benefit during the subsequent legislative term.

Within the framework of analysis for the support of the AfD on the basis of the sociological model of voting behaviour, the sociological characteristics of AfD voters in the selected federal states have been identified. In general, these are voters who are less educated, with the largest percentage consisting of voters who are unemployed or are manual labourers, most of whom did not expect future improvement of their economic circumstances. The factor of religion had no influence over the decisions of voters except in the case of Baden-Württemberg, where it was largely non-religious voters who voted for

Alternative for Germany.

The rational choice model explains the votes for the AfD best in the sense that it reveals the exact causes for votes cast for the AfD. It therefore has more to tell us than just which groups within the populace were inclined to vote for the party Alternative for Germany. AfD voters in Baden-Württemberg who voted for the party Alternative for Germany were hoping for benefits in the issues of asylum and refugees, in education policy, in the area of internal security, and in the areas of the economy and employment. In Saxony-Anhalt, voters for the AfD expected Alternative for Germany to provide future benefits by resolving the refugee crisis and the asylum situation and by providing benefits in the areas of education, internal security, and a solution for high unemployment and problems with the economy. As far as Bremen is concerned, the party resonated with votes because of its positions on financial policy, refugee and asylum policy, and educational policy. By voting for the AfD, the voters there were also expecting benefits in the struggle against crime and in social issues. Although some of the issues presented by the AfD resonated with voters enough for them to give the party their votes, the party also received the support of many protest votes. Such tactical votes were cast in all three of the federal states.

Using the rational choice model, one may explain, among other things, the *differing* level of support for the AfD in the federal states Bremen, Saxony-Anhalt, and Baden-Württemberg. The state elections in Baden-Württemberg and Saxony-Anhalt were held at a time when Germany was undergoing a severe crisis with the arrival of enormous numbers of asylum seekers from crisis regions of the world. In Baden-Württemberg, the refugee crisis and the related topic of internal security represented key themes for the election. In the eyes of the voters, Alternative for Germany was highly qualified for the handling of this crises. The party was attractive to voters because of its particular asylum and immigration policies. In the eastern federal state Saxony-Anhalt, where the voters are inconsistent and rational, the AfD was able to reach even more voters. Another factor playing a part here was the economic situation in Saxony-Anhalt, which was regarded as poor by most AfD supporters. Alternative for Germany voters simply feared the high costs associated with providing asylum to the individual asylum seekers. On the other hand, in Bremen, which is characterised by a stable political situation, entirely different local issues were also of key importance, such as the federal state's level of debt and social issues.

These topics were not as dominant as the theme of the refugee crisis in the subsequent state election in Baden-Württemberg. In addition, the election there was held before the refugee crisis had begun. Naturally, the AfD received less support from voters in such an environment.

Použitá literatura

Primární zdroje

Programy politických stran

„Alternative für Deutschland Landesverband Bremen: Wahlprogramm 2015“, [abgeordnetenwatch.de](https://www.abgeordnetenwatch.de), https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_wahlprogramm_2015_bremen_v2.6.pdf (staženo 20. 4. 2018).

„Landtagswahlprogramm 2016 der AfD Baden-Württemberg“, Alternative für Deutschland Baden-Württemberg, https://afd-bw.de/afd-bw/wahlprogramme/landtagswahlprogramm_afd_2016_1.pdf (staženo 15. 12. 2017).

„Programm für Deutschland: Kurzfassung des Wahlprogramms der Alternative für Deutschland für die Wahl zum Deutschen Bundestag am 24.09.2017“, Alternative für Deutschland, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/08/AfD_kurzprogramm_a4-quer_210717.pdf (staženo 23. 6. 2018).

„Wahlprogramm Zur Landtagswahl am 13. März 2016: „Wir für unsere Heimat““, Alternative für Deutschland Sachsen-Anhalt, https://cdn.afd.tools/sites/88/2016/12/11210138/Wahlprogramm_31102015v2.pdf (staženo 26. 2. 2018).

Volební průzkumy

Bürgerschaftswahl in Bremen 2015. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6699 Datenfile Version 1.0.0 (2016), doi:10.4232/1.12651. doi:10.4232/1.12651, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2016), https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 27. 1. 2018).

Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6907 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12904, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 27. 1. 2018).

Landtagswahl in Sachsen-Anhalt 2016. GESIS Datenarchiv, Köln. ZA6909 Datenfile Version 1.0.0 (2017), doi:10.4232/1.12906. doi:10.4232/1.12906, Forschungsgruppe Wahlen Mannheim (2017), https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 27. 1. 2018).

Sekundární zdroje

Knihy

Ladislav Cabada, Michal Kubát et al., eds., *Úvod do studia politické vědy* (Praha: Eurolex Bohemia, 2002).

Anthony Downs, *An economy theory of democracy* (Boston: Addison-Wesley, 1985).

Alexander Häusler a Rainer Roeser, *Die rechten >Mut<-Bürger: Entstehung, Entwicklung, Personal & Positionen der »Alternative für Deutschland«* (Hamburg: VSA, 2015).

Michal Kořan, „Jednopřípadová studie“, in *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák et al. (Praha: Portál, 2008), 29-61.

Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson a Hazel Gaudet, *The People's Choice* (New York and London: Columbia University Press, 1965).

Lukáš Novotný, „Strany a stranické systémy nových spolkových zemí Německa“ (habilitační spis, Vysoká škola ekonomická, 2017).

Michael Scherer, „Freie Hansestadt Bremen“, in *Die deutschen Länder: Geschichte, Politik, Wirtschaft*, ed. Hans-Georg Wehling (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004), 119-132.

Studie a odborné články

Robert Borsch, „Bürgerschaftswahl Bremen 10. Mai 2015: Ergebnisse und Analyse“ (Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2015), <https://www.scribd.com/document/264948808/Burgerschaftswahl-Bremen> (staženo 21. 7. 2018).

Thomas A. Koelble, „Social Democracy between Structure and Choice“, *Comparative Politics* 24, č. 3 (duben 1992): 359-372, <https://www.jstor.org/stable/pdf/422137.pdf?refreqid=excelsior%3Aed8bd402477970a4cb78376511ff2414> (staženo 14. 5. 2018).

Lothar Probst, „Vorwahlenanalyse zur Bürgerschaftswahl in Bremen 2015“ (Universität Bremen, 2015), http://www.lotharprobst.de/fileadmin/user_upload/redakteur/Aktuelles/2015/Vorwahlenanalyse_2015.pdf (staženo 3. 6. 2018).

Klára Vlachová, „Stranická identifikace v České republice“ (Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000), https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/134_00-5wptext.pdf (staženo 10. 7. 2018).

Internetové zdroje

„AfD-Rücktritt vollzogen: Frauke Petry tritt aus der Partei aus“, *Kölnische Rundschau*, <https://www.rundschau-online.de/politik/afd-ruecktritt-vollzogen-frauke-petry-tritt-aus-der-partei-aus-28509156> (staženo 22. 7. 2018).

„AfD: Von "Lügenpresse" bis "Newsroom"“, *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/de/afd-von-luegenpresse-bis-newsroom/a-43696773> (staženo 17. 7.

2018).

„Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung, <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (staženo 14. 5. 2018).

„Arbeitslosenquote in Deutschland nach Bundesländern (Stand: Juni 2018)“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/> (staženo 24. 6. 2018).

„Arbeitslosenquote in Sachsen-Anhalt von 1998 bis 2017“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2523/umfrage/entwicklung-der-arbeitslosenquote-in-sachsen-anhalt-seit-1999/> (staženo 24. 6. 2018).

„Baden-WürttembergTREND März 2016: Eine Umfrage im Auftrag der ARD, ARD-aktuell, <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend-517.pdf> (staženo 6. 3. 2018).

„Bundestagswahl 2017: Hinweise zu den Strukturdaten“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/beschreibung.html#67636a2c-d005-458d-9129-28f5a9cfc920> (staženo 22. 5. 2018).

„Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Baden-Württemberg“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-8.html> (staženo 26. 5. 2018).

„Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Bremen“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-4.html> (staženo 24. 6. 2018).

„Bundestagswahl 2017: Strukturdaten Sachsen-Anhalt“, Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/strukturdaten/bund-99/land-15.html> (staženo 22. 5. 2018).

„Bürgerschaftswahl in Bremen: Alle Ergebnisse“, SPIEGEL ONLINE, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/wahl-in-bremen-2015-alle-ergebnisse-a-1030944.html> (staženo 16. 3. 2018).

„Bürgerschaftswahl in Bremen 2015“, Leibniz Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6699 (staženo 3. 6. 2018).

„Bürgerschaftswahl 2015 Bremen: Umfragen Wer wählte was?“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2015-05-10-LT-DE-HB/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„Bürgerschaftswahl 2015 Bremen: Umfragen zur AfD“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2015-05-10-LT-DE-HB/umfrage-afd.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„BW-Trend Februar 2016: CDU verliert dramatisch, AfD bei zwölf Prozent“, SWR,

<https://www.swr.de/swraktuell/bw/bw-trend/bwtrend-umfrage-februar-2016/-/id=14298842/did=16973734/nid=14298842/kd3omg/index.html> (staženo 7. 3. 2016).

„Das Wichtigste im Überblick: Was sind die wichtigsten Gründe für das Wahlergebnis in Baden-Württemberg? Ergebnisse der Umfragen unter Wählern und Wahlberechtigten“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/index.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„Das Wichtigste im Überblick: Was sind die wichtigsten Gründe für das Wahlergebnis in Sachsen-Anhalt? Ergebnisse der Umfragen unter Wählern und Wahlberechtigten“, ADR-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/index.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„Der Koalitionsvertrag zwischen Grünen und CDU Baden-Württemberg (2016 bis 2021)“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landtagswahl-bw.de/gruenscharzer-koalitionsvertrag.html> (staženo 14. 12. 2017).

„Die AfD wird hauptsächlich gewählt...“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-BW.html> (staženo 18. 7. 2017).

„Die AfD wird hauptsächlich gewählt...“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-ST.html> (staženo 18. 7. 2018).

„Die Regierungen Baden-Württembergs seit 1952“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landtagswahl-bw.de/9482.html> (staženo 23. 5. 2018).

„Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html (staženo 14. 12. 2017).

„Landeskunde Baden-Württemberg: Ergebnis der Landtagswahl 2016 in Baden-Württemberg“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/ergebnis_landtagswahl_2016_bw.html?&MP=9574-9676 (staženo 23. 5. 2018).

„Landeskunde Baden-Württemberg: Jüdische Gemeinden“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/juedisch.html> (staženo 23. 5. 2018).

„Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahlen 1952 bis 2006“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahlen_1952-20060.html (staženo 23. 5. 2018).

„Landeskunde Baden-Württemberg: Landtagswahl 2011“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/landtagswahl_20110.html (staženo 23. 5. 2018).

„Landeskunde Baden-Württemberg: Religionen und Konfessionen“, Landeszentrale für

politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landeskunde-baden-wuerttemberg.de/religionen_bw.html (staženo 23. 5. 2018).

„Landtagswahl in Baden-Württemberg 2016“, Leibniz Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6907 (staženo 3. 6. 2018).

„Landtagswahl in Sachsen-Anhalt“, Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften, https://search.gesis.org/research_data/ZA6909 (staženo 3. 6. 2018).

„Landtagswahl Sachsen-Anhalt 2006“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2006-03-26-LT-DE-ST/> (staženo 22. 5. 2018).

„Landtagswahl Sachsen-Anhalt 2011“, ARD-aktuell, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2011-03-20-LT-DE-ST/> (staženo 24. 7. 2018).

„Parteiprofile: Wer steht zur Wahl?: Alternative für Deutschland“, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/wer-steht-zur-wahl/bundestagswahl-2017/254700/afd> (staženo 15. 5. 2018).

„Stimmanteil bei Landtagswahlen und Landtagssitze der AfD in den Bundesländern“, Alternative für Deutschland KV Zweibrücken, <https://www.afd-zweibruecken.de/2017/10/27/stimmanteil-bei-landtagswahlen-und-landtagssitze-der-afd-in-den-bundeslaendern/> (staženo 15. 5. 2018).

„Stimmenanteile der AfD bei den jeweils letzten Landtagswahlen in den Bundesländern bis Oktober 2017“, Das Statistik-Portal, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/320946/umfrage/ergebnisse-der-afd-bei-den-landtagswahlen/> (staženo 14. 5. 2018).

„Wahlanalysen zu Baden-Württemberg: Im Ländle Volkspartei“, SPIEGEL ONLINE, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/landtagswahl-in-baden-wuerttemberg-2016-wie-die-gruenen-volkspartei-wurden-a-1081493.html> (staženo 6. 3. 2018).

„Wahlbeteiligung bei der Landtagswahl am 13. März 2016“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, http://www.landtagswahl-bw.de/wahlbeteiligung_ltw2016.html (staženo 14. 12. 2017).

„Wahl des 7. Landtages von Sachsen-Anhalt am 13. März 2016: Sachsen-Anhalt: Endgültiges Ergebnis“, Statistisches Landesamt Sachsen-Anhalt, <http://www.stala.sachsen-anhalt.de/wahlen/lt16/index.html> (staženo 15. 12. 2017).

„Wahl des 7. Landtages von Sachsen-Anhalt am 13. März 2016: Sitzverteilung im Landtag von Sachsen-Anhalt“, Statistisches Landesamt Sachsen-Anhalt, <http://www.stala.sachsen-anhalt.de/wahlen/lt16/index.html> (staženo 15. 12. 2017).

„Wahlergebnisse 2017: So haben die Bundesländer bei der Bundestagswahl 2017 gewählt“, FOCUS ONLINE, https://www.focus.de/politik/deutschland/bundestagswahl_2017/wahlergebnisse-2017-so-haben-die-bundeslaender-bei-der-bundestagswahl-gewaehlt_id_7631289.html (staženo 17.

4. 2018).

„Wahl 2017“, SPIEGEL ONLINE,
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2017-alle-ergebnisse-im-ueberblick-a-1167247.html> (staženo 17. 4. 2018).

„Was ist Rechtsextremismus?“, Bundesamt für Verfassungsschutz,
<https://www.verfassungsschutz.de/de/arbeitsfelder/af-rechtsextremismus/was-ist-rechtsextremismus> (staženo 21. 6. 2018).

„Wer wählte die AfD nach Bildung“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-BW.html> (staženo 18. 7. 2017).

„Wer wählte die AfD nach Bildung“, ZDF, <https://wahltool.zdf.de/slides16/2016-03-13-LT-DE-ST.html> (staženo 18. 7. 2018).

„2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wahlentscheidende Themen“, ARD-aktuell,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-wahlentscheidend.shtml> (staženo 19. 5. 2018).

„2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wähler nach Tätigkeit“,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-job.shtml> (staženo 6. 3. 2018).

„2016 Baden-Württemberg: Umfragen Wer wählte was?“, ARD-aktuell,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-BW/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wahlentscheidende Themen“, ARD-aktuell,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-wahlentscheidend.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wähler nach Tätigkeit“, ARD-aktuell,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-job.shtml> (staženo 26. 6. 2018).

„2016 Sachsen-Anhalt: Umfragen Wer wählte was“, ADR-aktuell,
<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2016-03-13-LT-DE-ST/umfrage-werwas.shtml> (staženo 24. 6. 2018).

„890.000 Asylsuchende im Jahr 2015“, Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat,
<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/DE/2016/09/asylsuchende-2015.html> (staženo 24. 7. 2018).

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE	
Jméno:	Barbora Volfová
E-mail:	barcavol@seznam.cz
Semestr:	LS 2018
Akademický rok:	2017/2018
Název práce:	Podpora AfD ve spolkových zemích Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):	LS 2017/2018, září
Vedoucí diplomového semináře:	PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.
Vedoucí práce:	Jakub Eberle, Ph.D.
V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce?	Cíl práce zůstal stejný: Jde o to vysvětlit podporu AfD ve spolkových zemích Brémy, Bádensko-Württembersko a Sasko-Anhaltsko. Diplomová práce se zaměřuje na německého voliče.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?	Teritoriální vymezení práce zůstalo jednoznačně stejné: Práce se zabývá třemi spolkovými zeměmi (Brémy, Sasko-Anhaltsko, Bádensko-Württembersko). Časové vymezení práce také nebylo změněno. Diplomová práce pojednává o aktuálním tématu, o straně, která vznikla teprve v roce 2013. Je v ní zkoumána aktuální podpora AfD ve vybraných spolkových zemích. Údaje se vztahují k posledním proběhlým zemským volbám ve všech třech vybraných zemích, jak bylo zamýšleno i dříve. Věcné vymezení tématu zůstalo rovněž nepozměněno.
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?	Nejprve se práce věnuje straně Alternativa pro Německo v obecnější rovině (jaké jsou její charakteristiky apod.). V další části práce je analyzována podpora AfD voliči v Bádensku-Württembersku, Sasku-Anhaltsku a Brémách. V diplomové práci následuje shrnutí. Struktura diplomové práce se nezměnila, akorát byla výrazným způsobem upřesněna. V počáteční fázi přípravy diplomové práce nebylo zcela jasné, jakým přesným způsobem analýza jednotlivých zemí proběhne. Zkonkretizovala se tedy struktura především analýzy zemí. U každé země probíhá analýza stejným způsobem. Nejprve se čtenář seznámí s fakty o konkrétní zemi, poté s výsledky zemských voleb, které jsou zasazeny do kontextu voleb spolkových, které se uskutečnily v letech 2013 a 2017. Následuje samotná analýza na základě vybraných faktorů (viz níže). Stěžejní body analýzy jsou následující: ekonomická situace, vzdělání, náboženství, kampaň, média.

<p>Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?</p> <p>Diplomová práce se nezakládá na teorii pravicového extremismu, jak bylo původně zamýšleno, ale pracuje s modely voličského rozhodování. Na základě těchto modelů byly autorkou vybrány konkrétní faktory určující volební rozhodování, které jsou zkoumány u každé z vybraných zemí. Jedná se o následující faktory, které tvoří hlavní pilíře analýzy: ekonomická situace, vzdělání, náboženství, kampaň, média. Aby bylo možné zkoumat faktor média, je v práci použit termín mediální diskurs. V práci je provedena analýza mediálního diskursu.</p>		
<p>Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?</p> <p>Nové prameny jednoznačně představují dílčí programy AfD spolkových zemí Brémy, Sasko-Anhaltsko a Bádensko-Württembersko (Landtagswahlprogramm 2016 der AfD Baden-Württemberg, Wahlprogramm zur Landtagswahl (S-A), Alternative für Deutschland Landesverband Bremen: Wahlprogramm 2015). Původně bylo zamýšleno zkoumat spolkový program AfD v rámci úvodní kapitoly o Alternativě pro Německo. Od tohoto záměru bylo upuštěno. V práci jsou popsány jednotlivé dílčí programy, které slouží k analýze zemí, naopak spolkový program je popsán jen okrajově.</p>		
<p>Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):</p> <ul style="list-style-type: none"> - práce byla jasně teoreticky ukotvena - byla upřesněna struktura práce - byl učiněn markantní postup vpřed 		
<p>Podpis studenta a datum:</p>		
Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		